Runoilija Anna-Maija Raittilan toimittama antologia esittelee Unkarin lyriikan rikkaimman ja korkeatasoisimman kukoistuskauden tekijöitä ja tuotantoa 1900-luvun alkuvuosikymmeniltä, kaudelta joka kuului osana laajaan henkiseen uusiutumisvaiheeseen Unkarin kulttuurissa. Teoksen alkusanoissa unkarilainen

LOHJAN KAUPUNGINKIRJASTO
P a
82.2
TAIVAS
TAIVAS IRTOSI MAASTA : UNKARI-
LAISTA LYRIIKKAA...
9512626268 501 51

Kansi: Ritva Immonen
Kirjayhtymä
8221
ISBN 951-26-2638-8

TAIVAS IRTOSI MAASTA toim. Anna-Maija Raittila

82.2
TAI
P a

TAIVAS IRTOSI MAASTA

Unkarilaista lyriikkaa 1900-luvulta

KIRJAYHTYMÄ

ANNA-MAIJA RAITTILA
on lukuisien omien runokokoelmiensa lisäksi kääntänyt lyriikkaa mm. italian, saksan, englannin, ranskan, ruotsin, viron, venäjän ja unkarin kielestä. Hänet on jo pitkään tunnettu erityisesti unkarin lyriikan taitavana suomentajana. Anna-Maija Raittila on saanut valtion kääntäjäpalkinnon vuonna 1971, ja hänen kirjallinen työnsä on palkittu Pro Finlandia-mitalilla vuonna 1977. Kirkon kirjallisuuspalkinto Anna-Maija Raittilalle myönnettiin vuonna 1976. Vuosina 1981—83 ilmestyi hänen toimittamansa mittava kolmiosainen Euroopan uskonlyriikan käännösantologia. Unkarissa Anna-Maija Raittilan lyriikkaa on julkaistu useissa antologioissa.

8 116
Lohjan
KIRJAKAUPPA KY
125.00

LOHJAN KAUPUNGINKIRJASTO

TAIVAS IRTOSI MAASTA

Unkarilaista lyriikkaa 1900-luvulta

Toimittanut ja suomentanut
Anna-Maija Raittila

82.2 / 111852
LOHJAN KAUPUNGINKIRJASTO

KIRJAYHTYMÄ
HELSINKI

Suomentaja on saanut avustusta suomalaisen kirjallisuuden edistämisvaroista.

Vaasa Oy, Vaasa 1986
ISBN 951-26-2626-8

Saatteeksi

Lyriikka on Unkarin kirjallisuudessa aina ollut johtava, merkittävimpiä tuloksia tuottanut taidelaji, tämä tiedetään maan rajojen ulkopuolellakin. Mutta Unkarissakaan on tuskin vertaa sille rikkaalle ja korkeatasoiselle runouden kaudelle, jonka esittely on tämän antologian tavoitteena: 20. vuosisadan alkupuolen lyriikalle. Se synnytti peräkkäin kaksi hämmästyttävän runsasta ja lahjakasta runoilijasukupolvea. Tämän teoksen kymmenestä runoilijasta seitsemän on syntynyt vuosien 1877 ja 1888 välillä, kolme 1900-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä. Jälkimmäisen sukupolven tuotanto on tietenkin rikkaampi kuin mitä valikoimaan mahtuu, toisaalta siihen kuuluvista esimerkiksi Gyula Illyésin runoilijantyö on jatkunut pitkälle yli tässä esiteltävän aikakauden, onhan laaja ja merkittävä osa hänen tuotannostaan syntynyt vasta toisen maailmansodan jälkeen. Hänen lyriikkaansa on suomalaisella lukijalla mahdollisuus tutustua muutenkin: 1983 hänen runoistaan ilmestyi suomennosvalikoima *Liekinpuhaltaja.*

Ilman ennakkotietojakin ulkomainen lukija voi antologiaan tutustuessaan panna merkille, että runoissa on kahden merkittävän maailmankirjallisuuden virtauksen, nimittäin viime vuosisadan jälkipuoliskolla syntyneiden symbolismin ja impressionismin, samoin kuin vuosisatamme alussa liikkeelle lähteneiden avantgardististen suuntausten jälkiä. Niinikään voi aistia näiden virtausten filosofiset ja aatteelliset taustat, ennen muita Nietzschen ja Bergsonin filosofian, Freudin ja sittemmin Marxin ynnä muiden sosialistien opit. Kun on kyse nimenomaan suomalaisesta lukijasta, voi avantgardististen kokeilujen ja vapaamittaisen runon verrattain vaatimattomaan osuuteen nähden havaita yhtäläisyyttä Suomen vastaavassa aikakaudessa, olihan täälläkin sotien välissä vallalla

perinteinen, sidottua mittaa ja loppusointuja suosiva lyriikka. Muutakin sukulaisuutta voi havaita: esimerkiksi Babitsin, Tóthin ja Kosztolányin taipumus artistisuuteen, heidän muotoitaiteensa voi tuoda mieleen Koskenniemen tai Sarkian. Tämäntapaiset vertailukohdat ja yhtäläisyydet voivat auttaa suomalaista lukijaa alkuun, mutta sen jälkeen ne on paras unohtaa, jotta liian pitkällemenevät johtopäätökset eivät johtaisi harhapoluille.

Todennäköisesti suomalainen lukija voi aavistaa senkin, että näin epätavallisen runsas runoilijoiden parveilu on kuulunut osana laajempaan henkiseen murrokseen, uusiutumisvaiheeseen. Uudistumisesta on todella ollut kysymys, kauan kestäneen henkisen sulkeutuneisuuden ja hapuilun jälkeen. Vuosien 1848—49 vallankumouksen ja vapaustaistelun kukistumista seurasi ns. mielivallan aika, jolloin Itävalta 18 vuoden ajaksi eristi Unkarin muusta maailmasta; edes valtakunnan sisäiset laitokset eivät toimineet, ja hengen liikkumista kahlitsi sensuuri. Vuonna 1867, keskinäisen kompromissin tuloksena, tilanne normalisoitui sikäli, että syntyi kaksoisvaltio, Itävalta—Unkarin monarkia, jonka puitteissa Unkarilla oli suhteellisen laaja sisäinen itsenäisyys. Maahan virtasi äkkiä suuri määrä ulkomaista pääomaa, ja talouselämän kapitalisoituminen käynnistyi nopeasti. Mutta poliittista elämää ohjailivat entiseen tapaan ylimystö ja pienaateliset, joista useimmat eivät pystyneet uudistamaan vanhakantaisesti viljeltyjä ja kaiken aikaa hupenevia maatilojaan, ajattelutavan vanhoillisuudesta puhumattakaan. Tästä perustilanteesta on lähtöisin se omituinen kaksinaisuus, joka leimasi aikakautta ensimmäiseen maailmansotaan saakka: ajanmukaisten muutosten ja yllättävien anakronismien rinnakkaisuus. Budapest kehittyy maailmankaupungiksi, 1896 siellä avataan Euroopan toinen maanalainen rautatie, porvaristo vaurastuu ja alkaa hankkia hienoista poliittista roolia ja yhteiskunnallista asemaa, tosin vain ostamalla maata tai kytkeytymällä aviositein aatelisperheisiin. Maaorjuuden lakkauttaminen tapahtuu 1853, mutta suurin osa maaorjista jää maattomiksi, joten

heidän on joko jäätävä suurtiloille päiväläisiksi ja palvelijoiksi tai etsittävä työtä tehtaista ja rautatierakennuksilta. Heidän alistettua asemaansa korostaa se, että feodaaliaikaa muistuttavat rajat yhä edelleen säätelevät yhteiskunnan alempien ja ylempien kerrosten suhteita. Vapaamielisten aatteiden toteutuminen on tällaisissa oloissa työlästä ja harvinaista silloinkin, kun niiden pohjalta jo on saatu aikaan lakeja (esimerkiksi 1867 kansallisuus- ja kansanopetuslait). Ja kun sitten korkeasuhdanteen aika vuosisadan lopulla päättyy, on suunnattomien massojen lähdettävä Amerikkaan työttömyyttä pakoon. Tässä vaiheessa nousi laivaan suurin osa niistä puolestatoistamiljoonasta ''meren yli hoippuneesta'' maatyöläisestä, joista Attila József kirjoittaa runosarjassaan Isänmaani. Lisäjännitystä aiheutti se, että Unkarin alueella eli useita kansallisia vähemmistöjä, joiden pyrkimykset tämän tästä törmäsivät yhteen Unkarin johdon Itävaltaa vastaan lietsoman kansalliskiihkon kanssa. Tähän kansalliskiihkon kuvioon liittyy sekin, että vaikka Frans Joosefin, tuolloin hallinneen keisarin nimeen liitetään onnellisiksi koetut rauhanajat, juuri hän oli kukistanut vuoden 1849 vapaustaistelun ja säilytti elämänsä loppuun saakka voiton merkkinä huoneensa seinällä maalausta, joka kuvasi kolmentoista unkarilaiskenraalin teloitusta.

Vuoden 1867 henkinen elämä alkoi vitkaan ja vaivoin vapautua mielivallan kauden eristyneisyydestä ja sisäänpäin kääntyneestä umpiotilasta. Nuorta sivistyneistöpolvea ei ollut tällä välin päässyt kasvamaan, ja suuri osa varhemmista johtavista persoonallisuuksista oli jo kuollut. Erityisesti runouden alueella kato oli suuri: Petőfi oli kuollut 1849, Vörösmarty 1855, Madách 1864, Tompa 1868. Nuorison parhaat edustajat olivat siis nyt vasta etsimässä suuntaansa tai tekemässä kokeilujaan. Mutta ainoatakaan sellaista lahjakkuutta heissä ei ollut, joka yhdellä harppauksella olisi luonut sillan syntyneen tyhjiön yli. Sitä enemmän oli Petőfin ja Aranyn jäljittelijöitä, jotka olivat oppineet heidän luomansa kansalliskansanomaisen suunnan tyylikeinot ja kirjoittivat isänmaallisia runoja tai kyläidyllejä. Oli mitä kuvaavinta, että Arany

itse, joka eli vuoteen 1882, jo 70-luvulta lähtien kulki täysin uusia teitä.

XX vuosisadan alussa kasvoi aikuiseksi se ensimmäinen porvarillistunut lukeneistopolvi, joka oivalsi että ikkunat Euroopan tuonhetkiseen kulttuuriin ja taiteisiin oli kiireesti avattava ja joka myös määrätietoisesti vaati sitä. Samalla alkoi tietysti levitä koko yleisen ajattelutavan vapautuminen ja demokratisoituminen. Ikkunoiden avaamisen tunnussana merkitsi Unkarissa voimaperäisempää ja läpikotaisempaa muutoksen vaatimusta kuin Suomessa Tulenkantajien kirjailijaryhmällä 20 vuotta myöhemmin. Vuosisadan alkuvuosista lähtien uudistuspyrkimykset pääsevät Unkarissa kuuluviin samanaikaisesti lähes kaikilla henkisen elämän ja taiteiden aloilla. Syntyy näyttelijöiden Thalia-seura, musiikissa alkaa Bartókin ja Kodályn kausi, vuonna 1911 ekspressionisti- ja konstruktivistimaalareista muodostuu Kahdeksan-ryhmä, kirjallisuuden piirissä taas alkaa, muutaman lyhytikäisen aikakauskirjayritelmän jälkeen, vuodesta 1908 ilmestyä aikakauskirja *Länsi (Nyugat)*. Tämä aikakauskirja pysyi hengissä vuoteen 1941 ja oli koko ajan lähes loppuunsa saakka maan kirjallisen elämän johtava, arvoja mittaava ja säätävä orgaani. Sen toimittajana vaikutti Ernö Osvát (1877—1929), jolla oli poikkeuksellisen varma maku, lahjakkuuksien arviointikyky ja herkkävireistä kriittisyyttä. Hänen ansiostaan lähes kaikki uuden kirjallisuuden kyvyt kerääntyivät Länsi-lehden ympärille, ja piiri laajeni jatkuvasti. Tämän antologian kymmenestä runoilijasta vain kaksi, omia teitään etsivä Kassák ja väärinymmärretty Attila József, ei kuulunut lehden avustajiin. Länsi-lehti karttoi tietoisesti politikoimista, mutta yksin tuumin sen levittämä taiteen ja ajattelun henki tähtäsi toisenlaiseen kuin oman aikansa unkarilaiseen yhteiskuntaan.

Meille unkarilaisille, jotka hyvin tunnemme lyriikkamme tätä edeltävän aikakauden yhteydet kyläelämään ja kansanrunouden muotomaailmaan, Länsi-lehden piiri merkitsee ennen kaikkea kaupunkilaisrunouden läpimurtoa. Ady kuuluttaa lehtiartikkeleissaan suorastaan ohjelmanomaisesti

''kaupunkilais-Unkaria'', mutta toistenkin runoissa ilmenee pitkin matkaa kaupunkilaisen katsomustapa ja elämäntunne. Aihepiireiksi nousevat sivilisaatio ja tekniikka. Myös runoilijoiden kuvastoon ilmaantuvat nämä tai muut kaupunkielämän rekvisiitat; maalaiselämästä otetut ainekset ovat usein mukana vain takaperoisuuden vertauskuvina; tosin silloin tällöin sukeltaa esille jo kaupunkilaisen luonnonmukaisempaa elämää kohtaan tuntema nostalgia. Mutta sekin on vain vahvistamassa kaupunkilaisvaikutelmaa, kuten Szabón kapinointi suurkaupunkia vastaan tai Józsefin esikaupunkikurjuuden kuvat. Kai Laitisen sanontaa muuntaen voimme todeta, että Unkarin lyriikka siirtyi juuri tässä teoksessa esiteltävän ensimmäisen sukupolven matkassa ''lakeuksilta kaupunkiin''.

Tämän sukupolven runouden koemme modernimpana, nykyaikaisempana kuin suomalainen lukija kokee vastaavana aikana Suomessa kirjoitetun lyriikan. Tämä johtuu olennaisesti siitä, että unkarilaisten runoilijoiden lause- ja sanarakenteiden luontevuus lähenee puhuttua kieltä. Tämä kieli ei välttämättä ole arkikieltä, joskin Szabó ja myös Kassák — uransa keskivaiheilta lähtien — tekevät sanastossaan aimo harppauksen siihen suuntaan. Kosztolányi luo samanlaisen vaikutelman käyttämällä juttelutyyliä. Pääedellytys kielen luonnollisuudelle ja nykyaikaisuudelle on se, että unkarin kieli soveltuu erinomaisen hyvin sidottuun mittaan, eikä runoilijoiden siis ole pakko turvautua sanamuunnoksiin, lyhenteisiin, käännettyyn sanajärjestykseen, lauserakenteen väännelmiin. Näin ollen saattaa käydä jopa niin ''yllättävästi'', että nuoren Kassákin vapaamittaisten runojen kieli vaikuttaa omalaatuisen ekspressionistisen sanamuodostelunsa takia nykylukijan korvassa hieman etäiseltä, kun taas Kosztolányin runot riimimässäilystään huolimatta tai Radnótin heksametrit arkisessa sujuvuudessaan ovat tänäänkin täysin luettavaa tekstiä. Ainoastaan Adyn kieli on toista kuin muiden: tämä jäljittelemätön taituri loi monia kielen kerrostumia yhteensulattaen sellaisen kielen, joka aina tuntuu

modernilta ja aina samalla hieman arkaistiselta, aina hiukkasen konstruoidulta ja samalla kuitenkin täysin luontevalta.

Eurooppalaisuuden vaatimus ja ranskalaisen symbolismin esikuva on useimpien näiden runoilijoiden lyriikassa tärkeällä sijalla siinä mielessä, että he kahden edellisen vuosisadan unkarilaisiin runoilijoihin verrattuina pysyttelevät kaukana politikoinnista, kansallisten kohtalonkysymysten erittelystä. Ilmeisesti tässä on vastavaikutuksen halua vuosisadanvaihteen lyriikan ylenpalttisen kaunopuheiselle isänmaallisuudelle. Tästä ryhmästä vain Ady omaksuu runoilijan messias-roolin, hänkin muunnetussa hahmossa. Ensinnäkin hän on koko elämän messias, ja yhteiskunta on hänelle vain yksi monista uudistusta kaipaavista asioista. Ja se koskettaa häntä yhtä henkilökohtaisesti, yhtä lailla sisältäpäin kuin yksilön sisäinen vapautuminen tai miehen ja naisen suhteen salaisuudet. Tästä syystä hän puhuu yhtä avoimesti ja yhtälaista symbolijärjestelmää käyttäen rahasta, sodasta, naisesta, jumalasta, väkivallasta, sorrosta; tästä syystä hän pystyy kohottamaan esteettiselle tasolle myös sellaisia poliittisia aiheita, joita hänen hengenheimolaisekseen usein mainittu Eino Leino yleensä käsitteli vain lehtiartikkeleissaan. Toinen uusi piirre Adyn messiaanisuudessa on se alituisesti jatkuva kamppailu oman itsensä ja oman roolinsa kanssa, jota hän kävi ''vapahdettavien'' silmäin edessä (Madjaarien messiaat, Pakko-Herkules), toisin sanoen nietzscheläiseen itsetuntoon puetun poikkeusihmisen lakkaamaton törmäily omaan raihnauteensa (sairauteen, väsymykseen, saamattomaan avuttomuuteen). Hänkin on ''jumalten keinuun'' istutettu runoilija ja heittelehtii korkeuksista syvyyksiin, uskosta epäuskoon, elämänriehasta dekadenttiin kuolemankaipuuseen.

Muille Länsi-piirin ensimmäisen sukupolven runoilijoille on pikemminkin ominaista viime vuosisadan lopun eurooppalaisten lyyrikoiden vetäytyvä, sisäänpäin kääntyvä perusasenne. Yksinäisyys on se maailma, jota he kaipaavat, hedelmällinen, mietiskelylle tilaa suova yksinäisyys: vetäytyminen ''kiroilevasta, raakojen laulujen nykyhetkestä'' keski-

ajan kirjakääröjen tai antiikin kauneuden pariin tai värikkäisiin Gauguinin maisemiin — ainakin mielikuvituksessa. Monet heidän runoistaan syntyvät erilaisten kulttuurielämysten pohjalta: Babitsilla ja Füstillä on usein innoittajana antiikki, Juhászilla moderni kuvataide, Tóthilla musiikki. Mutta koska he ovat syviä humanisteja, he sittenkin korottavat suurten yhteiskunnallisten mullistusten tai vaaratilanteiden aikoina äänensä myös kansakunnan nimissä (Babits: Fortissimo; Juhász: Unkarin kesä 1918). Babits, joka ennätti kokea toisen maailmansodan puhkeamisen, puki oikeastaan kaikkien muiden runoilijoiden puolesta tämän asenteen perustelun Joonan kirja -runoelmansa säkeeseen: ''rikollisten kätyri on se joka vaikenee''.

Näiden lyyrikkojen perusvire on eleginen. Ja vaikka asteikko on verrattain laaja murheentummasta Juhászista resignoituneen Tóthin kautta hilpeästi leikittelevään Kosztolányiin, kaikille on yhteistä se, että jokin hiljainen surumielisyys yhtenään luo heidän runoissaan varjoja olemassaolon kauneuden ja ilojen ihmettelyyn. Tóthin ja Juhászin tapauksissa tähän oli osaltaan syynä heidän henkilökohtainen kohtalonsa: edellinen oli nuoresta asti keuhkotautinen, jälkimmäinen taas melankolisuuteen taipuva luonne, joka eli koko elämänsä yksin maaseudulla, toivottoman nuoruudenrakkauden muistoa sydämessään vaalien (En enää tiedä; Anna, ikuinen). Ei varmaankaan ole sattuma, että Unkarin lyriikan kauneimpien ja syvimpien elämän-hyvästelyrunojen kirjoittajat kuuluvat juuri näihin runoilijoihin (Tóth: Kevääseen mennessä — tai kuolemaan; Kosztolányi: Syyskuun hartaus; Babits: Syksyn ja kevään välissä).

Unkarin vapaamittaisen runon luoja Milán Füst poikkeaa toisista paitsi runojensa Whitmania muistuttavassa, hitaasti virtaavassa poljennossa myös siinä, että hän symbolismin kuvamaailman ja musiikin keinoja käyttäen havainnollistaa visioissaan äärimmäistä todellisuutta, koko maailmankaikkeuden tuhoa. Intohimo ja objektiivisuus yhtyvät hänen runoissaan omalaatuiseksi kokonaisuudeksi, ja tämä kohottaa hänen

surumielisyytensä — kuten Radnóti on huomauttanut — sankaruuden tasolle.

Sukupolvestaan täysin poikkeavalle tielle lähti Lajos Kassák, jonka 1915 ilmestyneestä runosta Mestarit lasketaan avantgardismin Unkarissa alkaneen. Hän oli tämän suuntauksen määrätietoinen apostoli: useaan otteeseen hän yritti saada eri aikakauskirjojen avustajaryhmiksi ekspressionisteihin ja futuristeihin kuuluvia kirjailijoita ja kuvataiteilijoita. (Hän itsekin on merkittävä konstruktivistinen maalari.) Lopulta hän jäi kuitenkin, toiseen maailmansotaan saakka, Unkarin avantgardistisen lyriikan ainoaksi huomionarvoiseksi edustajaksi. Tähän oli paitsi lukuisia ulkoisia myös runoilijaa koskevia henkilökohtaisia syitä. Pääsyy oli se, että hänen edustamaansa virtaukseen alusta saakka kytkeytyi vasemmistolaisia, sosialistisia aatteita, eikä vuoden 1919 sosialistisen vallankumouksen kukistumista seuranneiden vuosikymmenten ilmapiiri suosinut tämän virtauksen leviämistä. Toinen oli myös Länsi-lehden kirjallista makua ohjaava ihanne, ja sitä paitsi monia lahjakkaita nuoria vieroitti ryhmästä Kassákin autoritaarinen johtajapersoonallisuus. Alussa hän nimitti itseään aktivistiksi: hän kokeili useampaakin suuntausta mutta ei sitoutunut mihinkään. Eniten häneen vaikutti saksalainen ekspressionismi. 30-luvulla hän kehitti asiallisen, pohdiskelemattoman, lyhyttempoisen runotyylin, jota viljeli elämänsä loppuun saakka (Omissa leivissä; Hylättyjä esineitä).

Toisen sukupolven runoilijat eivät astuneet julkisuuteen yhtenä ryhmänä. Todennäköisesti vuosisadan alun murros ja sen kaksinainen ilmapiiri olivat ladanneet paljon myös taiteen reservejä, joista uusien, yksilöllistenkin polkujen oli mahdollista päästä liikkeelle. Toisena taustatekijänä voi olla se, että 20-luvun kausi oli jälleen monellakin tavoin painostanut henkistä elämää. Kun vuosien 1918—19 kaksoisvallankumous (porvarillinen ja sosialistinen) oli kukistunut, oli virallinen ideologia jälleen kääntynyt konservatiivisempaan suuntaan, ja yksi ja toinen aiemmista ristiriitaisuuksista oli jähmettynyt yhteiskunnassa paikoilleen. Maanomistussuhteet olivat

tuskin ehtineet muotoutua, hallinnon liberalisoituminen oli vasta alullaan: ei ollut esimerkiksi yleistä ja yhtäläistä äänioikeutta, kylissä oli yhä edelleen käytössä jopa avoin äänestys. (Tähän viittaa Józsefin Isänmaani-runosarjan huomautus: ''asioistaanhan päättää nyt *julki* väki . . .'') Sodassa saatu tappio koettiin erityisen painostavana siksi, että vaikka Unkari olikin kaksoismonarkian purkautuessa saavuttanut itsenäisyyden, Trianonin rauhansopimus oli tuominnut naapurivalloille valtakunnan alueista 66 %, sen väestöstä 58 %, monissa tapauksissa lainkaan ottamatta lukuun etnisiä rajoja. Rauhanteon epäoikeudenmukaisuuksiin vedoten hallitus asetti etualalle revanssipolitiikan ja viivytti tarpeellisten reformien toteuttamista.

Mutta vaikka ne uuden sukupolven kolme edustajaa, jotka ovat mukana tässä antologiassa, eivät muodostaneet ryhmää, heidän taidettaan yhdistää kiinnostavalla tavalla samansukuinen muotopyrkimys, jota voisimme ehkä nimittää ''avantgarden klassisoimiseksi''. Kaikki kolme joutuivat jo nuorina Länsi-piirin runoilijoiden ja avantgarden yhteisvaikutuksen alaisiksi. Lörinc Szabólla oli isällisenä ystävänä ja kannustajana Babits, Józsefilla Juhász; Radnóti tunsi vetoa Füstiin päin. Hän ja Szabó ammensivat lisävaikutteita saksalaisesta ekspressionismista, József ranskalaisesta surrealismista, ja vähäksi aikaa József kulkeutui myös Kassákin piiriin. Lopulta kaikki kolme löysivät itsenäisen äänensä siten, että he säilyttivät sidotun, loppusoinnullisen muodon, mutta täydensivät sitä avantgarden uusilla ilmaisukeinoilla ja assosiaatiojärjestelmällä, jolloin he tulivat jonkin verran uusineeksi myös perinteistä runorakennetta.

Attila József edustaa Adyn-sukuisen runoilijaeetoksen uutta, ajanmukaista muunnosta: messias-roolin sijasta hän omaksuu erittelijän, tilanteenarvioijan tehtävän ja käyttää hyväkseen ymmärryksen ja vaistojen yhteisvoimaa. Hänen pyrkimystään ajattelun kokonaisvaltaisuuteen osoittaa hyvin se, että hän kirjoitti tutkielman Marxin yhteiskunnallisten ja Freudin psykoanalyyttisten metodien yhteensoveltamisen

mahdollisuuksista. Hänen ihanteenaan on yhteiskunnassa ja ihmisen hengessä (''ulkona ja sisällä'') yhtälailla vallitseva järkevän järjestyksen harmonia — ja kuitenkin ajan yhteiskunta ja hänen oma yksityiselämänsä olivat juuri tästä kaikkein kauimpana. Hän oli lähtöisin yhteiskunnan pohjalta ja eli erityisen onnettoman lapsuuden: kolmen vuoden vanhana hän menetti isänsä Amerikkaan ja oli 13-vuotias, kun äiti kuoli. Lapsuuden aiheuttamat sielunvammat olivat sitä luokkaa, että ne lähes predestinoivat hänet jatkuvaan vammautumiseen: runo Puhtain sydämin aiheutti karkotuksen yliopistosta; Länsi-lehti ei hyväksynyt häntä piiriinsä; hänen kuuluttuaan joitakin vuosia maanalaiseen kommunistipuolueeseen dogmaattiset puoluejohtajat erottivat hänet jne. Hänen lyriikassaan on mukana tämä kaikki — kumppaninetsintä ja rakkaudenikävä yhtä lailla kuin eettinen sitoutuneisuus — mutta aina suuriin perspektiiveihin kohotettuna, älyllisesti työstettynä. Hän oli abstraktioihin taipuva, dialektinen tyyppi, mutta Unkarin lyriikassa on tuskin toista runoilijaa, joka vastaavalla konkreettisuudella ja kuvien voimalla olisi pukenut ajatuksia runoksi (Tajuntaa). Hänen uudentyyppisten, kompleksisten kuviensa monikerroksisuuskin on peräisin juuri siitä, että abstraktit ja konkreettiset ainekset läpäisevät hänen runoissaan luontevan huomaamattomasti toisensa (Toivottomana).

Toisenlaisesta yhteiskuntapiiristä lähtenyt Miklós Radnóti aloitti uransa paimenidylleillä ja pakanallisen elämänhurman runoilla, mutta uhanalainen elämä kypsytti hänet hyvin nopeasti merkittäväksi runoilijaksi. Hän oli juutalaista syntyperää ja eli jo vuodesta 1936, fasismin levitessä, ''kuolemaantuomittuna''. 40-luvun alusta lähtien hän sai useaan otteeseen käskyn määräaikaiseen työpalveluun, ja syksyllä 1944 pakenevat saksalaiset ajoivat häntä ja hänen kohtalotovereitaan Serbiasta länttä kohti. Abdassa, lähellä Györiä, hänen voimansa loppuivat ja hän lyyhistyi maahan saaden saman lopun kuin se toveri, josta hän tuolla matkalla kirjoitti Postikorttien 4. runon. Kun joukkohauta avattiin, sieltä

löytyivät hänen leirillä ja matkan varrella kirjoittamansa runot, muistivihosta jonka hän oli käärinyt vahakankaaseen. Radnótin viimeisten vuosien lyriikassa on erityisen vaikuttavana piirteenä yhä terävöityvän taiteellisen tarkkuuden ja muotokurin jännitteitä luova voima, mutta kaikkein viimeisissä runoissa säännöllisinä sykkivien heksametrien tai keskeltä katkaistujen jambirivien (Seitsemäs eklogi; Pikamarssi) järjestys edustaa jo ihmisyyden, taiteen puhdasta järjestystä keskellä ajan barbaarisia, ihmisyydenvastaisia tosiasioita. Yhtä syvämielisen merkityksen saavat samassa runosikermässä ne idylliset tilannekuvat, jotka punoutuvat asiallisesti esitettyjen hirmutapahtumien ympärille, säteillen vastakohtaisuuksiensa voimaa.

Lörinc Szabó on näistä kolmesta se, joka ei sitoudu enempää yhteiskuntaluokkiin kuin aatteisiinkaan. Hän on kaksinainen, epäilevä: alussa hän kapinoi maailmaa vastaan, sittemmin huitaisee toivottomana kaikelle, mutta ei kuitenkaan kokonaan pysty irtautumaan maailmasta. Hänen elämän- ja nautinnonhalunsa on voimakas, usein jopa hurja ja itsekkään-raaka. Hän ei ole ensi sijassa modernien runokuvien luoja vaan lähenee teksteissään arkista, kulunutta proosakieltä, ja loppusoinnullisissa runoissaan hän esimerkiksi Hellaakoskeakin tiuhemmin käyttää säkeenylityksiä, jopa sanarakenteiden katkoja, joilla hän korostaa runokielelleen tyypillistä sointujensisäistä ristiriitaisuutta.

* * *

Pienten kansojen kirjallisuus joutuu vieraille kielille käännettäessä kärsimään siitä, että runoilijoiden ja heidän teostensa taustatekijät, historialliset, maantieteelliset, kansatieteelliset, sosiologiset jne. ovat lukijalle usein melko tuntemattomat. Pariisin Notre Dame tai Jeanne d'Arcin nimi ja merkitys tunnetaan ympäri Euroopan, ja jos niihin jossakin teoksessa viitataan, lukijassa syntyy heti sarja assosiaatioita. Mutta vaikka olen edellä antanut tämän suomennosvalikoiman

lukijalle harkitusti jaotellun taustakuvauksen runoilijoiden aikakaudesta, se ei vielä riitä, vaan runoissa esiintyvät viittaukset vaatisivat reunahuomautuksia. Vaikkapa György Dózsasta, pienaatelistoon kuuluneesta talonpoikaiskapinan johtajasta, joka 1514 kapinan kukistuttua poltettiin roviolla tulikruunu päässään. Tai siitä, ettei ''maaliskuu'' ole Unkarissa pelkkä kuukaudennimi, vaan vuodesta 1848 alkaen myös vallankumouksen synonyyminä käytetty ilmaus; tai ettei kangastus ole meillä pelkkä luonnonilmiö, vaan myös haaveksinnan, unelmoinnin metafora, ja että runoilija János Aranyin poika kirjoitti 1870-luvulla Kangastusten sankarinimisen kertovan runoelman haaveilevasta unkarilaistyypistä. Nämä ovat niitä tapauksia, joissa meidän on syytä luottaa runouden omalakiseen voimaan, siihen, että hyvä runo paljastaa ytimensä ilman selityksiäkin. Siksi jätin alanootin merkitsemättä pari vuotta sitten unkariksi ilmestyneen Hellaakoski-valikoiman runoon Ensimmäinen tähti, sen viimeiseen riviin — vaikka tiesin, ettei unkarilaisen lukijan tajunnassa ensimmäisen tähden ilmaantuminen assosioidu syksyyn. Luottakaamme siis runoilijoihin puolin jos toisinkin.

Lajos Szopori Nagy
(Suom. Anna-Maija Raittila)

Suomentajan sana

Unkarilainen kirjallisuudentutkija, fil. tri Lajos Szopori Nagy on edellä valaissut valikoiman runoilijoiden taustaa ja laatua. Itseäni on puhutellut se jäntevä kypsyys ja realismi, jolla nämä taiteentekijät kohtaavat oman kutsumuksensa, arkensa, lähimmät ihmissuhteensa — tai se kokonaisvaltainen nöyryys jolla he käyvät läpi sairauksiaan ja valmistautuvat kuolemaan.

Tämä perusasenteen autenttisuus läpäisee myös heidän käyttämänsä kielen. Kuten Lajos Szopori Nagy korostaa, jo 1910-luvulta ja Endre Adysta alkaen Unkarin taidelyriikassa sanouduttiin irti siitä tunnelmoivasta tai pateettisesta ilmaisusta, joka irrottaa runokielen asiallisesta arkitodellisuudesta (ja jota meillä laajan yleisön piireissä vielä nytkin, vaikkapa virsikielen yhteydessä, tiettyine fraaseineen, lauserakenteineen ja lyhenteineen pidetään ''runoon'' kuuluvana).

Aatehistoriallisen taustan kuvauksessa on eritelty syitä tähän hämmästyttävään uudistumiseen, joka Unkarin lyriikassa tapahtui vuosisatamme kolmella ensimmäisellä vuosikymmenellä. Perussyynä voimme viitata Unkarin taidekielen omaa kieltämme pitempään perinteeseen; johan Sándor Petöfi 1800-luvun alkupuolella alkoi määrätietoisesti viljellä ugrilaiseen kielenluonteeseen sopivaa assonanssiriimiä hyläten puristisen latinalais-germaanisen täsmällisyyden — jonka pakkopaitaan meillä koko sidottuun mittaan puettu runous on toistaiseksi nitistynyt. Endre Ady taas vapautti poljennon: hän käyttää uskomattoman moninaisia, suvereenisti hallittuja mittoja mutta päästää ne lavenemaan ja poukkoilemaan sitä mukaa kuin sisäinen paine vaatii; samoin tekee jo varhaisissa runoissaan Babits, puhumattakaan Kosztolányista tai Szabós-

ta, jotka varmalla maulla sekoittavat eri tyylilajeja säkeiden yli puheenomaisena sujuviin, perusrakenteeltaan perinteisiin mittoihin. Kaikkein riemastuttavin — ja suomentajan kannalta opettavaisin — tämä unkarinkielisen puheenrytmin myötäily on silloin, kun Kosztolányi, Radnóti tai Füst soveltavat sitä klassisiin kreikkalais- ja latinankielisen runouden mittoihin tai kun József pukee kärkevän yhteiskunta-analyysinsä sonetiksi!

Jopa unkarin kieli on suomen kieltä lyhyempää, kansanluonne jota se kuvastaa on kiihkeämpi, syöksähtelevämpi, intensiivisempi. Kun suomentajan on lyhyiden adjektiivien rykelmistä valittava avainsanat, väljennettävä rytmiä ja etsittävä omasta kielestämme vastaavat valöörit, ei tietenkään ole kysymys vain peruspoljennon varjelemiseen tähtäävästä hätäratkaisusta vaan ennen kaikkea siitä huolesta joka kuuluu kaikkeen käännöstyöhön: että lähdekielen poljennon ja sanavalintojen luoma kokonaisilme mahdollisimman uskollisesti vastaisi oman mentaliteettimme vastaavaa volyymiä, äännevärіä ja muita ilmaisun peruselementtejä. Silloin tällöin olen huvikseni yrittänyt siirtää suomen kieleen jotakin tyypillisesti unkarilaista, jota oman kielemme rakenteesta puuttuu, esimerkiksi jättämällä pois ensimmäisen persoonan objektin, joka unkarin kielessä (kuten vastaavasti toinenkin persoona) ilmaistaan pelkällä verbimuodolla.

Käännöstyössä vaadittava uskollisuus koskee tietenkin myös kunkin aikakauden atmosfäärin säilyttämistä. Siinä mielessä vuosisadan alkupuoliskon lyriikan suomentaminen on jopa unkarin kielestä uhkayritys — niin perinpohjin meillä 50-luvulla teilattiin perinteinen loppusointurunous. Mielestäni ilmaisu kuuluu runon funktioon niin kokonaisvaltaisesti, että sen kaikki tekijät, myös riimit ja vanhahtavat sanavalinnat, on käännettäessä yritettävä ottaa huomioon. En katso että se on ainoa kääntämistapa, itse olen joka tapauksessa tuon riskin ottanut.

Sydämestäni kiitän ystäviä, jotka vuosikymmenten mittaan ovat keskusteluissa tai kirjeissään esittäneet antologian varalle

omia runovalintojaan ja valaisseet eri tahoilta tätä Unkarin runouden ''kultaisinta kautta''. Heistä ensimmäisinä mainitsen Lajos Szopori Nagyn, joka runojen esittelyn lisäksi osallistui aktiivisimmin myös niiden valintaan, sekä Márta Csepregin, Helsingin yliopiston nykyisen unkarin kielen lehtorin, joka näki suurenmoisen vaivan tarkistamalla runot alkukielestä ja jonka kotiperheessä olen kolmattakymmentä vuotta sitten saanut alkusysäyksen unkarilaisen kirjallisuuden kääntämiseen.

Opetusministeriötä, Suomalaisen kirjallisuuden edistämissäätiötä ja Jenny ja Antti Wihurin säätiötä kiitän lämpimästi tähän työhön saamistani apurahoista.

Espoossa kesäkuun 17. päivänä 1986

Anna-Maija Raittila

ENDRE ADY

Syntyi 1877 Érmindszentissä (nyk. Romanian Adyfalvassa). Isä oli köyhtynyt maataviljelevä pienaatelinen. Opiskeli lakia yliopistossa, mutta jätti luvut kesken ja ryhtyi lehtimieheksi, ensin Debreceniin, sitten Budapestiin. Ensimmäinen runokokoelma julkaistiin 1899, mutta suuri murros tapahtui 1906, kolmannen kokoelman ilmestyessä. Vuodesta 1902 alkaen useita Pariisin matkoja. Kun pitkäaikainen suhde Lédaan, erääseen liikemiehenrouvaan oli katkennut, Ady avioitui 1915. Kuoli 1919.

Paitsi runoilija Ady oli myös merkittävä lehtimies ja novellikirjailija.

Suomeksi hänen runoistaan on ilmestynyt kaksi valikoimaa: *Eliaan vaunuissa* (Toim. Anna-Maija Raittila. Kirjapaja) sekä *Lensi riikinkukko* (Toim. Hannu Launonen ja Tamás Mark. SKS).

LINNAN VALKEA ROUVA

Sieluni on autio, noiduttu linna,
homeesta, ivasta, raunioista.
(Kaksi silmääni, katso miten isot?
Eivätkä loista, eivät loista.)

Hylätyissä holveissa kumahtelee,
muureista laaksoon tuijottaa
(katso silmiä, miten väsyneet?)
kaksi pimeää ikkunaa.

Täällä on aina kummitellut,
kellarinlemu huuruaa.
Varjoja häilyy pimeässä,
kirottu armeija vaikertaa.

(Joskus, yöllä, surullisista
suurista silmistä tuli loistaa.)
Linnassa kävelee valkea rouva
ja nauraa ikkunoista.

PUOLIKSI SUUDELTU SUUDELMA

Edellämme liekehtii puoliksi suudellun
suudelman palo.
Ilta on kolea. Välillä juoksemme,
itkien juoksemme,
huulissa jano.

Pysähtelemme. Painumme toisiimme,
työnnät minut erille:
suuni on veressä, suusi on veressä.
Palamme, palelemme.
Emme tule perille.

Saavutettu suudelma: kumpikin olisi
tyyntynyt vainaja.
Mutta se on pakko, tulen kutsu vaatii.
Murheella sanomme:
Huomenna. Huomenna.

VILLILLÄ LUODOLLA SEISOMME

Me kaksi villillä luodolla
seisomme jäykkinä, orpoina,
yhteenjähmettyneinä,
ei voihketta, kyyneltä, sanoja.
Vain huojahdus: suistumme alas.

Yhteenjuotetut verisillä
lihasoljilla sinisillä:
huulemme vavahtelevat.
Suutelet, ei ole sanoja.
Jos puhut: suistumme alas.

SIELUJA RIIMUSSA

Panivat sieluni riimuun,
se korskui tulisen varsan tavoin.
Sitä turhaan ruoskalla rankaisin,
sitä turhaan ajoin, turhaan ajoin.

Jos näette Unkarin Kedolla
verivaahdossa oriin, riimussa:
hakatkaa köysi irti,
se on sielu, madjaarin surullinen sielu.

SEINEN RANNALLA

Seinen rannalla elää Toinen,
sekin olen minä, se on minua,
kahta elämää kahdessa hahmossa
elän, vainaja.

Tonavan rannalla
demonit liehtovat uuvuksiin,
Seinellä satakasvoinen neitsyt,
rakkaus, kietoo unelmiin.

Pariisi nauraa,
ja Toinenkin nauraa onnessaan.
Täällä kikattaa kiimainen lauma
piinaten uhriaan.

Siellä olen kaunis, lauluissani
kaikissa suudelman aavistus,
pyhänä kumartuu sieluni puoleen
Cecilian antaumus.

Tonavan rannalla
riettaissa iloissa mässään yön,
viini tuo unen,
ja vihdoin lasini rikki lyön.

Siellä: pyhänä kohiseva hämärä
sieluani keinuttaa.
Suutelen elämää, niin kuin suutelen
Ledan hiuksissa orkideaa.

LENSI RIIKINKUKKO

''Lääninlinnan harjalle lensi riikinkukko,
köyhät kapinalliset, auki tyrmän lukko!''

Kesyttömät kukot, säihkytelkää sulkaa,
toista on jo huomenna, kuuluttamaan tulkaa.

Toista on jo huomenna, vihdoin toiset tavat,
uudet kasvot nauravat, silmät aukeavat.

Uudet tuulet Unkarissa puistelevat puita,
vielä nähdään ihmeitä, kauan kaivatuita.

Joko kuollaan joka mies ja meiltä järki puuttuu,
taikka tämä uskomme totuudeksi muuttuu.

Uudet uskot, sulatot, pyhät, leimahtavat
taikka jälleen usvaksi unet raukeavat.

Liekki linnan ahmaisee ja vanha torni kaatuu,
taikka tänne henkemme ikeen alle maatuu.

Uuden merkityksen saa unkarilaiskieli,
taikka nuutuu ennalleen vanha murhemieli.

''Lääninlinnan harjalle lensi riikinkukko,
köyhät kapinalliset, auki tyrmän lukko!''

MADJAARIEN MESSIAAT

Kyynelet täällä suolaisemmat,
tuskatkin toiselta maistuvat.
Tuhannesti messiaita
madjaarien messiaat.

Tuhannesti kuolevat, vaan
autuutta ei tuo ristinpuu.
Nämä eivät pysty mihinkään,
ohoo, eivät mihinkään.

KANGASTUS, TAATTONI, SUMUKAUPUNGISSA

Hänen mustan, tuiman haamunsa
näin Hortobágyin Taivaalla.
Pöyhkeän villinä vahtimassa
satatornista Sumukaupunkia.

Ivan kyynelissä, katsomassa Aurinkoon,
vaaroista houriva, heikko Jumala.
Aivan kuin minä. Taattojeni taatto,
voisin vannoa.

''Taatto, siellä kirjavassa sumussa,
pysähdy.'' Hän on unessa. ''Pysähdy.'' Rukoilen.
Hän vain leijailee, kuin ihmepilvi,
mustana, houraillen.

Sumukaupunki huojuu, häilyy.
''Se on kohta pirstana, särkyy hajalle,
taatto.'' Hän katsoo minuun ja rohkeasti astuu
tornilta tornille.

ISÄNTÄMME: RAHA

Raha jos karkuun pyörähtää,
vähänpä ylväistä herroista näistä,
herrajumala, jäljelle jää.

Eilen ei jäänyt rökittämättä
se joka halvensi Persoonaamme,
tänään me arkoina tarjoamme kättä.

Naisetkin katsovat toisella tavalla.
Luikimme karkuun, virstojen päähän
silti löyhkäämme ryysyjen hajua.

Eilen Dantea aivoittelimme.
Eilen olimme enempi kuin Jumala,
tänään vauhkoja riimirakkeja.

Ja kullat jos kierivät takaisin:
kelpaa jälleen Jumala olla,
muutama päivä ainakin.

PÄÄLLIKKÖ BIHARIN MAASSA

Täällä asui päällikkö Bihar
ja murheen neidot lauloivat.
Nyt tämä seutu on lauluton.
Et pelkää, Ledani? ''Minäkö, en.''

Nyt on yö. Täällä kirotaan
ne jotka hautoja särkevät,
minä olen hautojen särkijä.
Et pelkää, Ledani? ''Minäkö, en.''

Taattoni, Idän sankari,
tappoi Lännessä lauluja.
Minä potkin hereille vainajat.
Et pelkää, Ledani? ''Minäkö, en.''

Sinä olet kuollut morsian
ja minä kuollut sulhanen.
Papit manaavat meitä.
Et pelkää, Ledani? ''Minäkö, en.''

Miten kauniisti paistaa Kuu.
Muutummeko punaisiksi kerran
ja laulut, henkiinkö heräävät?
Et pelkää, Ledani? ''Minäkö, en.''

Täällä asui päällikkö Bihar,
tämä seutu on murheella noiduttu
ja me kenties huomenna sorrumme.
Et pelkää, Ledani? ''Minäkö, en.''

MENEN KOTIIN KYLÄÄNI

Ankarin silmin katsoo vastaan,
heltyen vartoo kyläni lastaan,
kaupungin karkulaista.

Verkkoja kutoi se tielleni salaa,
poika jos nöyrtyen takaisin palaa,
synnitkin unohdetaan.

Tuhlari olen ja kerettiläinen,
kylä on lämmin ja sääliväinen.
Minua odotetaan.

Paitaressu saan jälleen olla
enkä kelmeä, rappiolla.
Kylästä hohtaa hymy.

''Oma lapseni, levähdähän,
rauhoitu vanhalle povelle tähän
vanhaa olkaani vasten.''

Suuta antaen, hyssytellen,
tuutien valtaa vähitellen
kyläni rauha minut.

Äidin pientänsä piiskattua
lapsi saa itkeä, rauhoittua,
niin minä iäksi nukun.

ILOISTEN HERROJEN VIINI

Iloisten herrojen viiniä
minäkin join, sen tunnustan.
Siksi on kurkkuni käheä,
siksi on sydämeni musta.

Iloitsen herrojen viinistä
taisin päihtyä humalaan.
Siksi uskallan inhota,
siksi tunnen vihan.

Iloisten herrojen viinissä
on paljon kiivasta viisautta,
paljon häijyä suoruutta,
paljon armon ruoskaa.

Iloisten herrojen viinin
mainetta riemulla kuulutan:
rumat, kuumeiset yöt,
teiltä aamuni sain.

Iloitsen herrojen viinistä
haluan niiden maistavan,
joilta päämäärä häipyy,
joita kohtalo piirittää.

Iloisten herrojen viinistä
kohoaa kosto korkealle,
kohoaa totuus, pahoinvointi
ja suuri, loistava taistelu.

HUOMISTA VASTAAN

''Pysähdy'', hoilaa yössä jälkeeni
Eilisen huoralauma.
''Pysähdy.'' Ja minä jatkan, jatkan.

''Pysähdy.'' Syöksyn sankkaan ryteikköön
päin kuuta, helvettiä, pilviä
ja yksin, yksin.

Se odottaa: juoksen Huomista vastaan.
Isäni, äitini, papit, runoniekat,
teitä ei tarvita, ei tarvita.

Esi-isät, haamut, Eilisen rengit,
te veren ja kolpakon veljet:
jääkää, tympeä Eilinen.

Jatkan suureen, tummaan Pimeään.
''Pysähdy.'' En. Se odottaa minua,
minua. Juoksen, edessäni Huominen.

HERRAN SAAPUMINEN

Kun minut oli hylätty,
kun kannoin näännyksissä sieluani,
silloin hiljaa, syliinsä painaen
saapui Jumalani.

Ei pasuunan pauhulla,
vaan mykkänä, syliinsä painaen,
ei kirkkaalla päivänpaisteella,
vaan yössä taistellen.

Ja turha nuoruuteni
kuoli. Silmäni sokenivat,
mutta hänen ovat edessäni aina,
suuret, loistavat.

ÖINEN JUMALA

Jumala leikkii kanssani,
öiset syntini kostaa, voittaa:
karkaa pois, kun aamu koittaa.
Viipyy kanssani koko yön.

Joskus hyvänkin hetken saan,
näen hänet täydessä hahmossa,
mutta en päivänvalolla.
Hän on kanssani aina yön.

Niin kuin naiset: hän päästää vain
ihanuutensa ylistäjäksi,
sisälle ei, ei ymmärtäjäksi.
Kanssani on, läpi työlään yön.

Jumala, leikkisä Jumala,
miksi vain varjoosi minut suljet?
Tahtoisin mukaan, kun valossa kuljet.
Hän on kanssani, mutta yön.

UNKARILAISEN JAKOBIININ LAULU

Sormenpäistämme tihkuu veri
aina, kun sohimme hereille
sinua, uninen Unkari-rukka.
Elätkö sinä, elämmekö me?

Onko parempaa odotettavissa?
Silmiä särkee ja sydäntä,
orjakansojen Baabelissa
noustaanko jalkeille ikinä?

Syntyykö yksi, väkevä tahto
tuhannesta veltosta haaveesta?
Unkarin, Romanian, slaavien murhe —
sehän on yhteistä murhetta.

Yhtenä, karvaana orjansukuna
tuhannen vuotta jo elimme.
Miksemme yhdessä viuhuen nouse
aatteen barrikaadeille?

Tonavan ja Oltin ääni on yksi,
vaimeaa jylyä vainajain.
Árpádin maassa on hauska olla
herroilla, heittiöillä vain.

Milloin me vihdoin liitymme yhteen?
Milloin me yhdessä avaamme suut,
kaikki me sorretut, nitistetyt,
kaikki, unkarilaiset ja muut?

Vieläkö valtaansa jatkavat rosvot —
vieläkö arkojen armeijat,
Unkarin köyhät, kuin kottaraiset
häkkivangeiksi suostuvat?

Unkarin murjottu kerjäläiskansa!
Ei ole leipää, uskoakaan.
Huomenna on, jos tahdomme itse,
itse jos nousemme uskaltamaan.

GYÖRGY DÓZSAN POJANPOIKA

Minä olen György Dózsan pojanpoika,
surunmustaa, tallukka-aatelia.
Hoi isotherrat, Kesä on kuuma
ja kansalla viikate valmiina.

Kesä on kuuma, ja viikate suora.
Hoi isotherrat: valkeina rystyset,
kuinkas käy, jos vimmansa laskevat irti
György Dózsan laumat hirmuiset?

Kun kansa nousee, hoi isotherrat, entäs sitten?
Mihin juoksevat rosvojoukkonne
linnoistanne? Jos yhdellä jyräyksellä
me portit suljemme?

JOTA MINÄ SUUTELEN

Jota minä suutelen, se kalpeni.
En uskalla suudella
äitiäni.

Voi niitä, jotka kutovat unelmaa
minusta, voi harrasta ystävää ja
rakastajaa.

Voi niitä, jotka rakastavat minua,
olen lakannut sydämeeni uskomasta
jo aikoja.

Jota minä suutelen, se kalpeni.
En uskalla suudella
äitiäni.

PAKKO-HERKULES

Jos kaadun, tulevat ne Nappulapäät.
Haluaisin livahtaen kuolla
mutta minkäs voit: Herkuleeksi jäät.

Nuo kääpiöt, velliä aivoissaan:
jättäisivät hetkeksi yksin,
voi Kristus, yksin murtumaan.

Mutta tämä sipisijä-, kuhisijakunta
jahtaa ja kyttää, turmiokseen,
mikä ikinä on uutta, laulua, tulta.

Haluaisin itseäni inhota.
Hyväluoja, nämäkin inhoavat:
en saa, en voi vielä vaieta.

Haluaisin itkeä tuskaani,
luhistua piiloon, painua karkuun.
Ja miten tämä sikalauma nauraisi!

Siis, pakko-Herkules, paikallani
seison, selvitän taistelun
ja uni saa odottaa, kuolemani.

Tähän tynkien, torsojen kuhinaan
sopii hiven kunniaa,
hiljaisuutta:
ikinä en ennätä kuolemaan.

LÄHETÄN LIITONARKIN

Sydämeni lähetän, liitonarkin
sotaisen päivän varalle.
Veriveljet, te jyrisevät joukot,
kieltäkää vain minut — silti, silti
minä olen teidän omanne.

Meidät on Kohtalo köyttänyt yhteen,
ansio, synti tai tarve ei
eivätkä hyveemme, ei edes viekkaus:
heloottikansa, heloottilaulaja,
sama veri meidät yhteen vei.

Mahtavat voimat odottavat meissä,
että henkiin heräisivät,
meissä lymyää valtakunta,
mustassa ryteikössä naarashirvi —
ja verikoirat väijyvät.

Jos ette hyväksy veljeksenne,
karttuu uusia ryppyjä
otsani, sieluni seutuville.
Ikinuorena seison silti
Juudaksieni edessä.

En ole kaivannut marttyyrin-kehää,
teen mitä Kohtalo pyytäisi:
haluan kauniisti alttiiksi antaa
hyljeksityn ja syljeksityn,
taisteluvalmiin sydämeni.

Minä olen teidän — otatte tai ette,
se on jo yhdentekevää.
Yhteinen Aurinko taivaalla paistaa.
Voi, miten usein sen katseiltamme
häijyyden pilvi pimittää.

ÖINEN AJELU

Miten on tynkänä tänään Kuu,
ja yö miten autio, hiljainen,
ja minä tänään, miten surullinen,
miten on tynkänä tänään Kuu.

Kaikki Ehjä on särkynyt,
jokainen liekki vain loimahdus,
risana jokainen rakkaus,
kaikki Ehjä on särkynyt.

Kanssani kiitävät kehnot vankkurit,
takaani kuuluu voivottelua,
puoleksi mykkää, puoleksi melua,
kanssani kiitävät kehnot vankkurit.

TAHDON NÄHDÄ SINUT

Ota pois puvustasi kopea solki,
riisu pois kauneutesi hilpeästi
kuin alastomat enkelit vanhoissa kuvissa.

Ota pois puvustasi kopea solki,
älä kysy edes, kuka minä olen,
odota kylmänä kuin sankari, ja vapaana.

Ota pois puvustasi kopea solki.
Makaa edessäni silmät ummessa
kuin kukitettu neitsyt, vainaja.

Ota pois puvustasi kopea solki,
silmäni palavat halusta nähdä sinut,
jota en tahdo suudella.

Ota pois puvustasi kopea solki,
ja minä painun matollesi maahan
ja siunaan tämän hetken loistoa.

KANSOJEN SIRKUKSESSA

Madjaarien kuhinassa
itken, unkarilaisuus on
sammumassa,
tuskammekin vanhentunut.

Kaikki, kaikki ihanteemme
muualla jo vanhaa roinaa,
taistelemme
ennalta jo antautuen.

Vitkaan soljuu värttinästä
elämämme lanka, toisten
hylkäämästä,
katketkoon, jos katkeaa.

Kaikki muilta matkittua
oloissamme, uuteen viiniin
survottua
tuoksurypäleiden lainaa.

Tyhjä pikku unikeko,
heimo vailla pääsiäistä,
sana, teko
silti huutaa täyttäjäänsä.

Vaikken tiedä, mitä määrää
kohti viedään elämäämme
periväärää,
tuleen syöksyisin sen vuoksi.

Mitä oma kurjuuteni,
vaikka kuinka musta, painaa?
Heimolleni
miero vielä synkeämpi.

Toiset söivät elämämme,
määränpäämme vääristivät.
Edellämme
sirkustelttain ilve häilyy.

ETÄÄLTÄ VANKKURIT

Kuu on nousussa tunnin päästä,
iskut maantieltä kaikuvat,
kaupunkiin tuovalla, kivetyllä tiellä
etäältä
vankkurit saapuvat.

Kuu on noussut, sävelet soivat
ja syksyn pisarat tippuvat
ja kirskuen, valjussa kuutamossa
etäältä
vankkurit saapuvat.

Ken nyt unissaan Kuuhun kääntyy,
sen ovat unet levottomat,
kun kaukaa, kiihtäen vauhtiansa
etäältä
vankkurit saapuvat.

Kohti kaupungin markkinoita
kehnot pyörät natisevat,
kitisten, natisten, kirskumalla
etäältä
vankkurit saapuvat.

Kuu jo väistyy ja aamu koittaa,
aamunkoitossa sammuvat
sähkölamppujen kelmeät ketjut,
etäältä
vankkurit saapuvat.

Köyhät ihmiset kaupungissa
suruunsa, kipuunsa havahtuvat
varroskellen jo tulijoita:
etäältä
vankkurit saapuvat.

Kuu on uupunut, mennyt mailleen,
ja Päivän loistavat purppurat
valuvat nauraen yli taivaan:
etäältä
vankkurit saapuvat.

MAALISKUU, TULTA

Uppiniskainen löntys jos tämä maailma onkin
ja henkiheitto jo mies, jota vainotaan,
niin elämänuskolla, vainottu vainaja, silti
maaliskuun markkina-akkain ja pyhien joukkoon
vähän kiroilen minäkin, tuon Tulen maailmaan.

Että vihdoin kuuluisi sellaisen madjaarin sana,
joka ei pelkää, ei enää pelätä voi,
vaikka Hunnian murheenmustilta aavikoilta
isien hautoja häväisten, kaikkialle
nyt kreivien pilkka ja orjien renkutus soi.

Kaipa on kuoltava, kun olen unkarilainen,
taakkana tämän maan satojen Pontiusten.
Ja sittenkin, kuolinvuoteelta, lähetän itseni teille,
te onnellisemmat veljeni, hautaajani:
pojat maaliskuun ja paremman nuoruuden.

Te veljeni, jokainen sananne olkoon tosi,
ja sadasti entistä enemmän uskaltakaa,
että entistä paljon kauniimman, onnellisemman,
hilpeän rauhan täyttämän elämän lahjan
kauttanne jokainen Unkarin nuori saa.

Nähkää, tänään se kaikki on luomatta vielä,
apinat, väärät tuomarit mellastavat,
ja sittenkin, nähkää, te olette nuoria tänään,
ja sittenkin, haudan pohjalta katselen teitä:
marttyyrin tiet ovat huomenna helpommat.

Ehkä on raskainta olla Unkarin nuori,
pašša-herrain ja moukkien keskellä:
jos joku kirkkaasti kipinöidä tahtoo,
kohta on kimpussa kotimainen ruoste
syömässä sydäntä, joka on terästä.

Mutta Tulta ja Tulta, sittenkin, nuoret veljet,
Tulta älkää päästäkö sammuksiin,
Elämä tahtoo pyhistä syistään elää
ja sadasti ladata elämäntahtoa sille,
jonka se viskaa elämään Unkariin.

Elämän, uskon sanoma vainajalta
teille, hylätyt nuoret, kantautuu,
tuhka lähettää hiuduttavaa Tulta
ja liekin-nälkänsä, ettette hellittäisi:
Elämä on rajaton, nyt on Maaliskuu.

LAULU KORJUUN EDELLÄ

Tuhkan kätkössä hautuva viha,
käsi joka nyrkissä tärisee,
armoton kiljaisu suutuspäissä —
teidän juhlanne lähenee.

Pellot valmiina korjuuseensa,
katkerat sanat kurkussa,
viikatteet, jo oikenemassa,
punainen juhla, ovella.

Unkarin lama laukeamallaan,
kireä kieli paukahtaa,
suuruus ja ylväys lymyävät loukkoon,
jyhkeä mykkyys lakoaa.

Korjuu ovella, Unkarin juhla,
katkeaa vehnää, verta, päitä:
vihaisten pyhä lahko paisuu,
älkää pelätkö, pidetään häitä.

VIITTAUS KÖYHILLE KAPINALLISILLE

Nyt, kun röyhkeys, raukkamaisuus
ajavat hoilaten turmioon,
jokainen köyhä kapinallinen
kunniaansa varjelkoon.

Elämme ja kuolemme yhden kerran,
isien aikaan jo kuljettiin
elämän ja kuoleman jyrkännettä,
nyt on aika ajatella niin.

Yhdet suistuvat öiden liejuun,
toiset pesäänsä rakentakoot,
meidän joukosta kauniisti kaikki
isien torvea puhaltakoot.

Tulemme kauempaa kuin toiset,
tahtomme kantaa kauemmas,
kuollaan pois, jos sen määrää pakko,
meitä suurempi valtias.

Kuollaan pois, mutta vielä silloin
kun kaikki linnamme luhistuvat,
kunnialla, raunioläjissä
Unkarin nuoret nukkuvat.

Hyvissä, kauniissa silmissä
hulmunnut näky ei hautaan jää,
tähän se seisahti, tästä voi jatkaa:
Elämää jatkaa, Elämää.

EKSYNYT RATSASTAJA

Eksyneen ratsun askelet
menneisyydestä kajahtavat,
muinaiset metsät ja kaislikot
kahleista henkiin kavahtavat.

Ikihuurusta läiskittäin
nousee sankkoja pensaikoita,
lähtee haamuja jalkeilleen,
talviöisiä tarinoita.

Täällä, sankasta hetteestään,
nousevat muinaisen laulun kumut,
täällä, usvassa kyyryllään
jalojen taattojen kuurot surut.

Aavemainen on täällä Syys,
ihmisten luku aniharva:
aroa kumpujen aitaamaa
kulkee Marraskuu huurukarva.

Metsää, kaisloja kasvattaa
suola-aavikko, painuu kuuruun,
syksyn usviin se piiloutuu,
vuosisatojen paksuun huuruun.

Pelkkää verta ja lymyä vain,
pelkkää sortoa, painostusta,
pelkkää korpea pettävää,
poloisten taattojen hoiperrusta.

Ammoin eksynyt ratsumies
ryntää ilmoille kaislikoista
pimeä autius korvissaan,
yksikään lamppu ei kylistä loista.

Kylät mykkinä nukkuvat,
vilusta hytisten, maa on märkä,
pöheikön huurusta syöksähtää
susi, suuttunut alkuhärkä.

Eksyneen ratsun askelet
menneisyydestä kajahtavat,
muinaiset metsät ja kaislikot
kahleista henkiin kavahtavat.

NUORISSA SYDÄMISSÄ ELÄN

Nuorissa sydämissä, yhä kauemmas
minä elän, turhaan tunkeilevat
nuo vanhat huijarit, joku häijy peijakas:
minussa on miljoonia juuria.

Olen nuorten uskon ja kaipausten,
pyhän kapinoinnin ikuinen herra:
tämän kohtalon saa vain sellainen,
joka itse elää ja on haavoilla.

Niin, minä elän, minä valloitan
ja suurella kivulla sen maksan,
läpi saastan ja herjojen vaellan:
tytöt ja pojat ovat kilpenä.

Yhä uudet kukat minun osanani ovat,
ja vanhat, ne turhaan tunkeilevat.
Pyhät kuin pyhä hauta, kuin arkku, niin kovat
nämä kukat, mutta kukat, mutta Elämä.

KATSO, RAKKAANI, AARTEITANI

Katso, Rakkaani, aarteitani,
Lasaruksen murhetta, puutteitani,
erään täyden elämän uskollisuutta,
hopeakaarteitani.

En ole lähtenyt muiden mukaan,
näin unkarilainen ei ollut kukaan,
näin surun-uljas, voi, siksi jouduin
niin moneen vaivaan mukaan.

Lemmestä elin, se kauneimpani
aina on hallinnut ajatustani.
Kuin joku Jumala, lapsena elin,
kuumeessa, haavoissani.

Jos et sinä nyt olisi tässä,
suuni olisi jo mykistymässä,
makaisin riemuksi rienaajaini
arkkuni pimeässä.

Katso, Rakkaani, lämmitä minut,
pakomatkalla löysin sinut,
vielä jos jotakin haluta voisin,
sydämeni haluaa sinut.

Katso, Rakkaani, aarteitani,
Lasaruksen murhetta, puutteitani
ja katsele mustina, nuorina yhä
hopeakaarteitani.

TERVEHDYS VOITTAJALLE

Älkää kovasti tallatko sitä,
älkää kovasti polkeko sitä,
tyhjiin juossutta, kaunista sydäntämme,
katso, se juoksisi vielä.

Huono-onninen, tumma on Unkarin kansa.
Se uneksi vapaudesta, ja haaveita vastaan
me saimme lääkkeiksi Sodan, sen Kauhut niiltä,
joiden haudatkin kiroan.

Kasarmimme kaikuvat kumeasti,
voi, mikä määrä verisiä muistoja,
voi, tätä kryptain valitusta,
paareilla maataan, paareilla.

Tämä koko maapallon narri,
kynitty, surullinen Unkarin kansa.
Tulkaa jo, voittajat:
tervehdys voittajalle.

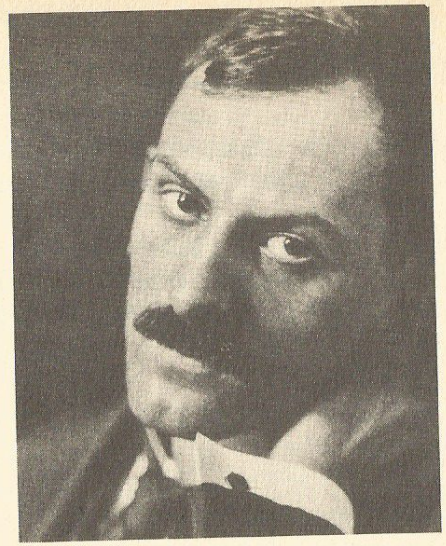

MIHÁLY BABITS

Syntyi 1883 tuomarin poikana Szekszárdissa. Suoritettuaan loppututkinnon Budapestin yliopistossa toimi lukionlehtorina Szegedissä ja Fogarasissa (nyk. Romaniassa). Astui julkisuuteen 1902, ensimmäinen runokokoelma ilmestyi 1908. Oli pitkään toimittajana Länsi-lehdessä, vuodesta 1939 yksinään. Kuoli 1941.

Myös romaanikirjailijana merkittävä. Kirjoitti Euroopan kirjallisuuden historian ja oli erinomainen kääntäjä.

Suomeksi on ilmestynyt hänen romaaninsa *Haikarakalifi* (Arvi A. Karisto 1978).

SILMÄT UMMESSA . . .

Ihmettä kaipaamme, jyrkänteillä
juoksemme silmät ummessa:
parasta on se, mitä emme tiedä,
mihin emme usko, on kauneinta.

Unelmien liukkaita helmiä
sinä toden torjuja puserra:
viluiselle hengelle helmipeitteen
voit niistä kirjoa.

LYYRIKON EPILOGI

Olen ainoa sankari lauluissani,
olen ensimmäinen ja viimeinen:
koko kaikkeus kiehtoo kaipaustani,
vaan itseäni ulomma edennyt en.

Jospa mitään ei ulkopuolellani
olekaan — Luojako tietää sen?
Minä sokea pähkinä vapauttani
yhä odotan, kuortani inhoten.

Tästä taikapiiristä murtautumaan
en pysty. Kaipuun-nuoleni
ulos karkaa, pettävä unelma.

Jään sisälle: itseni vankilaan,
minä subjekti ja objekti,
voi, minä alfa ja oomega.

KAKSI SISARTA

Kaksi sisarta, oi Sielu, sinua iäti seuraa, edellä ja takana:
toinen on musta Murhe, toinen veripunainen Kaipaus.
Ja välistä Kaipaus itkien väittää: ''Minä olen Murhe.''
Ja välistä Murhe nauraen: ''Minä olen Kaipaus.''

Kaksi totista orpoa, kasvultaan, katsannoltaan samanlaiset,
heidän katseensa vainoaa sinua, et ikinä rauhaa saa:
kuolleen Rakkauden tyttäriä, nämä kyyhkynväriset korpit,
ja Murhe viiniä, Kaipaus verta sinulle tarjoaa.

Tylyn Rakkauden tyttäriä, nämä ammoisten häittesi seppeleneidot,
jotka valaisivat tietäsi huoneeseen, morsiusvuoteeseen.
Nämä sittemmin äidinsurmaajat, Rakkauden tappajat, kostajat.
Murhe kiedottu kaipaukseen ja Kaipaus murheeseen.

Toisiaan he rakastavat, toinen kiinni toisessa, ikinä eriämättä,
Kaipauksella terävät hampaat, Murheella pehmeä suu.
Toisiaan he rakastavat sisarusten lailla, ja yhdessä kumpikin.
Murhe suudelmin, Kaipaus puraisuin verestäsi voimistuu.

Musta leinikkiseppele päässä, suuria varjoja lyhdystä heilautellen
yhä kulkee takanasi musta Murhe, edelläsi punainen Kaipaus.
Ja välistä Kaipaus itkien väittää: ''Minä olen Murhe.''
Ja välistä Murhe nauraen: ''Minä olen Kaipaus.''

FORTISSIMO

Jumala riehuu suutuspäissään
vai nukkuneeko taivaassa,
nukkuu, liekö jo vainaja —
ja kuka hänet hereille saa?
Äidit, itkekää äänekkäämmin:
jospa hän itkusta kavahtaa pystyyn,
kun ei tykkien jyrinästä?
Älkää itkekö kyynelin,
kyynelet tippuvat maahan päin,
itkekää ääneen, taivasta kohti,
olkoot äänenne armottomat:
älkää vienosti, niin kuin lähde,
älkää edes kuin sadekuurot
tai kuin muinainen Niobe:
vaan kuin tulva, rantoja vailla
itkekää, laviinivyöryjen lailla,
itkekää niin että ryskyy jää,
tulisena laavana itkekää!
Kalliita poikia päivittäin
hankeen suistuu verissä päin.
Älkää antako kenenkään nukkua,
joka on veltto, pelkuri, piilossa,
— vieläkö pelätä kannattaa?
vieläkö elämä kannattaa?
Voi, miksi teitä ei kuunnella?
Menkää toreille itkemään,
huutakaa kirkoissa, villien miesten
vaimot, äidit, rukoilkaa
itsenne villeiksi, raivokkaassa
rukouksessa!
Ja jollei auta
itku ja rukous: — miesten mahti
herjaukseksi puhjetkoon!
Tänään me uskomme Kohtaloon,

jossa nukkuva ylhäisyys
herjavyöryllä herätetään.
Kaadamme ylhäällä-nukkujan uneen
kiroustemme rakeet ja jään!
Miksi hän on, jos häntä ei ole?
Miksi ei ole, jos sittenkin on?
Jospa hän herää, kun kiellämme hänet!
Hutkimme, hakkaamme sanoilla selkään
palavassa talossa kuorsaavaa
isäntää — kuuroa Jumalaa!

Kuuroa! Kuuroa! . . .
Oi miten olisi
hyvä olla kuuro kuin Jumala!
Maa on kuuro, ei nahassaan tunne
taistelun jyminän nöyryytystä.
Oi jospa voisikin maan alla itää
kuurona niin kuin kukkien sipuli:
maassa, Jumalassa kuuroja kaikki,
ihminen yksin on irti lohjennut
kuurosta Jumalasta, matojen lailla,
Jumalan matona kavahtanut
hätään, kauhusta vikisemään,
kipuun — kaikki on kipua
mikä ei ole kuuroa Jumalaa, kunnes
se takaisin nääntyy Jumalaan!

PSALMI LAPSENÄÄNELLE

Herra Jumala varjelee minua,
olen Hänen lippunsa kantaja.

Hän on Rauha ja Siunaaja,
ei taisteluiden jumala.

Jumala ei kuuluta kostoaan,
ei veristä Jumalaa olekaan.

Vain ihmisen vääryys siinä roiskuu,
jos miekka kalskaa ja veri loiskuu.

Herra, ikuinen siunaus,
on oras, elämä, kukoistus.

Suuressa, kuurossa levossaan
ei metakkaamme Hän kuulekaan.

Hän hiljenee, kun me ärhentelemme,
Hänen rauhaansa me häiritse emme:

Herra Jumala varjelee minua,
minä kuulutan Hänen valtaansa.

Hänen valtaansa, Hänen levollisuuttaan,
sotiimme Hänen Hiljaisuuttaan.

Jos minä kiroillen valitan,
''Mitäs turhia!'' kuulen Hänen sanovan.

Jos minä riuhdon ja tempoilen: —
Hän arvaa lapsensa kaipauksen.

Sekin on Hänestä hauskempaa
kuin kuunnella kylmää litaniaa.

Herra Jumala varjelee minua,
olen Hänen lippunsa kantaja.

Miten vaihtaisin toiseksi lauluni,
jonka Hän on pannut suuhuni?

Häneltä, Hänelle, kaikessa:
olen ääni Hänen suussansa.

Yksin se hukkuisi kiihkossaan:
se kuuluukin pyhään Harmoniaan.

Sitä Herra syystäkin varjella saa,
joka täällä Rauhaa kuuluttaa.

VAIN LAULUA

I
Minä menin suoraa tietä —
te milloin oikeaa, milloin vasenta.

Te sanoja seurailitte,
minä laulua, vain laulua.

Synkkää, synkkää laulua!

Mykisty, veikkoni, älä huuda,
tyhjästä älä valita:

kuka tämän laulun on kuullut,
kaikelle muulle kuurona

se seuraa synkkää laulua!

II
Ajattele merien kohinaa!
Pimeiden ihmiskohtaloiden
metakkaa, pyhää suudelmaa
pääkallon, sala-aarnioiden

saaria, murheen-lemuista

oopiumia, vajoamista
tyhjyyteen, kellonsoittoa
lähtöön, loppuun, hajoamista,
totuuden villiä loitsua . . .

Synkkää, synkkää laulua!

III
Te sanoja seurailitte:
ja surullinen on sanojen valta:

sen läpi ei kuule laulua.

Siis parempi oppia ottamatta
oikealta tai vasemmalta

vain mennä, kohti hulluutta?

hirsipuun varjossa, tykinpaukkeessa,
sokeiden tavalla, miljoonien
ansojen seassa, hypnotisoituna,
tapojen orjana, halvauttavien

suinpäin mennä, huumeessa

kuin juopuen, vain laulua
seurata, tuhoa kavahtamatta,
kaikelle muulle kuurona,
päämääristä kiinnostumatta . . .

seurata synkkää laulua!

IV
Mykisty, veikkoni, älä huuda,
tyhjästä älä valita:

kuka tämän laulun on kuullut,
se seuraa kaikelle kuurona

synkkää, synkkää laulua!

ON AIKAA SAPFON PÄIVIEN HELINÄSTÄ

Runous kuolee. Uhkarohkein kourin
revimme herkän neidon viuluruumiin,
villeiksi kirkaisuiksi kidutimme
tuon äänen, joka nyt vain voihkaisee
ja korisee kuin kuoleva . . . ei enää
valita rytmikkäästi, sanoin, tavuin:
ei sydän soi, ei kirkas järki puhu,
vain keuhkot huohottavat, kurkku huutaa
ja huimaantunut vatsa uneksii.
Runous kuolee, aikamme on mykkä.

Kenelle puhut, henki? Miljoonain
voihketta voihki tänään! vaaditaan.
Olemme veljiä: et veljiin yllä,
jos puhut *omiasi* — hyväluoja,
siis eikö veli veljen valitusta
voi kuulla, ellei *omaksi* sitä tunne?
Näin itsekäs on ääni yhteinen:
vain yhteiskaaosta se änkyttää
— vaan muu on yksinäisten hiljaisuutta.
Runous kuolee, ja rakkaus on
kuin kyyhkyjen suudelma, sanaton.

Oi kalleimpani! meille laulu soi.
On aikaa Sapfon päivien helinästä.
Suutele minua! Jos runous kuolee,
me pakenemme kaksoishiljaisuuteen.
Muinoin ihminen oli ihminen,
sydän joi voimaa veljen sydämestä;
nyt lauma märehtii. Ole saari sinä,
odota suosta aurinkoa! Perhosen
voi outo toukankoppa synnyttää!
Jumalat kuolevat, ihminen elää.

ISÄNTÄ TALOAAN AITAAMASSA

Sälesotilaat seisovat rivissä, pikkuruista
maapalstaani erilleen aidaten, hennot riu'ut
rajaheimona seisovat vahdissa, oikeassa-olon
mahdissa; ne ovat laki, ne ovat oikeus,
niissä on voimani, työni, leponi, palkkioni,
merkki siitä, että *olen;* nämä erossa-olon
siilinpiikit, nämä torjuvat kaiken vieraan
ja päästävät läpi, mikä vielä on yhteistä
veljien kesken: maiseman lumon ja kaukaa
taivaiden ruskon ja maitoa lauhemman
ilman; nyt toki tuulisen, kolean
lokakuunkin, joka huhtikuulle
on ärhäkkä pikkuveikko —

Voi, mepä ärhäköitä
pikkuveikkoja vastaan jo olemme karaistuneet,
me menneiden vuosien aarteilla varttuneet,
mekö nyt moderneja tuulia imartelemaan?
Nyt on syksy! barbaarin valheita syytävä,
hävytön syksy! Kesää hurjempi! Metakkaa,
tanssin nujakkaa! Noin raisusti eivät puut
huojuneet tuhannen linnun painostakaan! Vaan
onko se elämää, riuhdonta? Mullassa hiljaa
itu kasvaa; kypsyvä yö on äänetön; ruohon nousu
on hidasta: *tämä on elämää!* Puutarhani,
suojele menneistä vuosista varjeltunutta
siementä, barbaarituulia säikähtämättä!

Tulkoon tanssin nujakka, riuhtova, tekoirstas,
repiköön kukkaset alasti; tulkoot, kikatelkoot
hoivatut kasvimme kumoon; tulee talvenkin vuoro,
valkeakaapuisen katujan; sinä puutarhani
pysy siementen vahtina! ja jos nousukas

ilkamoi: *''Minä olen uusi!''* — sano: *''Vanhaa et voita!''* — Urheiden säleiden suojassa
kuin keskiajan munkki, joka irtolaisjoukkioilta,
kypärälaumoilta, ruoskaa heiluttavilta
kuvanpolttajilta pari vanhaa kirjaa
piilotti: sinä siementä pistele, kunnes
kevät koittaa ja kaatuneiden säleiden sijaan
nousevat sireenipensaat ja kutsuvat tuoksullaan
paikalle tulevaisuuden mehiläisparvet.

KOLME ENKELIÄ

Enkeleitä kolme, kolme, kolme lensi ylhäältä.
Yksi valkoinen kuin pilvi, toinen valonkeveä.
Kolmas tipahti taivaasta suoraan maahan saviseen
niin kuin kyynel painavana silmästäni sydämeen.
Kuinka suojaan ensimmäistä, ettei hän saa tahroja
sormistani? kuinka voisin pitää kiinni toisesta,
ettei lentoon pyrähdä? ja minne voisin piilottaa
kolmannen — ei kukaan, kukaan koskaan häntä nähdä saa!
Myöhäistä! Jo tuhrittu on lumenpuhdas enkeli!
Toinen, unta keveämpi, kauas pois jo karkasi!
Kolmatta, oi häpeääni, katsoo koko maailma,
itse revin hunnun, joka peitti omaa sielua.

MUSTALAINEN KUOLEMANSELLISSÄ

Niin pyrähti ennen runoja sormiltani,
kuin Luoja jonkin kuoriaisen, kiiltävän,
sarvekkaan, nivelikkään lentoon pani.

Ja myöhemmin runo syöksähti huulilta
kuin torvensoitto, kuin torvensoitto
sotilaan janoon halkeilevilta huulilta.

Vaan tänään se hiljaa, värähtäen pihahtaa
kuin syvälle vajonneeseen silmäkuoppaan
kyynel kimmeltäen kihahtaa.

En itke itseni tähden. Minulla on miljoona veljeä
ja useimmat niin köyhiä, köyhiä, etteivät
ole edes unta nähneet hyvästä.

Majan veistäisi veljeni metsään: mutta puun
kaato on kielletty, hyvä jos johonkin laatikkotaloon
pääsee, kaupungin murjuun, täyteen ahdettuun.

Ja jos sattuisi ylhäältä pihalle, betonikuiluun putoamaan
— jos hermot eivät kestä, jos kaikki luhistuu — :
pojan vetää hoiviinsa äiti, hyvä syli maan.

Mikä surkea maailma! Pidän hälytyssoittajaiset
kuin mustalainen kuolemansellissä.
Huss huss, te räpyttävät, inisevät, kiiltävät kuoriaiset!

Mitä torvensoitosta, jos se ei kuolleita herätä!
Vain kyynel, vain kyynel, vain kyynel tippuu
kysymättä hyötyä.

KUIN KUUMAT LUUT ROVIOLLA . . .

Laulu synnyttää laulajan:
ei laulaja lauluaan.
Leimahda, laulu kaikkivoiva!
Synnytä minut uudestaan!

Sairas on ruumiini. Maalliset
kaipuuni kaukana . . .
Luut rätisevät roviolla:
makaan kuumalla vuoteella.

Ystävät ovat kaikonneet:
yksin odotan.
Sielu tyhjäksi raivattuna —
toivossa vieraan suuremman.

Kuin feeniks tulta odottaa
toivoen, peloissaan,
niin minäkin: tulta, joka kärventää!
Se tuli luo minut uudestaan.

Siis leimahda, hulmuta minua
punaisissa helmoissa:
tapan sen joka olin, toiseksi tulen
yhdellä ainoalla laululla.

Laulu synnyttää laulajan,
ei laulaja lauluaan.
Leimahda, laulu kaikkivoiva!
Synnytä minut uudestaan!

KADE KARUSELLI

Voi, miten vuodet kilpaa vierähtelevät!
Syys vaihtuu talveksi yhä tiuhempaan!
Ja jälleen niityillä tuulien huohotus, kevät —
kuin tyttö, läkähtymässä juoksustaan.

Kevät toisensa jälkeen jo kääntyi minuun selin,
kuin karusellissa tyttöä seuraisin!
Yhä huimemmin pyörivää keinua hämmästelin:
taas vilkaisu, itsekin vauhtiin heilahdin.

Kuka vielä väittäisi vanhuutta verkkaisaksi
ja tahdin vanhetessamme talttuvan?
Kun aika on vähissä, miten ilkkuvaksi
sen ilme käykään, ohitse-juoksijan!

Kevät juoksee, lentää, hupenee, kas, miten tässä
se jälleen keikkuen, nauraen keimailee,
liehuva-helma, kyljessä läähättämässä,
vihreitä rusetteja vaatteista irtoilee.

Miten usein jo juostiin näin! Mutta milloinkaan
ei vielä näin henki kurkussa, kiivaasti . . .
Minä yksin vanhenen: kevät on ennallaan,
vain entistä kiduttavampi ja hurjempi.

SYKSYN JA KEVÄÄN VÄLISSÄ

Ovat viinilaulut jo lauletut.
Syyskellarin viileys ummehtunut.
Köynnökset paljaina sateessa, tuulessa.
Savinen kukkula värisee vilusta,
murenee, liejuna kohta on
kuin vainajan ruumis alaston.

On ilta, illat hiiviskelevät
kavalasti, varkain, lähenevät
jo vanhuuden askelet varpaillaan,
joku hyppy enää tarvitaan!
Itseään ei voi narrata:
voi, kuoltava on, kuoltava!

Jo lumi on peittänyt poloisen maan,
joka häpeili likaansa, rumuuttaan.
Se on valkea, niin kuin illalla
vuoteemme odottaa valmiina:
me kuljemme poluilla lumisilla
kuin puhtailla tyynyillä, untuvilla,

kuin lapset, villit ja virkeät
vuoteilla keikkuvat, telmivät
eivätkä nukkuisi ollenkaan,
jos äiti ei tulisi komentamaan:
''Nyt peiton alle! Ja paikalla!''
Voi, kuoltava on, kuoltava!

Taas kerran hiekka on lopussa
vuotemme tiimalasissa,
se kääntyy ja lähtee uudestaan
hiekkana, huolina valumaan.
Miten monta työtä lopettamatta!
Ja riemujen hedelmät poimimatta . . .

Sydän hakkaa tunteja, maltiton,
kuin tietäisi, vartionvaihto jo on.
Me laatikoitamme pengomme salaa,
eron jännitys suudelmissamme palaa.
Tuo vanha riemu ei lohduta —
voi, kuoltava on, kuoltava!

Lumi sulaa, kevät on tulossa.
Vaan mitäpä tulisi minusta!
Sulan pois, minä hiutale, lehahdus,
kuin kyynel haihdun, kuin huokaus.
Kun linnut palaavat pesimään,
ei lumesta, talvesta jälkeäkään . . .

Vain minussa talvi ei taltukaan,
ei minussa kuolema kuolekaan.
Mikä kerran on lentoon laskettu kädeltä,
se lintu ei ikinä takaisin pyrähdä.
Ei kuihtunut lehti voi versoa . . .
Voi, kuoltava on, kuoltava!

Ystävät, yksi kerrallaan,
tähän minut jättivät makaamaan;
ne joita rakastin, torjuvat minut,
ne hautaavat, joista olen huolehtinut.
Mitä merkkejä hiekkaan piirsinkään —
kevät huuhtoo ne kuravesillään.

Siis olenko keväänkin vihoissa,
minä menneentalvinen karahka?
Vain vaimon hyvyys, yhä kumarrut näin
kuin ruusut tukipuun pirstoja päin
ja suutelet säikkyjä luomia . . .
Voi, kuoltava on, kuoltava!

JOONAN KIRJA

2.
Oli Joonalle Herra varannut
valtavan kalan, sen valmistanut
kita ammolla häntä nielaisemaan.
Sen pitkään nieluun, vesien sekaan
mies luiskahti, vatsan sammioon
päistikkaa, suureen pimentoon
niin, ettei päästä karvaakaan
se humaus taittanut, huumastaan
kun tointui, hän huomasi uivansa
yön liejussa kalanlemussa.

Kuin elävän kehdon pyörähdyksiin
hän päätyi hirviön sisälmyksiin
ja sokkona keinui niiden myötä
hän kolme päivää ja kolme yötä,
ei eroa yöllä ja päivällä,
vain sydämen kellarikätköistä
ajatus liekkinä luikersi, hohti
armoa anoen taivasta kohti
kalan sisältä: ''Kuuletko, Jumalani,
sinun puoleesi kohotan kauhuani,
minä valitan, herjaan sinua
ja ulvon arkkuni kurkusta.

Minut viskasit suureen pyörteeseesi,
minut upotit mereesi, pimeyteesi,
veden vaarat päälleni paiskautuivat
ja kaislat tukkaani kietoutuivat,
sinun laineesi laukkaavat lävitseni,
minä putosin pohjalle Kaikkeutesi,
virun yksin maailman alhossa,
minä, joka istuin sen huipulla!

Olin Joona, nyt kuka lienenkään?
Sinut tunsin, nyt mitä tiennenkään?
Sinun oikkusi aallokon viskoma, ajama,
Kalan suolissa kidun, limalukkojen takana.''

Ja Joona tukehtumaisillansa
imi Kalan kidusta vimmoissansa,
se sykki ja läiski, ensinkään
ei Joona pystynyt hengittämään,
ja suunnaton otus, se tuskasta huohotti,
outoa kuormaansa viskoi ja paiskeli,
Joona riutui ja oksenteli,
pimeässä löyhkässä ulvahteli
kuin susi kuopassa, vikisten näin:
''Herrani, katsahda tänne päin!
Liejuun olet minut kahlehtinut,
katseesi loistosta karkotit minut.
Sittenkin silmäni sokeat
vain temppeliäsi katsovat.
Kaipuun-nuoleni kurkotin,
mustan verhosi halkaisin.
Katseeni virisi vahvaksi uskossa:
näen sinut, vaikka kätkeydyt, Jumala!
Suotta minä itsekin piileksin:
sinä tulit perässä, mereenkin.
Uppiniskaista orjaasi vaivasit,
uljaan uhmani sarvet katkaisit.
Vaan mitä syvemmäs vajotaan mutaan,
sitä kirkkaammin kasvosi tutaan.
Pako on mahdoton katseesi edessä,
kaksin verroin saa niskuri kärsiä.
Etkä voi sinäkään irrota minusta,
syvyyden suolamöykystä, Jumala!''

Silloinpa Kala molskahti äkisti
ja Joona potkaisi, tuskasta älähti

ja tulvahti kipu, toiselta toiselle:
kalasta Joonalle, Joonasta kalalle.

Ja Joona: ''Kuka minua tanssittaa?
Kenen vuoksi en rauhassa kuolla saa?
Minut suolasit hapolla katkeralla
ja paiskot, kuin leikkisit etanalla:
kun sieluni hiutuu ja nääntyy minussa,
sinä tahdotkin, että eläisin, Jumala!
Minut Paimen vaatisi koirakseen
ja siksi päästäisi vapauteen.
Tulet, Herrani, tulet. Saat telkeni avata,
minä laumasi jäljessä haluan ravata.
Minun rukoukseni sinun korviisi tunki,
sinun taivaasi halki se perille kulki.
Siis viskele, paiskele, piiritä minua,
että en unhota kättäsi, sinua.
Olin tuhota elämäni valheeseen,
vaan sinä minut tempasit autuuteen.''

Näin lausui Joona. Ja aamu valkeni —
neljäs päivä, ja Herra komensi
kalaa. Se Joonan rantaan loiskautti,
veret, sapet ja ihrat hiekalle roiskautti.

JOONAN RUKOUS

Sanani eivät enää minua tottele,
vai tulvinko itse puroina rannoille
eksyksissä, suuntaa ja uomaa vailla,
vanhoja turhia sanojani kantaen virran lailla,
joka hajottaa kaikki katkenneet
risupatonsa, viittaseipäiden kappaleet.
Oi antaisipa Isäntä puroni juoksulle
uomat, varmat tiet kohti merta, runoille
säkeiden loppuun selkeitä riimejä,
jotka Hän itse on miettinyt edeltä,
jospa tuossa hyllyllä tuo pyhä aarteeni,
Raamattu, olisi runousoppini,
jospa niin kuin Joona, Hänen laiska renkinsä,
piileskeltyäni ja sitten meressä
Kalan vatsassa maattuani kipujen elävässä,
mykkänä kiehuvassa pimeässä
en kolme päivää, vaan kolme kuuta, vuottakin
tai vuosisataa, löytäisin
(ennen kuin vielä pimeämmän, ikipimeän
Valaan vatsaan lopullisesti häviän)
sen vanhan äänen, sanani seisomassa
Hänen kuiskauksestaan suorassa rintamassa
ja puhuisin suoraan, minkä kehnolta kurkulta saan,
enkä väsyisi ennen iltaa tai en ainakaan
ennen kuin taivaat vallat ja Niiniven
kieltävät minulta äänen ja kuolen.

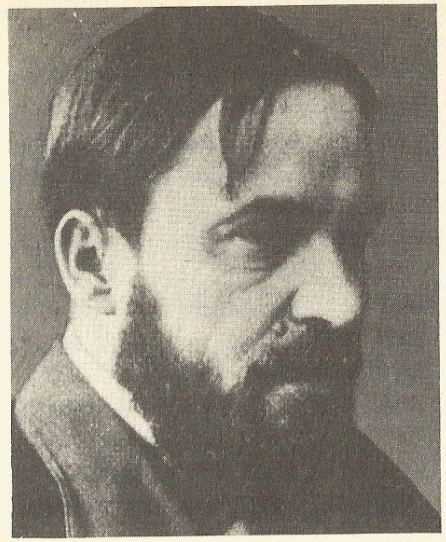

GYULA JUHÁSZ

Syntyi 1883 lennätinvirkailijan poikana Szegedissä. Budapestin yliopistotutkinnon jälkeen oppikoulunopettajana useissa kaupungeissa, kunnes 1919 erotettiin virasta katsomustensa takia ja eli siitä alkaen lehtikirjoittelun varassa Szegedissä. Ensimmäinen runokokoelma ilmestyi 1907. Teki itsemurhan 1937.

EN ENÄÄ TIEDÄ

En hänen vaaleudestaan enää tiedä,
tiedän vain, miten pelto vaalenee —
kun suvi tähkäpäissään paisuu siellä,
hän vaaleudellaan minua valaisee.

En hänen silmiensä sinestä tiedä —
vaan taivaan auetessa syksyisin
jokin jäähyväissana voi minut viedä
hiukaisten niiden sineen takaisin.

En äänen silkistäkään enää tiedä —
vaan huokaisuissa keväisen vainion
eräästä keväästä Anna kuiskii vielä
— se kevät kaukana kuin taivas on.

HILJAINEN TISZA

Ilta, tumma lukki kutoo verkkoaan.
Tiszan laivat liikkumatta paikoillaan.

Kaukaa laivalta soi laulu haitarin,
siihen sirkka vastaa jostakin.

Taivaan pustaa kuu jo taivaltaa:
Tiszan laivat ovat hopeaa.

Tulta sytytellään taivaan taloihin
hiljaa himmetessä haitarin.

Näin jään yksinäni rannalle,
Tiszan laivat, mykkä veljenne!

Tänään emme kauas kaipaakaan,
tänään ankkurissa haaveillaan!

VANHA VAIMO

Odotushalli, hyytävän kylmä sää,
tuo laiska lamppu saisi paremmin palaa!
Etäällä lumiaroilla juna ravaa,
ja täällä ihmisten paljous kyyhöttää.

Kohtalo tuokioksi yhdisti näin
ihmiset, joilla ei ole yhteistä mitään,
joku on matkalla länteen, joku itään,
kotiinsa, haudalle, kuka mihinkin päin.

Yhdessä nurkassa mustissa vaatteissa
vanha vaimo — mihin lie matkalla?
Kyynelet vakoa poskille valuttavat

ja vitkaan mummon peittelee hämärä.
Ikkunaruutuun — itkunko jäljistä? —
ihanat, suuret jääkukat puhkeavat.

BEATO ANGELICO

Puhdas veljeni, mykissä holveissasi
elit kuin Jordanin lumi valkoinen
etkä säästänyt ruoskalta ruumistasi,
Beato . . . olitko koskaan onnellinen?

Apenniinien rinteessä lempeässä
varhainen kevät aukoili nuppujaan.
Aistitko yksinäisyytesi hämärässä
oman sielusi olevan silmullaan?

Tunsitko oman kaipuusi helisevän,
oman veresi kukkivan niityillä?
Seisoitko itkien ikkunan ääressä?

En tiedä. Näen muurien säteilevän —
murhe on unelmastasi valoisa,
se hymyilee neitseittesi kasvoilla!

SIUNATTU MURHE . . .

Siunattu murhe, kaunistaja sieluni,
joka kellui ankeuden alavesillä.
Siunattu murhe, kirvoittaja lauluni —
miten syvä, miten pyhä onkaan elämä!

Siunattu Anna! Kauas lähdit, näyttäen
miten jäitkin luokseni ja elät syvällä,
jätit minuun mahtavan ja suruntumman rakkauden
maistaakseni, miten täysi on elämä!

Miten kevät minutkin on uudistanut pojakseen,
haudaltakin kimmahdan kukkimaan,
keinahtelen äärettömän salaisuuden syvyyteen,
jolla rantoja ei ole ollenkaan.

HILJAISTA VALITUSTA

Sisälläni suurten merien hiljaisuus.
Lemmen huokaukset lepäävät.
Mutta meri on meri, ja loistaa!

Taistelun pauhinakin mykistynyt,
tuholaisjoukot nukkuvat,
mutta miekka on terästä ja loistaa!

Himmeillä hiuksillani laakeri
ja kaikki kukkani kuihtuneet,
mutta ruusuja, seppelettä kannoin, ja yhä elän!

Tämä on lemmen, taistelun, elämän hiljaisuus.
Joku mykistyy, kylmenee ja kuolee,
mutta kerran hän taisteli ja oli harppu!

ITSELLENI, SYYSKESÄN ILTANA

Näen ettet syntynyt kärkimieheksi,
hämärien aikojen johtotähdeksi,
vaatimuksen punaisen kukan kantajaksi,
vastaisuuden arvoitusten ratkojaksi.

Isäsikin oli sairas, kristittynä eli,
yhtä lailla tähteä ja toukkaa itkeskeli,
liikaa oli sääli ja hyvyys tuommoinen,
perinnöksi sait vain hauraan sydämen.

Sittenkään ei, sieluni, syytä tappioon,
noin suuri heikkous voimaksi puhjetkoon,
noin suuri murhe takoo hopeaksi,
ihmiseksi sinut, runoilijaksi!

Laula niin kuin osaat, vaikka kuiskaten,
puhu hiljaisuuden kanssa, tähtien, varjojen —
vaikka kaikki toiset muuta kuuntelevat,
äärettömän sävelet sinulle aukenevat.

IISAKIN VALITUS

Oi Aabraham, lumenkalju on lakesi,
ikilumen, joka vuorten huipuilla kaamottaa,
ja sydämesi kylmä kuin kallioalttari,
joka uhrinasi nuoren vereni saa.

Oi Aabraham, kohti poikasi sydäntä
sinä kuihtunut, sinnikäs ojennat puukkoa.
Jumala on mykkä, mutta minua elämä
kutsuu, etkö kuule, kuuro, sen laulua?

Oi Aabraham, sinä tähtiä katselet,
et Saaran kasvojen hymyä muistakaan.
Mutta minussa itävät lupaukset,
ja sinäkö idut tallaat kuolemaan?

Oi Aabraham, näet etäältä Jumalan
ja vapiset viisaan, kirkkaan, korkean edessä.
Mutta minä olen nuori ja haluan
elää — onko elämä syntiä Herran edessä?

Onko synti pelätä kirkasta puukkoa,
joka tahtoo saaliiksi nuoren sydämen?
Oi Aabraham, enkelit taivaasta
katsovat vavisten meihin — armoa anoen.

TESTAMENTTI

Lähtöni edellä jätän viimeiset
sanani teille, tulevat ihmiset!

Jos minun lauluni teitä liikuttaa,
älkää kyselkö itse laulajaa.

Leivonen ei ole tärkeä, laulu on,
kun suureen sointuun se hukkuu, kuolematon.

Olen paljon kompastellut ja harhaillut,
vaan hyräilystäni en ole luopunut.

Surullinen oli lauluni, tiedän sen,
monesti kesken uuvuin masentuen.

Se oli syntini, suuri syntini,
että pitkään aikaan en kyyneliltäni

pystynyt auringon nousua näkemään:
mutta eihän se ollut ihmekään!

Kun kielot kerran peittävät kumpua,
kun lojun hiekassa vailla haaveita,

niin toivon, ja tämä on testamenttini
ja tahdon, että se täyttyisi:

että kukaan ei voi enää ymmärtää,
mikä riudutti rintaani kipeää,

miksi sydäntä särki kauneus,
miksi nuoruuden keväinen raikkaus

minun suussani maistui karvaalta,
ilopöydässä, raisuissa pidoissa

miksi vuotivat kirotun kyynelet:
sitä ette saa arvata, onnelliset!

UNKARIN KESÄ 1918

Unkarin kesä, liekkinä paahtava
noituu unikot tuhkaksi aroilla.

Tisza kuin kattila, kiehumapisteessä
mykkien partaiden kuumassa sylissä.

Pilvien silkkinen turkoosi palaa,
kaipaus tultaan taivaalta valaa.

Niittyjen paahteessa vaaleassa
haasiat painoonsa pakahtumassa.

Ääneti hohkaa, kuin tyhjyyttä pesä,
itäisen laiskana Unkarin kesä.

Entä jos olkeen ottaisi kipinä?
Unkarin kesä voi hetkessä herätä —

kuhnuriparvet se liikkeelle saisi,
myrskyä niittäen karjahtaisi!

KYLÄTIEN KRISTUS

Hän katsoo maahan, tien laidassa riippuessaan
hymy ja kärsimys lempeillä kasvoillaan.

Kylänsä kansaa hän ääneti seurailee,
kun työstä se iltaisin pelloilta palailee.

Ikivanhaa kansaa, jota ikivanha maa
orjana pitää, joka hetkeään odottaa,

jolloin se pääsee herraksi portilleen
ja korjaa satoa omaksi saaliikseen.

Unkarilainen Kristus, kylänsä pyhä,
näillekin lunastusta julistaa yhä

ja siunaa veljellisellä katseellaan
rohkaisten näitä, uskollisiaan.

Hänen yllään poppelikin ja pääskynen
ovat unkarilaisia, ja yhteinen

rajusää pieksee kylää ja Kristusta,
veri vuotaa viidestä pyhästä haavasta —

ne kertovat unkarilaisten kärsivän.
Kuka heitä auttaisi, ellei hän?

KYLÄHÄÄT

Möyrinä käy, kun bassoviulu murisee
ja haljennut kello kumahtelee,
pihalla koirat kuuta ulvovat,
toiselta rannalta varikset vastaavat.

Möyrinä käy, neito muuttui vaimoksi,
elämä ei leikiksi, ei arvoitukseksi,
miehet juovat viiniä, naista hakkaavat
ja aamusta iltaan hikoilevat.

Vaan talvella, talvella elämä seisahtaa,
ääretön, äänetön ilta lankeaa,
ihminen murisee, kuorsaa karhuna,
ihmiset sisällä ja koirat ulkona.

Bassoviulu möyryää, kuu jo hervahti,
pullonsa pohjaan joi häämestari,
sumu nousee hiljalleen pitkin peltoja,
ja peltoja niittää Kuolema . . .

TIE TASANGOLLA

Unkarin aurinko pölyä hakkaa
orpoon haapaan ja akaasiaan,
valoa riittää ja hiljaisuutta,
sorsat nuokkuvat ojissaan.

Elämä nukkuu, eikä se laula,
lennätinpylväs kurottelee,
kiireinen viesti kiitää jossain —
vaan kuka täällä sen tulkitsee?

Täälläkö pitäisi jonkun tietää
kadonneen kirveen varresta —
nyt, kun harmaa taivas ampuu
tuhlaten kultanuolia?

TYÖMIEHIÄ SILLALLA

Kelenföldin sillalla kuulakassa
aamussa pikajunan jyskettä
ja savua, pilveksi kohoilemassa,
mutta minä katselen miehiä,

jotka junani porhaltaessa
hetkeksi pysähtyvät sillalla,
vasara kourassa rautaisessa
levähtää, auringon purppura

valoisin seppelin otsat peittää,
pronssiharteille suukkoja heittää,
kohoaa miesten kunniaksi,

ja juna kun jyskyy ja lentää säen
kipinäsäikeinä kimmeltäen,
heilutan heille liinaani!

ANNA, IKUINEN

Vuodet vaihtuivat, ja sinä häivyit
hiljalleen muistoistani, kasvonpiirteet
haaltuivat mielessäni, hartioiden
kaari sumeni, ja äänesi
suhahti ohi, enkä juossut jälkeen
elämän yhä tiheämpään metsään.
Tyynesti äännän tänään nimesi,
en enää kavahtele katseestasi,
jo tiedän, että neitoja on monta
ja nuoruus hulluutta, vaan sittenkin
oi kalleimpani, ei se ollut turhaa,
oi ethän luule, että kaikki haihtui!
Sinähän elät minussa jokaisessa
vinoon luiskahtaneessa solmiossa,
erehtyneissä tervehtelyissäni,
kaikissa revityissä kirjeissäni,
— tässä pieleen menneessä elämässä
elät ja hallitset ikuisesti, aamen.

TOUKOKUUN JUHLA

Annettiin kielto korkealta:
ei mitään juhlaa vappuna!
Salassa tehköön toivo työtään,
ei lauluja, ei lippuja!

Toukokuu alkoi. Ja juhlariemuun
kuohahti, tuoksuun huumaavaan
sinerrys tuhannen sireenipensaan.
Ja ruoho rehotti valloillaan.

Poppeli liehui kuin voitonlippu,
taivaalta tuhannen kiurun suu
kuulutti huimaa onneansa:
voitto on saatu ja toukokuu!

Miljoonan elämän morsiuslaulu
raukeni ruskon purppuraan.
Maailman alusta ei ole nähty
näin kaunista juhlaa milloinkaan.

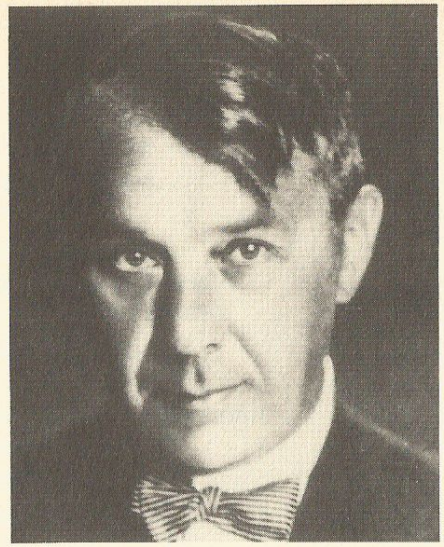

DEZSÖ KOSZTOLÁNYI

Syntyi 1885 Szabadkassa (nyk. Jugoslaviassa). Isä oli lukionrehtori. Jätti kesken yliopistolukunsa ja siirtyi sanomalehtiuralle. Ensimmäinen runokokoelma ilmestyi 1907. Unkarin PEN-klubin ensimmäinen puheenjohtaja. Kuoli 1936.

Oli yhtä merkittävä proosan (romaanien, novellien) alalla kuin lyyrikkona. Huomattava kriitikko, monipuolinen lehtimies. Maailmanlyriikan lähes kaikki tahot kuuluivat hänen käännöstyönsä piiriin.

Suomeksi ilmestynyt romaani: *Nero, verinen runoilija* (KJG 1944); novelli *Omelette à Woburn* (Hannu Launosen novelliantologiassa Maailma uutena. WSOY 1973).

HILJAINEN, PUHDAS RUNO

Ei minulla mitään . . . Menen hiljaa —
tip top — tyynesti, yksinäni.
Jos sattuu rosvoja yöllä vastaan,
tarjoan tyhjiä käsiäni.

Rosvot itkevät kanssani,
niin olen köyhä ja paljaana
kuin vastasyntynyt kylvyssään
tai vainaja laudalla.

Maa pitelee. Se on vielä minun,
taivas on yläpuolellani,
ja ikitaivaille tarjoan
ikipaljasta ruumistani.

NUHRUINEN AAMUHÄMÄRÄ

Aamulla kaikki vääristyy
kuin pirstaleiksi hajoaisi.
Oi runoilijat, kuka yön
lumotun peilin kokoaisi?

Vain usvaa nyt ja kuolemaa,
kahvilan taivaankatto mataa
harmaana, tähdin sammunein,
turtana tutkii linnunrataa.

Kirsikkasilkki kauhtunut,
voi irtolaisen orpoutta! —
vaan näitkö yön ja sydämen
kaivoskätköjen rikkautta?

Mies äänetönnä astelee
yön raipanlyönnit niskassansa
ja kuudenteen kerrokseen
hän raahaa, raahaa murhettansa.

Ja köyrtyy, kuormankantaja,
pälyilee epäluuloisena,
porraskäytävän seinillä
lepattaa sähkö viluisena.

Kadulla auton räminää,
yön surusaaton vankkureita.
En tiedä, ketä haudataan.
Tuuttausta. Usvan hiutaleita.

Missä nyt kaikki enkelit,
näyttelijättäret, tähtikansa?
Asfaltin laidoilla nyyhkyttää
tyttöjä pitkissä paidoissansa.

TAHDOTKO LEIKKIÄ

Tahdotko lähteä kanssani leikkimään,
tahdotko leikkiä, aina leikkiä,
tahdotko lähteä kanssani pimeään,
lapsenmielellä viitsitkö tärkeillä,
suurena perheenpäänä hallita pöytää,
mitata viinit ja vedet laseihin,
viskellä helmiä, ilot tyhjästä löytää,
huokaisten pukeutua rääsyihin?
Voisitko kaiken mikä elää, leikiksi luoda,
leikkiä talvea, pitkää syksyä,
voisiko kanssasi ääneti teetä juoda,
rubiiniteetä ja keltaista höyryä?
Elätkö täydellä, puhtaalla sydämellä,
tahdotko kuunnella, välillä säpsähdellä
kun marraskuu kaupungilla astelee,
sairas poloinen, katuja lakaisee
ja viheltelee ikkunamme alla?
Leikkisitkö lentämällä, matelemalla
ja junalla, laivalla, pitkiä matkoja
ja joulua, haaveita, kaikkea kaunista?
Tahdotko leikkiä lemmen onnea
ja teetellä itkua, hautajaisissa?
Tahdotko elää, elää ikuisesti
leikissä, vaikka se muuttuu totuudeksi?
Ja keskellä kukkia, joita kuohuu maa,
tahdotko, tahdotko leikkiä kuolemaa?

HAIKEAN ONNEN LAULU

Minulla on leipää, viiniäkin,
lapsi ja vaimo kotona.
Miksipä suotta murehtisin?
Mistään ei ole puutetta.
Puutarhassani kumarat
puut minun korviini kuiskivat,
sisällä unikot, pähkinät
komeron hyllyjä täyttävät.
Peittonani on kunnon huopa,
on matkalaukku ja puhelin,
tuttavapiirikin hyvänsuopa,
minäkö armoa anelisin.
En ole enää entinen
kyynelehtijä ensinkään,
usein, kun kadulla kävelen,
minua ensin jo tervehditään.
Meillä on sähköt, lamppu palaa,
kynäni arkille tekstiä valaa,
vanha piippuni savuaa,
savukeaski on hopeaa.
Kylvyllä virvoitan ruumistani,
teellä sairaita hermojani,
Budapestissä penseässä
olen jo pinnalle pääsemässä.
Monenkin poskelle kyyneleen
lauluni haikeus nostattaa,
nuoreksi laulajapojakseen
Unkari minut tunnustaa.
Ja sittenkin välistä säpsähtelen
yöllä, tuskassa pyöriskelen,
aarretta, vanhaa aarretta kaivan
lattian raoista vallassa vaivan,
kuin joku houreista herättyänsä
untansa ratkoisi yksinänsä,

käteni penkovat huolissaan,
mitä, voi mitä minä tahdoinkaan?
Ei ole aarretta odottamassa,
hiueten haluttua aarretta.
Asetuin taloksi maailmassa,
en ole kotonani taivaassa.

VANHUUS

En tällaiseksi — vaan hassuksi rahjukseksi,
rumilukseksi kuvittelin sen,
köhiväksi, köyryksi vanhukseksi
joka risuja raahaa, sauvaansa nojaten.

Ja nyt se on tuossa, hirveämpänä
kuin jäykkä ja mykkä haamu satujen,
odottaa niin kuin tappaisi, säyseänä
kirjoituspöytäni takaa myhäillen.

Se on tällaista: kun kevät on tulossa,
se ei tunnu uudelta, vaan vanhalta,
minä alistun olemaan viileämpi.

Kuun valo ei itketä enää iltaisin,
ja joskus, kun yöllä lueksin,
valo on lampussa vähän himmeämpi.

MINÄ OLEN MONIA RAKASTANUT . . .

Minä olen monia rakastanut,
sinne ja tänne on pyörinyt pää,
mutta se joka minua rakasti paljon,
äiti, hän rakasti elämää.

Hän rakasti niin, että pysähtyi,
jäi muista jälkeen, myöhästeli,
kumartui niin syvään että kaatui,
tuupertui tomuun — eli.

Elämää hän ihaili yhtenään,
kuin morsian, ikinuorena,
ensin katsoi isäämme silmiin
ja sitten kasvoihin lapsia.

Sydäntään hän kuunteli hiljaa
syvä lumo sinisissä silmissä,
tarkkaili kiitävää aikaa,
ei nähnyt kasvojaan peilistä.

Hän kulki ja tiesi, näkemällä näki
kipeää, sanatonta untansa,
hänen sielunsa on pyhittänyt minut,
olen hänen henkensä siunaama.

Hänelle ei itku tullut koskaan
liian varhain tai myöhässä,
kahden he kulkivat, elämä ja hän,
kulkipa hän tiellä tai metsässä.

Hän itki ja lauloi kihlajaisiaan,
kehdoilta kumarteli haudoille,
elämää luki kuin kuvakirjaa,
hänen ainoa kirjansa oli se.

Ääneti suuteli poikiansa,
ääneti hautasi lähtijää,
minä olen monia rakastanut,
mutta hän rakasti elämää.

ILLALLA ISTUIN KUMARASSA VÄHÄN . . .

Illalla istuin kumarassa vähän,
ja vieressä vaimoni virkahti tähän:
alat harmeta.

Tylsänä lamppua tuijottelin,
sitten hämilläni lauleskelin
jotain hupaista.

Niin kuin syysyönä kuutamolla
oli lampunvalossa outo olla,
vaikenin.

Poikamme Aadam oli jo unessa,
minä kuin maan alla kaukana, kaukana
harhailin.

Panin kiinni kaikki ikkunamme,
kuin tutussa Budan-talossamme
pelkäisin.

Hiustupsu päässäni kummitteli,
ovenkahvaa tuuli lonksutteli
ja syksykin.

Joku hamppuparta . . . kukapa muu
nyt liikkuisikaan kuin marraskuu,
hyväjumala.

Olen nähnyt sen, minä tunnen sen,
se luutii, luutii, miekkonen,
luudalla.

Se tunkeutuu läpi lukkojen,
sinut löytää, näyttää raakkuen
pitkää nenää.

Ei anna itkeä, nauraakaan,
vain honottaa, ettet olekaan
nuori enää.

VAIKKA MONI HAAVE ON KIEHTONUT MIELTÄ . . .

Vaikka moni haave on kiehtonut mieltä,
moni kevyt hymyily hurmannut minut —
nyt laulan sinulle, joka öiden yössä
kanssani viivyit.

Puolisoni, emoni, palvelijani,
painava elämästä, murheesta raskas,
vanhoista unelmista valkea ja karvas
kuin viini ja maito.

Elämältä maistut. Salaisuuksistani
syvältä kumpuat, sinä joka tiedät
milloin halpaan soppeeni enkeli lentää
ja harppuni herää.

Itkien elävä, hymyillen näyttelevä,
synkälle lavalle humahtava tähti —
mikä rooli oli se, kun suistuimme maahan
ja kurkkumätä

tukehdutti poikaamme, pikkuistamme
ja kuumelasi lepatti sormissamme
ja katkera juotos juotti meidät yhteen,
tahtomaan yhtä?

Kuka sinut laulaisi ilmoille? Seuraan
pieniä puuhiasi kotona, tässä
keittiössä, jossa tyynenä istut
sydämessä suru.

Sormustin kopahtaa, ompelet, leikkaat,
sormenpää rei'illä laitat lapsenpaitaa,
nappeja, huolista mykkänä hymyät
sille mikä meni.

Sille minkä naurua et kuule enää koskaan
ja sille mikä saapuu, kauhistavalle.
Vaan minä, runoilija, jyskytän ja huudan:
seisahda, aika,

ja näin sinut kohotan leimuaviin pilviin
klassillisin sanoin, kuin muinaisen äidin,
lastansa vartioivan, ankaraotsan,
surun-seppeleisen,

hänet, joka varjojen keskellä kulkee
käärmeitä polkien, lapsi sylissään
pystyssä päin, epätoivon tiellä,
uskossa suuri.

POIKAANI ENSI KERRAN KOULUUN TOIN . . .

Poikaani ensi kerran kouluun toin.
Syysaamu läikkyi tiellä hiekkaisilla,
valkea talo vuorenlaitamilla
rauhassa nuokkui vihrein ikkunoin.

Vaan pihamaalla melskein, metakoin
on hurjat intiaanit sotasilla
kuin parlamentissa tai kasarmilla!
Sinäkin tänne . . . Minkäs sille voin.

Voi pikku miehet, pikku herhiläiset,
hyvässä, pahassakin yhtäläiset.
Näidenpä veljiin kuulut sinäkin.

Haparoin hiuksiasi sormillani.
Jo päästän. Niin kuin sinut, ainoani
tiikerien häkkiin heittäisin.

PIDÄ VARASI

Pidä varasi.
Tämä on suuri hetki.
Sinua vastaan tulee ihminen, esittäytyy,
ojentaa kättään, näkee sinut ensi kerran,
katsoo,
vie mukanaan kasvosi, äänesi
ja säilyttää ne.

Ihminen on vain sielu toisten
ihmisten sieluissa,
hauraista ajatuksista veistetty,
sata salaisuutta kätkevä kalvakka muisto,
joka joskus voi kohota pilviin asti.
Ole tämän kumppanisi
hartaan odotuksen arvoinen,
värähtäköön kohtaamisessanne tieto,
että nyt voi tapahtua jotain
jota ei vielä ole ollut,
ei maailman perustamisesta saakka,
ei edes Luojan kädessä sinun savesi
ole näin vavahtanut kuin nyt
tämän ihmisen kädessä,
joka sinut todella luo
valosta, rakkaudesta,
hän, sukulaisesi,
tämä Herrasi, Jumalasi.

Katso häneen
avoimesti ja nöyrästi
niin kuin se joka on syntynyt ja joka kuolee.
Älä pelkää.
Viskaa häntä vastaan oma elämäsi,
oma ainutkertaisuutesi, joka on
hänelle niin vieras,

että hänessäkin käy vavahdus
ja hän ymmärtää.
Ole vilpitön, puhdas, rohkea.
Anna esikuva.
Väärä vilkaisu vain, ja teit jo synnin,
joka säilyy,
joka rankaisee sinua jatkuvasti
itsetuhon vihalla
ja pyyhkii pois muistosi,
sinut.

Älä valehtele.
Älä kuole.
Elä hänessä.
Tämä on suuri hetki.
Pidä varasi.

ISÄNI ON LEHTORI

Isäni on lehtori. Kun hän kaupungilla
kävelee kaduilla, niin harmennutta päätä
tervehtivät pienet ja suuret oppilaat,
muistavat menneitä, vitkailevin liikkein
hattuansa nostavat. Kuin unissakävijät
he katsovat poispäin. Teurastajat, juristit,
sotilaat, kirjurit, joskus joku kansan-
edustajakin. Sillä perheeni on suuri.
Perheeni on suuri. Idästä länteen,
lännestä itään. Perheemme on suuri.
Kun kuljen hänen kanssaan, vanhaan käsivarteen
tarttuen, autellen, niin sydämeni paisuu,
hylätty sydämeni laulaa toisten seassa.
Minun oma isäni on ihmisten isä,
ja minä olen ihmisten veli.

LIPPU

Vain tanko ja vaate,
mutta ei tanko ja vaate,
vaan lippu.

Aina se puhuu.
Aina liehuu.
Aina kuumeessa.
Aina poissa tolaltaan
kadun yllä,
ylhäällä huojumassa
läpi yönkin
jotain kuuluttamassa,
loistamassa.
Vaikka siihen on jo totuttu eikä sitä huomata,
vaikka ihmiset nukkuvat,
yötä päivää,
jo aivan haalistuneena
se seisoo katon harjalla
kuin nääntynyt apostoli
yksin
hiljaisuuden ja myrskyn kanssa kamppaillen,
hyödyttömänä ja yhä ylväämpänä
se liehuu
ja puhuu.

Sinäkin, sieluni, sinäkin —
et tanko ja vaate —
ole lippu.

SYYSAAMIAINEN

Tämän toi syksy. Viileät hedelmät
lasivadilla. Painavat, smaragdin-tummat
rypäleet, muhkean, kuulaan jaspis-päärynän,
nämä kaikki uhkuvat, välkkyvät jalokivet.
Vesipisara juoksee pulskaa marjaa pitkin,
tipahtaa, kuin briljantti.
Mikä loisto, pilvetön, piittaamaton,
mikä itseensä kääntyvä täydellisyys.
Minä eläisin mieluummin. Mutta tuolta puolen
puut jo viittovat kultakäsillään.

TALOMME

Ikkunamme avautuu toiseen maailmaan,
ei päivää, ei yötä ole sisällä.
Avaamme oven, ja äkkiä on pyörremyrsky,
allamme kymmenen syltä syvyyttä.

Harhailemme huoneesta toiseen,
kuulemme puhetta, joku kirkaisee,
kuuluu naurua, me jähmetymme —
mitä se oli? — sydän pamppailee.

Toisten nauru ei enää liikuta meitä,
jos joku itkee, ei saa surra mukana.
Jos oikein kovasti koskee, katsomme poispäin
huulilla viileitä, opittuja sanoja.

Kaikki peilit meillä vääristävät,
kaikki kahvat on väännetty sijoiltaan.
Elämä on poissa — ei ole sitä mikä on,
on vain se mitä ei ole olemassakaan.

Toiset kärsivät siitä, mikä heitä kiusaa
ja tarttuvat itse puukkoonsa.
Meille punoo kuvottavaa kärsimystä
kohtalomme — ajattelun sumusta.

Puhumme tästä harvoin, inhoamme
tätä rupista, turvonnutta haavaamme.
Kuka tietää mikä talo tämä on?
Ketä kiinnostaa, mistä kärsimme?

POLITIIKKA

Miten hyvä oli ennen painaa silmät umpeen
ja unta odotellessa miettiä ihmisiä.

Sitten aloin nähdä heitä koolla, koolla:
ajamassa vaunuja vuorenjyrkänteelle,
huutamassa hurraata, tykkihevosilla
vedättämässä jyrkänteelle ihmiskunnan
pyhiä vaunuja, ja kaikki kiljuivat,
pois tieltä pelkurit, siitä vaan, ylöspäin.
Verisin piiskoin he iskivät hevosia,
lautaset vuotivat verta, vuohiset verillä,
ihmisten silmätkin verillä.

Sittemmin näin jälleen heitä koolla:
he repäisivät suitset hurjien murhamiesten käsistä
ja suistivat pyhät vaunut alas
tomuun, liejuun, tyhjyyteen,
kunnes ne töyssähtivät löyhkälätäkköön
sammakkojen ja raatojen sekaan.
He raastoivat hevosia päitsistä, satulahihnasta,
hevosilla pää liejussa ja selkä ja ryntäät,
ihmisten silmätkin liejussa.

Nyt en enää saa unta, enkä pysy valveillakaan,
pelkään yöllä ja päivällä,
tuskaisesti kamppailen, pitäisikö vihata vai rakastaa?
Mutta jos joku kysyy mihin puolueeseen kuulun,
katson häneen kuin toiselta planeetalta.

Kävelen kaduilla yksin.
Painan pääni ja itken.

VAIMOLLENI . . .

Olen tottunut sinuun kuin ilmaan,
mihin katsonkin, olet kaikkialla,
kaappini alla, laatikoissa,
aivoissani, enkä sitä huomaa.
Mutta eilisiltana, kun astuit sisään
huoneeseeni ja sanoit jotain,
minä tajusin äkkiä, vuosien jälkeen,
että olit siinä, ja kuuntelematta
vain tuijotin sinuun. Silmäni suljin.
Toistelin ääneti itselleni:
''Olen tottunut häneen, kuin ilmaan.
Hän antaa minulle hengityksen.''

HELMIKUUN OODI

Voi, minut kuoppaan tyrkkäsi helmikuu,
hämärän kuiluun. Tähteni himmenevät,
taivaani sammuu. Maahan suistaa
kaamea tauti.

Usvien kätkössä huojunut kohtaloni
on äkkiä läsnä, huoneeni lämpimään
matolle loikahtaen kuin susi,
irvistellen.

Pakoon juoksisin, vaan mihin karkaisin?
Ei ole suojaa, järjettä jyskytän,
rautaporttini kahvasta kolkkaa
kohtalon kovuus.

Vain sinä rakkaani olet paikoillasi,
kalvaana varjona usvasta häämötät
jo lesken lailla, jolta kumppani kuoli,
yksin jätti.

Vielä ei ole valheita huulillasi,
et puhu tyhjiä lohtuja. Ihmeellisen
raitis on uskollisuutesi, suuri
kuin kuolema itse.

Unohdan talvisen-tumman etelän
parantoloineen, palmusiimeineen
ja syvyyksistäni korkealle
valoosi huudan.

Hyvä on ollut kanssasi astella
savisen pallon koiruohoniityllä,
oi sinä onneni äiti ja huolisisko
pahojen päiväin.

En ole koskaan pitänyt itsestäni.
Sinä olet pitänyt minusta. Liekehtien
olet saartanut minua yksinkertaisella
hyvyydellä.

Jos oli tuulinen sää, ei pälkähtänyt
päähäni, että vilustun, sinäpä taas
ehätit edelleni, ''enemmän päälle''
virkahdit hiljaa.

Huomaatko, ylistän sinua täsmällisin,
asiallisin sanoin, kuten kuuluukin.
Olethan aina ollut arkinen kuin
auringonpaiste.

Veitsien keskellä, kohtalo harteillani
sinua ylistän, vaikka jo riudunkin,
suuta vailla, haavoja suussa,
ihmisen suuruus.

SYYSKUUN HARTAUS

Syyskuun aamu, ota minut, ota glooriaasi,
älä hylkää minua, syyskuun aurinko,
soihdun lailla loimahdit loistoon kirkkaimpaasi,
nyt kun katseessani palaa tajuttomuus jo,
nosta minut puoleesi. Ylös, kerran vielä,
kuolemaa kohti, vanhan tuhkasta,
syyskuu, älä pudota, auta, älä kiellä
veljeyttä, sukulainen kuuma, polttava.

En ole sopotellut varjojumalille
pelosta värjyviä pyyntöjä,
halla nousee, vähempi ei riitä viluisille,
pakanoiden totuus vain, aurinko väkevä.
Olen sinun arvoisesi: katso, seison tässä,
moni vielä ylpeänä muistaa minua,
yhä ovat veressäni unet itämässä,
naiset eivät hihittele selän takana.
Tyhjäksi en aio juoda viinikellaria
enkä kaipaa kahviloiden herkkuleivoksia,
haluan vain luottaa, että elämä on pyhä,
vaikka kaikki katoaa, olla, olla yhä.
Sinä, jonka lämmössä kypsä marja päilyy,
puoltajani, keisarini, ohjaa mieltäni,
kohtalon kourissa jos elämäni häilyy,
henkeni on suora ja selkärankani.
Vielä on mahtia käsivarsissani,
vielä anna, ääretön, yksi siemaus,
vieläkään ei hopeata ole hiuksillani,
valollasi kultaa ne, itse kirkkaus.

Kypsä on jo, näethän, sisus melonissa,
punaisena hampaan yllä ien välähtää,
ampiainen mehukkaissa syyskukkasissa
silkkipieluksilla levähtää,

hunajasta viinimarja paisuu, halkeilee,
autuudesta runoilija vaikenee.

Keskellämme valtakunta hehkuu ihmeellinen,
on kuin hetki siivin kiitäisi,
ympärillä ikituore, pitkä päivällinen,
illallinen vielä pitempi.
Pikkusisko puutarhassa punoo seppeleitä,
aamuisin hän kylpee kultamaljassa,
jos hän palaa hämärissä kotiin metsäteitä,
tähtipöly leijuu hänen ylleen taivaalta.

Kaikki niin kuin ennen, lapsuudessa.
Aikuiset puhelevat outoja keskenään,
outoa on jokaisessa hiiskauksessa,
iltatuuli huhuilee kuin hädissään
puiden tummia latvoja puistellessaan,
talven liejua, kuolemaa muistellessaan.

Ja sitten iltapäivä, outo tämäkin,
kun varjot hautaavat auringon
ja pyörteet *Pateettisen sonaatin,*
kuin ennen maalla, pomppivat pianon
koskettimilla, luovat tumman huuman,
ihana mielipuoli, orpo Schumann,
ei enää osaa itkeä, vaan naurussa
pulppuaa *skitsofrenia.*

Näin ihmeitä täynnä ei koskaan ollut maa,
puunlatvuksissa sanomaton kuiske,
taivaalla silmää iskien hulmuaa
valoviirujen, lilan ja oranssin huiske,
suudelmin toisiinsa sulautuivat
sumu ja hämärä, ruusuaalloissa uivat.
Millainen maa, millaista taivaan unta
on ammoin vajonnut lapsuuden valtakunta?

Voi, miten kaunista kaikki, rumuuskin
ja kipu, kerjäily ivallisin,
katsohan tuota kirkkoa, pikkuista,
hiljaiset ikkunat etelän tulessa.
Rukoileva tyttö, huokaus huulillaan,
silmät viiruina, syvässä unessaan,
sokeat tuijottavat taivasta näin,
kuuro vanhus kurottuu Jumalaa päin.

Tai katso iltaa, verstaan nokisessa
sotkussa jatkaa suutari työtänsä
niukan tuijunsa kehässä tuhruisessa
kuin vanhassa kuvassa, Raamatun lehdillä.
Nyt tuli rankkasade, maisema pimenee,
nyt pimeässä jotakin säteilee
kuin taikaneliö, kultana loistavat
mustassa sateessa sadun ikkunat.
Ulkona myrsky, nyyhkytys, uupumus,
sisällä sähkövalot, syyssiivous,
lupaus — talvea hankiskelen
ja melkein huimaudun, kummastelen.

Miksi tähdet ovat tänään suuremmat,
noin hohdokkaat, kuin kupariastiat
kuurattuina, keittiön seinillä?
Mitä minusta tahdot, salattu elämä?
Kuka tätä puhdasta onnea ojentaa?
Kuka näin kuulaiksi taivaat ja kukkulat saa?
Mikä panteismi leikkii kanssani näin
vuosisatojen muistoja taaksepäin?

Miksi Orionin paimenhattu himertää?
Miksi kaikki noin lauhana höyryää?
Kuka loi, kuka loihti kaiken sen?
Miksi ihmettelet, sinä ihmeellinen?
Vain liekehdi, elämäni, liekin lailla

yön halki ja hämärän, määrää vailla.
Pysähdy kello, ja allakka, romahda jo,
sinä homeisten huolien siemenvarasto.
Nuoruuteni liput, liidellen hiljalleen
kohotkaa juhlaan, korkeuteen.

(1935)

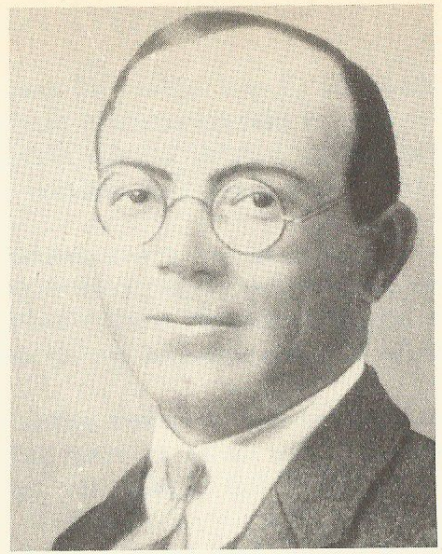

ÁRPÁD TÓTH

Syntyi 1886 Aradissa (nyk. Romaniassa). Isä oli itseoppinut kuvanveistäjä. Yliopistoluvut jäivät kesken sairauden takia. Vuoteen 1913 toimi Debrecenissä sanomalehtimiehenä; julkaisi runoja vuodesta 1907 alkaen, mutta ensimmäinen kokoelma ilmestyi Budapestiin siirtymisen aikoihin. Kuoli 1928.

Oli erinomainen kääntäjä, ennen muuta ranskalaisen runouden unkarintaja.

SYKSYINEN KYSYMYS

Pidätkö tapana illan tullen sängellä kuljeskella
hiilakan taivaan kaataessa tähdistä valoaan,
rattaiden jostain vieriessä tiellänsä verkkaisella
ja tuodessa heinäntuoksua kotiin kuolemaan?

Koskeeko sinuun, kun haapa alkaa syksyllä vavahdella
niin kuin vanhuksen pää, jo peittynyt hopeaan,
ja elämä jälleen lyhenee, vuodella suloisella,
jota Syyskuu vie nyt korjuuseen suurilla rattaillaan?

Ja uuvutko joskus kesken matkan kivelle istuen
häikäistyneenä menneitä vuosia taapäin katsellen
ja säpsähtäen: voi, onko jo hetkeni kuolla!

Ja oletko orpona kylmässä yössä hereille ampaissut,
kun myöhäinen tuulenhenki, kuin kauan harhaillut
kulkukoira, on alkanut käsiäsi nuolla?

SANOJEN VEISTÄJÄ . . .

Minä sanojen veistäjä, joka monesti haaveksin
mestarin maineesta, kun hion hienoja sanoja,
säkeistä, jotka jäisivät soimaan kansani rinnassa —
tänään tartun nöyrällä mielellä talttoihin.

Sormeni muovaavat miestä, nuorta vainajaa,
jonka rakkaita piirteitä esille loihtiessani
surun lämmin huntu sumentaa katsettani,
työ koskee, etenee verkkaan, mietteiksi raukeaa.

Oi sanojen oikukas malmi, ole taipuisa,
sula sydämen alttiissa ahjossa virraksi tuliseksi
ja valaudu jaloiksi muodoiksi, jäähdy sellaiseksi
kuin alussa häilähdit, vähäisen mestarin aikeena.

Tuo nuori mies oli sotilas, mutta sanojen jyly ei saa
palvoa häntä, tyly ''sankaruus'', älä heitä
varjoosi ihmisen pelästymistä, panssari, älä peitä
hänen ryhtinsä rentoutta, hänen ääntään, juttelevaa . . .

SYYSKYNNÖS

Yhä suven valo virtailee safiirin, rubiinin
sateena, melkein helkkeenä, vaan helke tummenee,
jo silkkiseitit nilkoissaan katseemme palelee,
nuuhkimme katoavaisuutta kipein aistimin.

Oliko totta ollenkaan suvemme ihanuus?
Jo keskipäivän hehkussa on öistä murhetta,
eteemme nousee Menneisyys kuin vaisu vainaja,
kuin haamu, jota kotiin kaipaa haudan hiljaisuus.

Tuskansa kanssa orpona jää sielu kasvokkain
kuin sairas, joka sädehtivää unta nähtyään
vauhkona katsoo vuorenhuippuun, ruskoon siintävään
ja näkee siellä verileikin villit tahrat vain.

Vaan ruskeassa kohmeessaan kesanto laaksossa,
ei surren eikä iloiten, vaan raudankarvassaan
odottaa auraa avaamaan kitsasta kohtuaan
taas syksyn häiden rikkauteen, tuimaan uhmaansa.

Niin tiukkuu hiki jälleen, ja Toivo ihmisen,
tuo suuri sisukas talonpoika, eteensä tuijottaa,
murheen nyrkillä työntää auraa, kunnes mykkä maa
antaa raudan töyssähtelyille periksi ähkien.

Oi, on parempi näin — vaikka haavaa kirveltää,
ei Menneisyys saa sitoa sitä tuoksuharsoillaan,
veri voi pehmeän kääreen alla puhjeta vuotamaan —
ja silti siunaamme kovaa kättä, kesannon kyntäjää.

Oi, on parempi näin — yhä uusien kylvöjen
vihreää orasta odotella sokeista vaoista,
oikean Kevään kiurunlaulu leijaa jo taivaalla,
ja kärsimys sortuu kasvoilleen sitä laulua kuunnellen.

Oi, on parempi näin — jo voittaa sydänten luottamus
jonakin kauniina aamuna, ja Saatanan soturi,
kauhistuttava Nykyhetki, sortuu iäksi.
Sen ryntäiltä sammuu mitalien verinen loimotus.

(1917)

ONNI

Nurmen vihreydestä sineä savuaa,
punervaa usvaa kuusten tummuudessa,
kellon kalahdus laumassa hiljaisessa;
hyväjumala . . . vieläkö onnea kokea saa? . . .

Paimen on sauvaa vasten painunut kumaraan;
samoilla liikkeillä esi-isätkin
katsoivat Marian lasta, ihmettä Betlehemin;
ja jossain Juudas jo parkaisi kehdossaan . . .

Voi, miten onni on murheesta raskaana,
nuoressa oksassa omena kypsymässä —
ja satojentuhanten peninkulmien päässä
jo lähdössä tuuli, joka on sen tempaava . . .

Odota, hauras hetki! . . . Hengitän
keuhkoni täyteen ja aavistan kohtaavani
juuri nyt silmästä silmään kuolemani,
joka on tulossa halki hämärän . . .

ILLAN SÄDESEPPELE

Polkumme himmeni jo siimekseen,
varjoja puiston halki sujahteli,
hämärä hienon sädeseppeleen
kuin tummaan latvaan kietoi hiuksillesi:
noin hauras hohde, lauha, totinen
jo ylimaallisen on heijastusta,
tuoksuksi hiljaiseksi tiheten
se voiko olla sielujenvaellusta?

Tuoksuksi hiljaiseksi. Valoaan
loi tuoksu hiuksiisi ja sydämeeni,
tällaista onnea en milloinkaan,
salaista rauhaa, muista eläneeni:
en enää tiennyt, kuka siinä on,
sinäkö, vai pensas pimeässä,
pensaasta Tuli kuluttamaton
minua kohti värähtelemässä?

Niin seisoin loihdittuna, äänettä
kai minuutteja, vuosituhansia /—
jo tartuit käteeni, ja äkkiä
havahdin harhastani, uneksija,
kuin veri syöksyy suoniin puutuneen,
taas kuulin aistieni kohinan —
maallinen tunne hyökyi sydämeen:
näinkö paljon sinua rakastan!

ESI-ISIEN RYTMI

Ihminen olen, ikioma alku,
ja uusiin salaisuuksiin matkalla.
Näin luulen — vaikka isieni liike
tuhansin säikein jatkuu minussa.

Tuo vanha rytmi ruumiin uumenissa
tummana, kiihkeänä möyryää,
etäällä valosta, vaan eksymättä
se ikiviestejänsä lähettää.

Voi, kuinka monen taaton sisuksissa
tuo vieras voima on jo piillytkään,
joka nyt, sisun minussa paisuessa,
vetääkin maata kohti, väsymään?

Valoisa hymy pyrkii kasvoilleni,
vaan jostain tumma kaivo aukeaa
— solusta soluun, vihdoin silmiin saakka
jo ammoin kuollut kyynel solahtaa.

Uhoan uutta uhmaa, mutta ylvään
katseen murtaakin pehmeä hymähdys,
arkuuden kehää huulilleni uurtaa
jokin esi-isien nöyryytys.

Siis yhä hengitätte, vanhat taatot,
maaorjat! Kuinka pitkään eteenpäin
poloiset jälkeläiset yhä saavat
iskujen alla kyyristellä näin?

Vain haavettako on ja valheen huumaa
jokainen uusi alku, uusi tie?
Vain yksi käsky johdattaako meitä —
se joka uuteen orjantyöhön vie?

En usko. Onhan minullakin pieni
lapsi! Entäpä jos puhkeaa
valoksi lapsessani vanha murhe
ja hän saa kaikki usvat unohtaa!

Jos koittaisikin puhdassydämisten
viaton valtakunta, iloinen —
lauluksi pulpahtaisi sydämissä
uupunut, tumma rytmi taattojen!

KEVÄÄSEEN MENNESSÄ — TAI KUOLEMAAN

Taas kerran poikettuani valtatieltä
silmäilen yksin talvisen illan pieltä,
hyväjumala, ja kyselen elämäni mieltä.

Mitä on elämä ollut: valon puutetta,
harmaata raadantaa ja pakkoa,
epätoivoa, rannattomiin murhetta.

Pilvistä säätä ja pikkuisen sineä,
parin suuren herran mielistelyä,
pari säveltä katkenneella kielellä.

Pari hetken huumaa, hurmion kuuta,
pari hyvää, lämmintä naisen suuta.
On ollut, ei ole enää. Ei muuta.

Nyt täällä järkälevuorien varjossa
lojun toisten sairaiden joukossa sairaana
selin menneisyyteen, vastassa kuolema.

Vai toivunko? onko pohjaa toiveelleni?
Hitaasti häipyvät hämärään kaipaukseni
ja intoni, viimeiset tähteet varojeni.

Perässä kävelee mustassa turkissaan
sikopaimenen hattu lytyssä otsallaan
luopumus, virkahtamatta sanaakaan.

Ja sittenkin, hiljainen talvi peittonani
elän rauhan kautta — on kuin rinnallani
mietiskellen kulkisi Jumalani.

Kuin mustat marjat pensaissa jäätyisivät,
lumen alla mehevämmiksi kypsyisivät,
sieluni viileitä aittoja täyttäisivät.

Mitä varten, kaipa sen joskus selville saan,
sitten kun pälvet tummina täyttävät maan,
kevääseen mennessä — tai kuolemaan.

Lojun antautuneena, lepooni raueten,
ja illasta iltaan minua katsellen
on mukana Jumala, kohtaloani tutkien.

VILLIMINTTU

Pöydälläni on kirjava kimppu
orvokkeja ja minttuja,
tuoreita, yksinkertaisia
niityn kukkia.

Kimppu on tässä jo kolmatta päivää —
ja tänäänkö vasta pysähdyn:
huomaan kukkien lempeät värit
ja puhtaan henkäilyn.

Varoen rupean mintunlehden
haurasta pitsiä rusentamaan
niin kuin entiset maalaisvaimot
kirkkoon astuessaan.

Lapsuudestani muistan heidät.
Kanttori lauloi jo sisällä,
mintuntuoksusta täyttyi porstua
kalkinviileä.

Kätken kasvoni kämmeniini.
Siitä on kauan! Monenkohan
jumalan porteilla itse kuljin
ja monenko saatanan!

Hyvä on mintulla. Kukka säilyy,
kunnes kuihtuu, kukkana.
Vaan mihin saastaan ihminen ehtii
elämän varrella!

Moneksi minäkin . . . Kuningasnarri
ja kerjäläisnarri . . . ja pyöveli
ja uhrikin, olen puukosta saanut
keskelle sydäntäni.

Näin olen puutunut, etten huomaa
eteeni pantuja kukkiakaan
kolmeen päivään — kunnes äkkiä
päihdyn kokonaan

yhdestä tuoksun raapaisusta.
Mennyttä taivasta itkemään
minut saa villi ja vaatimaton
minttu lehdillään.

JUMALAN SÄRKYNYT SELLO, VAIKENEN

Olen ääneti. Älä etsi säveliä täältä.
Olen tässä maailmanajassa
kuin eräässä herraskaisessa huoneessa
sello, nurkassaan.

Kielet olivat poikki. Ja kaulaan
oli kiedottu harso mykän surun merkkinä.
Se ei ollut hempeyttä. Hieno kerros pölyä
pinnassa, tyyntyneiden vuosien tomua.

Siitä huokui tuska, jonka mykkyys
oli muuttunut pyhäksi kuin erakon,
joka vuosien yksinäisyydessä on
unohtanut puhumisen — joka keljassaan

katselee mennyttä elämäänsä
eikä muista enää murhetta:
kuin jotakin kaukaista, hienoa utua
punertaen tihkuisi hämärään

ja kaunistaisi hänet, jumalalliseksi
salaisuudeksi, jonka on oltava
mykkä — ulvovassa, suulaassa laumassa
minä Jumalan särkynyt sello vaikenen.

NAAMIOITU

Olenko töykeä? jäätävä? äänetön?
Anna se anteeksi. Jos vain voisin,
maailman kaiken lämmön ja valkeuden
sinulle soisin.

Antaisin linnoja. Palmuja. Tansseja.
Talvisen Rivieran orvokinsinen.
Tai edes tuokion kanssasi olisin
onnellinen.

Mutta en jaksa. Nyt en sädettäkään
jaksaisi varastaa enkä valehdella.
Taistelun jälkeen virun nyt tappion
tanterella.

Antikristuksen päiviä eletään.
Mustina vyöryvät kullan ja saastan laavat.
Ilkkuvat, pitkäkyntiset kääpiöt
voittoja saavat.

Alhaalla yössä mykkänä sätkytän.
Kukaan ei kuule hiljaista vaikerrusta.
Yritä kestää. Odota kirkkaampaa
laulahdusta.

Yritä kestää. Ja vieläkin ole, jos voit,
minulle satama, kukkiva turvapaikka.
Jonakin päivänä töykeän naamion
riisun, taikka

kyynelet alkavat valua, hilseillen
syliisi rapisee naamio surkeasti.
Keinutat minua, polvilla keinutat
kuolemaan asti.

KULTAJÄRVI TAIVAALLA

Iloinen, iloinen voisinpa olla
laskevan auringon kultajärvestä,
taas kun se leviää latvojen lomiin
taivasta pitkin ja vanhat puut
nyökkivät päätään oikealle
ja vasemmalle, myöntyvin liikkein
ääneti, viisaina, oikein, oikein,
aurinko laskee niin kuin kuuluu,
silmänsä sulkee, somasti sammuu
laskevan päivän kultalampeen,
vajoaa mustaan hiljaisuuteen.
Oi elämä, elämä . . . tässä istun
rinteessä, uudella leikkikentällä
pikkutyttöni pyörii, pyörii,
hilpeä vikkelä keppi viuhuu
uuden pikkuisen elämäntahdon
rohkeaan tahtiin tiedottomasti.
Huutaisin jälkeen, jos tietäisin mitä:
hyväilysanoja, varoitteluja?
Tuolla hän laukkaa jo uuden kentän
toisessa päässä, ja tunteeni syttyy
hurjana: vieläkö lapseni näen?
mustana: vieläkö itse elän?
Kultalammikko taivaalta haihtui,
äkkiä lankesi pimeä.

JUMALAN PUUTARHAVEITSI

Vaikka et antanut turvakseni
rahaa ja mainetta, vaurautta,
Herrani, et ole velalliseni,
en käy kanssasi oikeutta.

Kaltoin kohdeltu en ole ainoa,
luovun kiukusta, kyyneleistä.
Siunaan koettelemusten painoa,
kylkeeni työntyvää terävää veistä.

Veitsi kun viiltää sisuksiani,
tunnen ja tiedän: rakastat minua.
Kauneus versoo haavastani.
Koettelemukseni palvelee sinua.

Kipu saa huuleni yhteen purra,
sinähän, Herrani, taistelet minussa.
Voittosi siintää. Tuska ei murra,
kasvoni loistavat katseesi valoa.

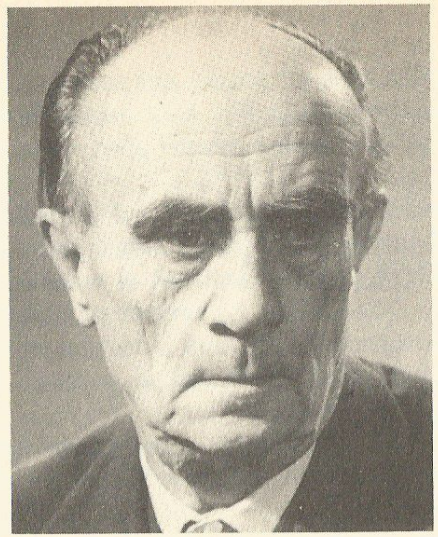

LAJOS KASSÁK

Syntyi 1887 Ersekújvárissa (nyk. Tšekkoslovakiassa). Isä toimi laboranttina apteekissa. Poika lähti 12-vuotiaana lukkosepänoppiin, oli sittemmin töissä rautatehtailla Györissä ja Budapestissä ja kierteli välillä Länsi-Eurooppaa. Julkaisi runojaan vuodesta 1907. Perusti ja toimitti useita aikakauskirjoja *(Tett, Ma* 1915—19; *Dokumentum* 1926—27; *Munka* 1928—39). Vuosina 1919—26 eli emigranttina Wienissä. Kuoli 1967.

Kirjoitti myös useita romaaneja; taidemaalari.

MESTARIT

Me emme ole tiedemiehiä, emme nuopeita kultasuupappeja
emme sankareitakaan, joita villi rummutus saatteli sotaan
ja jotka nyt tajua vailla viruvat merten pohjissa, paahtavilla vuorilla
ja salamaniskemillä kentillä, hujan hajan pitkin maailmaa.
Hetket ajelehtivat veressä sinisen taivaanvahvuuden alla . . .
Mutta me olemme jo kaukana kaikesta. Kyyhötämme
pimeissä vuokrakasarmeissa:
hiiskahtamatta ja ehjinä, kuin itse purkamaton aine.
Eilen vielä itkimme ja huomenna, huomenna kenties jo vuosisata
hämmästelee tekojamme.
Niin! Sillä meidän töppösormistamme kimmahtaa veres voima,
huomenna juomme harjannostajaisia uusilla muureilla.
Huomenna viskaamme asbestista, raudasta ja
graniittimöhkäleistä raunioihin elämän,
pois tieltä haavedekoraatiot! kuutamot! kabareeluolat!
Huikeat pilvenpiirtäjät me pystytämme ja huvin vuoksi Eiffel-tornin kopion.
Basalttitolppaiset sillat. Toreille uudet myytit helähtävästä teräksestä,
ulvovat, tuliset veturit me sysäämme rautatieraatojen päälle,
kiitämään rataansa säteillen, kuin taivaan huimat meteorit.
Sekoitamme uudet värit ja vedämme meren alle uudet kaapelit
ja viettelemme kypsät yksin jääneet naiset, että maa saisi ruokkia uutta rotua
ja uudet runoilijat iloita, he jotka laulavat edellämme jo ajalle uusia kasvoja:
Roomassa, Pariisissa, Moskovassa, Berliinissä, Lontoossa ja Budapestissä.

AIKA JOSSA ELÄN . . .

Aika jossa elän hautautuu haaveiden ja kirousten koukeroihin
lepää rauhassa kyyhkyni on ilta naapurimme ovat ottaneet
pois
tekohampaansa ja profeetat siinneet vaimojen kohdussa
aseta kaunis lasituoppimme köyhien pöydälle
laaksosta kuuluu ruohojen puiden ja kivien yksitoikkoinen
laulu
en ole vielä tavannut ihmistä joka olisi puhtaampi ja jalompi
kuin hoikka hyeena
ihminen läkähtyy itseensä jo aamunkoitossa ja kaatuu illalla
kuin varjo luhistuneiden pylväiden suojaan
se ilo joka hänestä joskus liikahtaa ei ole sukua puiden
maaliskuiselle keinahtelulle
lapset inisevät perinnäisissä kahleissaan
vain kaipausten leivättömät junat vetävät meidät irti
liikkumattomuudesta
jospa meissä sittenkin elää jokin järkähtämätön järjestys
käsissämme on vuosisadan sähkösormikkaat
meistä tungeksii ulos tappavia uutisia, kapinakokouksia
hyvyyden arkkienkeli nukkuu kuolleena rinnassamme
on ilta
näemme tähtien timanttivaellukset
ja puut kumartavat tomuun saakka antimineen.

(1923)

14 KUUKAUTTA OLIN TÖISSÄ . . .

14 kuukautta olin töissä kaivoksessa ihmisten seassa jotka
eivät eläneet ihmisten elämää
aamulla auringon noustessa laskeuduimme pimeän maan alle
ja illalla
auringon laskettua nousimme pimeään yöhön
meistä tuntui kuin joku tuntematon käyttäisi meitä
hyväkseen
teimme työtä kuin juhdat ääntä päästämättä vapaa-aikoina
siitimme ikävissämme lapsia
koko kylä täyttyi sukulaisista, usein kaksittain syntyneistä
jälkeläisistämme
joskus tuli herroja käymään rahaa jakelemaan mutta eivät ne
olleet
kauneimpia päiviämme
pidimme väkevän tupakan huimauksesta ja jutuista joita
meille tarinoi
vanha työnjohtaja, Johann Filipovics
harmaaviiksinen juro karhu lastemme kummi hän se
hyvästeli nokiset vainajamme joukkohautaan
musta paita päällä mustissa pirunnahkahousuissa seisoskelin
hänen rinnallaan mutta en pystynyt puhkeamaan kyyneliin
mistä olenkaan lähtöisin kun luonnollani on näin paksu kuori
olet täällä muukalainen sanoin itselleni ja kiipesin vuorelle
joka kohosi unelmistani hamaan taivaaseen ja katso
kaksi haaksirikkoutunutta merimiestä asteli märkien pilvien
keskellä
kutsuivat mukaansa minuakin
etsimään laivaa joka oli kultalastissa lähtenyt Intiasta ja nyt
makasi raatona meren pohjassa
nuoria he olivat siniset nauhat liehuivat lakissa ja käsivarteen
olivat tatuoineet äitinsä sydämen
lyöttäydyimme yhteen
kolme häijyä roikaletta pilvissä toikkaroimme
elämäämme kohti

KAUKAINEN TERVEHDYS

Joka on mennyt se on mennyt, sanoivat vanhat
lapsuudessani.
Mutta ei se ihan niin ole.
Näin miten vaimot lähtivät matkaan aamuhämärissä,
silitetyissä leveissä hameissa,
korkeakorkoiset sametinmustat kengät jalassa
ja jokunen mieskin astui kynnyksemme yli, olimme valveilla
kaikki,
hyvästelijä käännähti puoleemme vielä kerran,
vilkutti lempeästi ja painui reppu selässä kohti aurinkoa,
joka istuskeli pellonrajassa puiden latvoissa.

Joka on mennyt se on mennyt, sanoi äitini, ikinä älkää
haikailko harhailevan sielun perään.
Joka on mennyt se on mennyt, sanoin itsekin, mutta samalla
heräsi sisälläni aavistus,
joka on kerran meillä ollut, se ei ikinä voi mennä meiltä
kokonaan pois.
Muistan: tuossa hän kerran lauloi vanhalla olkituolilla
ja tuoli on yhä tässä.
Muistan: miltä lautaselta hän lusikoi keittoaan
ja lautanen on yhä tässä.
Muistan: kuinka hän torkkui räystään alla, poltteli piippua,
yskiskeli, niin että nukkuva koira heräsi, sylkäisi maahan,
silloin ilmestyi jostain muurahaisia
ja räystäs on yhä tässä, uninen koira ja ahnaat muurahaiset
yhä tässä.
Hyvästelevä morsian nauroi isälleni:
ja isä on yhä tässä.
Hyvästelevä nuorimies nauroi äidilleni:
ja äiti on yhä tässä.
Se joka rakasti minua, hyväili kasvojani lähtönsä edellä:
ja minä olen yhä tässä.

Joka on mennyt se on mennyt, sanoivat vanhat
lapsuudessani.
Mutta ei se ihan niin ole.
Paljon on jo menneitä, mutta ei yksikään ole minua kylmäksi
jättänyt.
Seison tässä, niin kuin minulla ei olisi ketään
ja kuitenkin minulla on kori jossa he ovat tallella kaikki.

HYVÄ ARKIPÄIVÄ

Yksin. Helmikuun sokean taivaan alla yksin.
On kylmä enkä palele, on pimeä enkä pelkää.
Miksi pelkäisin, olen kotona itseni luona, sen ihmisen luona
jonka tunnen hyvin, jonka ilot ja tuskat versovat omassa
sydämessäni —
en palele, koska hänen levoton verensä lämmittää minua.
Aivan hyvä on olla yksin, itseni kanssa, joka pitää minua
sylissään
ja suojelee minua
ja jonka tiedän olevan poikkeuksetta yhtä kaiken kanssa,
kaikkien kanssa maailmassa.
Jos olen utelias, hän vastaa kysymyksiini, ja jos olen väsynyt,
hän
kiihottaa uteliaisuuteni hereille.
Eilen vajosin epätoivoon, mutta tänään on oloni sama kuin
toissapäivänä.
Oi ihminen, taas olet yksin, sanon lempeästi ja syleilen
itseäni
niin kuin äiti pitää käsivarsillaan loppuunkiusattua lastaan.
On kylmä enkä palele, on pimeä enkä pelkää
ja kuulen, miten maailma kutsuu minua, maailma jonka
kanssa olen yhtä
juuria myöten,
tänä yksinolon hetkenä.

KIUSAUS

Kuljin vuorilla ja poimin korini hedelmiä täyteen.
Kotimatkalla putoili puolet tielle ja tienvarsille.

Kun istuimme pöytään, tarjosin kaikille avokäsin
yksi vihreä omena oli jäljellä, minun, niin arvelin.

Ojennuin ottamaan, mutta toinenkin käsi kurotti vatia kohti,
vieras käsi, kun kosketin sitä, sujahti varjo sydämeni läpi.

Hedelmistä ei jäänyt minulle yhtään, mutta ikinä en unohda
tuota iltaa
meitä oli pöydässä kymmenen ja muuan tyttö, oli kuin hän
olisi
häijysti härnäillyt minua.

Sitten heräsin, kaikki näet tapahtui vain unessani, noin
ihmeellisesti.
Seisoin aamussa yksin ja tunsin, turhaanpa ikävöin
tyttöä jota en tunne ja joka kenties ei hänkään minua tunne.

BÉLA BARTÓK

Sanokaamme jotain säveltäjästäkin.
Voit nähdä hänet lavalla, liehuvine liepeineen
ja kadulla, hattu kourassa kävelyllä
aamuauringossa.

Laihana kuin kalanruoto,
valkeana kuin lilja —
mutta pianon ääreen istuessaan hän muuttuu lohikäärmeeksi
rummuttaa, itkee, haukkuu välistä niin
että taivas pimenee ja talojen seinät sortuvat.

Ei alkuunkaan sitä tyyppiä
joka astuisi lasten eteen ja patistaisi heidät
kuriin, kunnioittamaan vanhempia.
Vain unessaan hän kääntää kasvonsa meitä kohti,
hän vain soittaa eikä kysele milloinkaan,
olemmeko olleet herranehtoollisella.

Joka päivä hän ylittää hyvän ja pahan rajan
ja joskus kirjava kukkakimppu kädessään
saapuu sieltä, missä tuli sammuu
ja neidot katoavat ja soturit kuolevat.
Ei kukaan uskoisi, että hän on se outo ihminen,
jonka enkeli tulisin miekoin karkotti paratiisista.

Vaikka se on ilmiselvää, hänhän se on, Saatana, joka
hattu kourassa kävelee, tai istahtaa pianon ääreen
rummuttaa, itkee ja haukkuu välistä niin kaameasti
että taivas pimenee ja talojen seinät sortuvat.

VALLOILLEEN PÄÄSTETTY LIPPU

Niin jätän tämän kirjan käsistäni
kuin se joka pelosta vapisee
ja tahtoisi vapautua painostavista kuormista.

Elleivät uneni olisi temmanneet minua liikkeelle, nukkuisin
sinun laillasi, joka et ole eläessäsi vielä kertaakaan herännyt.

Mikä onnettomuus, olen runoilija esikaupungista
ja kun purjeet koholla purjehdin, yötä päivää
sataa päälleni tulikiveä ja veljieni pilkkaa.

En ole ansainnut heitä, tai he eivät ole ansainneet minua
seisomme meren kahta puolta, me jotka asumme aivan
lähekkäin
mustat vedet loiskuvat jalkoihimme.

Ottakaa tämä kirja vastaan kuin vati täynnä hedelmiä
toivotan teille hiljaista, kaunista juhlapäivää, maistelkaa —
liiankin hyvin te tunnette ristinpuun ja orjantappuran varjot.

Ja jos mahdollista, avatkaa huoneenne ikkuna aamunkoitossa
kylmien tähtien tilalle avautuu siihen aikaan niitynkukkia
lauma on koossa ja määkii, paimen vielä nukkuu.

Älkää sulkeko silmiänne minulta ja maailmalta,
joka minut synnytti ja teki tasavertaiseksi kanssaan.

Tulkaa ulos porteistanne, näyttäydytään jo toisillemme
kasvot paljaina, niin kuin ne jotka työajan jälkeenkin
yhä kuuluvat yhteen ja tahtoisivat elää toistensa iloksi.

Tulkaa, silmissänne sukulaisuuden ja ystävyyden välähdys,
tulkaa niin kuin ne, jotka liikkuvat sisäisen lain mukaan
ja tietävät miltä maistuu teko, jota he itse ovat tahtoneet.

BUDAPESTIN HEVOSET KEVÄÄLLÄ 1945

Kaupungin raunioissa, kadulla joka yltää taivaaseen
vanhoilla lumpuilla peitettyinä kuin luurangot
horjuu muutama sokea hevonen
ja korkealla, korkealla, etäällä säteilee maaliskuun aurinko.

Minkä myrskyn läpi ne ovat eläneet ja missä nälässä
jos ne osaisivat itkeä, yhä kaiken aikaa ne itkisivät
mutta aivan kuin kohtalonsa unohtaneina
ne vetävät kehnoja vankkureita, leppeästi nyökähdellen.

Uskollisen veljen tavoin tervehdin niitä, ennen loppuaan
ne raahautuvat eteenpäin kuin karkotustuomion saaneet
tietämättä, että tunnin parin päästä
niiden vapiseviin luihin työnnetään piilukirveet.

PIIRIN SISÄLLÄ

Olen seitsemänkymmenenkahden.
Ajatelkaa
pahaisen taajaman poika
huit hait lähtee maailmalle
luomaan järjestystä
sekä näkyvään että näkymättömään maailmaan
koska mikään ei ollut hänestä paikallaan.

Jalan autolla junalla
pistelin kohti päämäärää
jota en tuntenut.
Viattoman sielun suuri ensiseikkailu
ja katso reppuuni sulloin
kaiken mitä tapasin
taivaan ja maan tuulensuhinan
runojeni säkeet köyhyyteni puistatuksen
rakastettujeni kauniiden silmien valon.

Olen seitsemänkymmenenkahden
enkä ole
muuttunut miksikään.
Ei mikään minua tyydytä
ei mikään ole vieläkään paikallaan.
Kas eihän suuri seikkailu ole vielä päättynyt
mutta enää en läähätä sinne tänne
päättömästi.

Istun suljettujen ikkunoiden takana
ikään kuin olisin vähän väsynyt.
Tupakkaa kuluu paljon
ja muistelen sitä tyttöä joka lapsuudessani
istui mulperipuun alla
ja kirjaili sinisiä kyyhkysiä
valkeaan pellavaliinaan.

VIIMEISET TUNNIT

Voisit luulla että kaikki nukkuvat, kaikki on unessa. Itsekin tuijotat väsyneenä tyhjyyteen, et huomaa olevasi pettymyksen vanki. Seisot myönteisen ja kielteisen välissä, siksi ei esineillä ole teräänsä, täplillä ääriviivojaan. Ja sinusta tuntuu ettet itsekään ole olemassa.

Päivä ja yö ovat raskaina toisistaan. Näin syntyy niiden lapsi, aamunsarastus, hän on tulossa jo tännepäin öljystä kiiltävää, untuvista pehmeää tietä. Paljain jaloin kuin aave, lamppu kädessään.

Ikkunaluukut aukeavat, ikkunaruutujen musta risti hajoaa valoon. Kastehelmetkin haihtuvat. Siellä täällä taivaan päärmeillä puhkoo joku tähti itseään, mutta kukaan ei vilkuta hyvästejä sinnepäin.

Kuu valvoo vielä, kuu yksinään. Tornien liikkumattomat kyyhkyset se kutoo hopeaverkkoon.

MINUN MAANI

Tämä maa kasvaa rohtoyrttejä ja erikoisen kauniita kukkia.
Täällä on jokainen kuin kotonaan ja toivoo pääsevänsä tiensä
päähän ilman murhenäytelmiä.
Tässä maassa ei ole
sekavia katuja
ei suljettuja rajoja
eikä minun rajattomia mahdollisuuksiani piiritä mikään.
Mutta muukalainen voi astua tänne vain aseettomana
täällä ei kukaan palvo sankareita
eikä suutele heidän verisiä rääsyjään.
Tämän maan olen itse keksinyt
itselleni
ja niille jotka rakastavat vapauden
punaisiksi kypsyneitä
tiukkalihaisia
hedelmiä.

OMISSA LEIVISSÄ

Minun pitäisi puhua paljon
että ymmärtäisivät
ja minä vain vaikenen yhä pitempään.
Suljen oveni
silmäni
tuijottavat
tyhjyyden
mustaa kudosta.

Auki viilletystä rinnastani
tippuu veri.

Veri
jolla halusin lunastaa
ihmisten erehdykset
eläinten kauhun
esineiden mykän liikkumattomuuden.

Milloin pääsen tieni päähän
jossa joku ehkä
leikkisästi hymyillen
lautanen lämmintä keittoa pöydässään
odottaa minua.

Älä lannistu sydämeni
älä jätä minua ymmärrys.

HYLÄTTYJÄ ESINEITÄ

1.
Tuoli muistelee.
Tyhjässä huoneessa
varjoristikoiden puristuksessa
se vielä aistii erään naisen
pehmeiden reisien maun
erään murtovarkaan pedontassujen tunnustelun
erään pikkulapsen huohotuksen
tämän alkaessa leikellä sen jalopuista ruumista
helmiäiskahvaisella veitsellä
eikä se ole vielä unohtanut
että se kerran lainattiin naapuriin
mutta siellä ei kukaan sille istunut
aivan kuin sitä olisi pelätty.
Se oli silloin hyvin surullinen
mutta ei pystynyt itkemään.
Ei se osaa itkeä nytkään.
Mykkänä, ylhäisessä nöyryydessään
sen on kuoltava tässä
tyhjässä huoneessa.

OLEN KANSSASI

Edelläsi kuljen
sinä minun edelläni
päivännousun kultaketju
helisee kädessäni

Mihin menet — kysyn
vastaat — en tiedä.

Kiirehtisin kulkuani
sinä kirit pitemmälle

Edelläsi minä
sinä minun edelläni

Eräälle portille pysähdymme

Suutelen sinua
sinä annat minulle suudelman
sitten lähdet ääneti
ja viet mennessäsi elämäni.

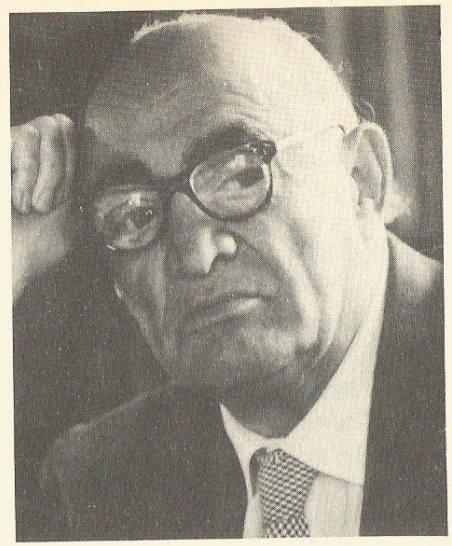

MILÁN FÜST

Syntyi 1888 virkamiehen poikana Budapestissä. Suoritti yliopistossa lakitieteen tutkinnon ja toimi vuosia oppikoulunopettajana. Aloitti kirjailijanuransa 1909. Vuodesta 1947 hoiti estetiikan henkilökohtaista professuuria Budapestin yliopistossa. Kuoli 1967.

Myös romaani- ja draamakirjailijana huomattava. Tiivisti estetiikan peruskatsomuksensa teokseksi *Látomás és indulat a müvészetben (Näky ja intohimo taiteessa).*

ILMESTYS

''Ja minä kuulin niiden siipien kohinan'' (Hesekiel 1:24)

Enkelit ovat tummia. Etkö näe niiden kourassa miekkaa?
Valo leimahtaa, kun ne lentävät läpi auringon, sen mustien
valokehien
ja aurinko aukeaa niiden edessä. Sillä miekka kourassa ne
lentävät
ja omat silmänsä puhkaisten: — pyhä, pyhä, pyhä, —
huutavat ylhäällä säteille.
Ja säteet seisahtavat niiden edessä, niin.
Ja Aurinko ja Kuu, kuin koiranpennut, siristävät silmiään
niiden edessä
ja tähdetkin, kuin kalkkunat, kaakattaen pyrähtävät lentoon
niiden edessä
ja hirvittävä nöyryys paukauttaa ne hajalle.

Vaan enkelit, miten synkeitä! No olihan niiden lennettävä
luiden halki
luiden kedolla. Ja nämä luutkin, miten synkeitä,
veden valuttamia, tulen kuluttamia niin, että pelkkä
valkeus pälyili kedoilla,
tarkoitan, luiden kedolla. Ja sittenkin, yhä sieltäkin kajahti
vastaan huuto, —
pyhä, pyhä, pyhä, — vastasivat luutkin heille kedoilta, niin.
Vaikka vesi oli ne liottanut, tuli kuluttanut
ja vaikka heidän lastensa muisto vielä pyörii heidän
murenevissa taloissaan . . .
Oi näinkö suuri siis on Aate, sano, Vladimir Iljitsh, niinkö?
Että elämän, kuoleman, että luiden halki kulkekoon ja vielä
jää
jäljelle, luiden ytimeen, se mitä enää ei ole?
Sano, kuka opettaa olennot uskollisuuteen, niin että ydin,
vaikka
murheessa, synkkänä, katkerana pohjaan asti

ei unohda sittenkään, että vaikka hirvittää, hänen nimensä
on pyhä,
että Herra on kolminkerroin pyhä?

Oi vastaa, sinä vahasydän ja sittenkin hirvittävä, koska tiesit,
mitä Aate on,
että Aate on armoton, että Aate on hyvyys, juuri siksi niin
armoton,
koska tahtoo hyvää,
koska sen ikityönä on pahan kanssa kamppailla, kaikkien
aikojen
syvyyksissä pimeyden kanssa, kuten aurinko
pilkkunsa voittaa
sinä rankaisit, koska olit hyvä, — kuin vuoristo niin avara oli
hyvätahto sinussa
ja kuin pilvi, joka vuorelle lankeaa, niin suuri oli otsallasi
tummuuden peitto.

Oi Vladimir Iljitsh, voiko siis ihmistä auttaa?
Turhaan vetoan sinuun, —
keväällä on tummuus vielä syvempi ja yö vielä syvempi
eikä ole vastausta tämän maailman laaksoissa.
Ja turhaan tässä varron ja varron, ilmestystä, mikään ei täällä
liiku
vain kuvasi nyökkää välillä ja surulliset silmäsi katsahtavat
minuun
ja jättiläistyösi.

VANHUUS

Missä olette oi silmäni, jotka eräitä kasvoja niin palvoitte
kerran?
Ja missä te ihanat korvani, jotka aasinkorviksi heti hörähditte,
kun kuului suloisentumma nauru?
Ja missä hampaani, te kirskuvat, joista pirskahti ei vain
mansikka, vaan sitäkin mehukkaammat huulet?
Ja missä sinä, rintaani viiltelevä laulu?

Ja missä tuska ja missä siunaus, jota nyt turhaan haeksin
hourun
teilläni, kädessä köyry sauva?
Hullu läähätys? Kauriin ajo, kauriinkoipien, kun kaaduin sen
jälkiin
ja sähisin, en sille, vaan kuulle . . .
salaisuuksia, joita kukaan ei ymmärrä kokonaan
ja joiden nimi halki aikojen on pakahtuva
autuus . . .
Missä olette, te liikahtelut, mustat kiroukset? Ikuinen
hoppuilu?
Missä ahne suu, missä nauruni?
Herrajumala, missä nauruni ja aiheeton nyyhkytyskin:
kun vaivuin, kuinka monesti, te kumeiden aamunkoittojen
kalpeat
kaukorannat! eteenne pimeässä!

Kuuntele minua oi nuoruus. Vanha kreikkalainen kerran
kohotti molemmat kätensä, kuin veistos ja nuoruuttaan
takaisin vaatien vannoi
Aiskhyloon kirouksen sille, jonka säädös on, että ihminen
vanhenee.
Puolisokeana vuorella seisoi, säteilyyn upoten, — tuulen
piestessä
harmaata tukkaa,
siristeli silmiään, kyyneleitä tippui Jumaluuden ylhäisten

jalkojen juureen.
Mutta hänen äänensä jyrisi, hänen sanoistaan pysähtyi mylly,
kukkulat vavahtivat,
viisivuotias pukkikin kohotti päätään. — — Vain Jumaluus

ei katsahtanutkaan, ei vastannut vanhukselle.
Jumaluus itki. Kuin rummut olisivat hakanneet sen korvia,
kuin kumea rumpu
ja vuoret siihen vyörynnällä vastanneet ja vyöryntään
meri . . .
Niin suureksi kasvoi sen edessä, niin pyhäksi vanhuuden
ikisurkeus.
Sillä siinä tämä seisoi jo hautansa partaalla, yhä käräjöiden
tuulen kanssa,
kuuluttaen oikeuksiaan, vielä kerran, ennen
luhistumistaan . . .

Ja lopulta lähti, tietysti, — ja tienoolle lankesi hiljaisuus.
Hänen sisälläänkin oli jo hiljaisuus, se muistakaamme, ja eräs
toinen,
vielä suurempi tarkkaavaisuus . . .

Ja himmeä sarastus hänen päänsä ympärillä.

OMAKUVA

Köyrymieli ja itara
ukko haluan olla minäkin, niin kuin itse Herra . . .
Ja jos tilille kerran vaatisit lapsistani,
halveksien kääntäisin pääni pois . . .

Sillä ei ole lapsia minulla, sitä hupia ei minulle suotu, —
kuin arabien aasi,
joka kotoista kamaraa nuuhkien äkkiä uudelle polulle
kääntyy, —
niin läksin varmaa tietäni liikkeelle minäkin.
Enkä valinnut minäkään ilon tietä, — vaan aution erämaan
tien,
jossa kamaran pinta punoittaa eikä laidunlaumoja
missään, —
jossa kaiketi vielä koetellaan, kuka mitäkin kestää?
ja jollei Isä taivaasta ruokaa anna, kuinka sen kestän?
janoa vaikerranko?
ja jaksanko harhailla eksyksissä?

Ja kaikesta tiedosta yhä uutta tietoa hain
ja kunniasta kunniaa yhä suurempaa
ja sieltä missä taivas oli kirkas, yhä suurempaa valkenemista
ja pimeyttä, polttavampaa kuin naisensyli, sitäkin
syvempää . . .

Enää en vanhene vanhukseksi, huomaan.
Siis jatkanko entiselläni? Oi voi, — huutaisin eräästä
ikkunasta ehkä
mutta pelkään pilkkaa ja vetäydyn itseeni piiloon.
Vain neljä hehkuvaa seinää minua tuijottaa, —
Jumalan, Herrani, verenkarvainen viha, —
kohta lähden, hitaasti, nyökytellen.
Niin kuin se joka kauan on sisällään kantanut kuolemaa, —

kuin vahingon kärsinyt, vastuuta kantava, loukattu, vanha
renki
joka on lähtenyt etsimään tuomaria, vaan ei ole löytänyt.

KIRJE OIDIPUKSEN KUOLEMASTA

''Oidipus! — huusimme ja kädet koholla itkimme ääneen.
Hän näet rikkoi malmiin ja ihmissydämeen veistetyt pyhät
lait.

Sitten torvet soimaan ja niiden jäljissä tulipurona
valui vuorenrinteestä Mithraksen vuosisatainen kirous.
Nuoret ja vakavat äidit
ahdistuneina katsoivat omilla rinnoillaan nukkuvaa
pikkulasta.

Yltympäri valui hiillosta, — aurinko laski.
Kukkulanrinne mustui latvoineen, — hevosenraatoja
lojui pitkin rinnettä . . . se oli villiä ravia, kiihkeää,
lopullista, villiä ravia,
viestintuojat, hekin, kuin säkki, suistuivat, tömähtivät
puiden alle,
hyppäsivät hevosten selästä ja sanoivat, että Oidipus on
loppu.
Tuonnempana torin kulmalla viisaat, vielä tuonnempana
pieni ryhmä
puhkotut torvet kourassaan,
hekin valittaen, murheessa, — vaikersivat kuin
orvot lapset . . .
Rikkoneen, suuren kuninkaan vanhat toitottajat . . .

Vaan katsohan, muutama huora, huitukka, kuin eivät kuulisi
mitään, huuliaan lipoivat kielenpäällään, vilkuilivat . . .
Kiharat kuin pilvet, lainehtivat ja kädet vapisivat,
toimeliaat . . .
Siinä he hyörivät, pyörivät, tossut läiskyen
pyrkivät niiden joukkoon, jotka jäivät henkiin ja nyt
henkitoreissaan
villien ratsujen kanssa tapeltuaan
näännyksissä viruivat, saamatta uneensa naisen kättä, suloista
kuiskausta.

— Voi mikä ankara laki! — naisetkin hokivat, todeksi
tajuamatta.
Mitä lienevät tuumailleet?
En tiedä, voi en tiedä. — Arvelen, ettei maan päällä
ole sellaista käskyä,
joka heidän tulensa tainnuttaisi, heidän mielensä ruorin
kääntäisi
huoltemme suuntaan.
Heidän on maa, koska synti on heidän. Mitäpä heille kevään
kärsimys,
mitäpä tuska!
ja laaksojen pohjissa viruvien, hylättyjen suuri itku?
Joillakin nuttura vielä pystyssä kuin tunkeilevilla
keskenkasvuisilla huitukoilla . . . Ja yksi heistä vihdoin
kauniin päänsä käänsi minua kohti . . .

Ja odotti, että joisin kuin janoinen eläin, joka lähdettä etsii,
hänen kirkkaista silmistään.
Se oli kadotus, voi Oidipus-kuningas! Meille jotka kiroten
kirosimme hekumaa, valmiina riistämään
miehenkunniamme . . .
Juuri tuona päivänä, jona itkimme sinua: vajosin minäkin.
Kyltymätönten nautintojen orjaksi muutuin. Mustat meret
peittävät jo
puhdasta nuoruuttani.
Olen hetairan oma ja ikuisesti, aavistan sen. En pysty enää
elämään häntä vailla.
Hän näet aina on alasti ja aina nauraa. Sormissa
sormuksia . . .
Voi, jättäkää minut, sanani ehtyvät . . . ikiajoiksi
toverinne unohtakaa.''

ERÄÄLLE TÄHDELLE!

Kuu häipyi. Yö on nyt laitumellaan.
Puunkannot seisovat siinä kuin villisiat. Ja musta puutarha
tähän aikaan kantaa mustia kukkiaan. Ja sinä ylhäällä
värähtelet
tähteni yksinäinen.

Ei rahvas sinua huomaa. Niin pieni hiukkanen olet siellä,
missä välkkyy taivaan kaikkien muiden valojen prameus . . .
Pyhää vihaa joka sädehdit, tummuutesi tulta joka viskot yli
lepattavan taivaanvahvuuden, —
oman myrskysi usva sinut kohta jo kokonaan peittää . . .

Mitä odotat siellä? että joku kutsuisi? sinua rakastaisi?
ikävöivät naiset sinun puoleesi kurottaisivat käsiään,
sydämiään? . . . Joku kansa, koko kansa, joka yössä vaeltaa,
sinua huutaisi ja maantieltä muutama mystinen ratsumies,
ei kolme, vaan neljä tietäjää
sinusta kuiskailisi sormeaan nostaen yössä, — sitäkö odotat?

Ja vaikka ne kaikki kaipaisivat, — sillä paljon on onnettomia
täällä,
— ja vaikka ne kaikki: koko maan kansa virtojen varsilta
yhdessä
hukkaan eletystä elämästään
sinulle laulaisivat, aikojen suuren juoksun päähän saakka . . .
oi sinäkö kaipaisit niitä? Vastaa. — Ei mikään voi
tapahtunutta
hyväksi kääntää.
Oi sinä, joka niin olet rakastanut katoavaisuutta,
johon ammoin syvälle kätkeydyit, sinä vajoamistasi vajoat.
Mustan hehkusi sisällesi kätket
ja hitaasti käännyt näiltä tienoilta pois.

UNI NUORUUDESTA

Hän tarttuu lyhtyynsä ja valaisee kasvojani . . . (voi tiedän,
juuri noin hän tekee,
minähän tiedän kaiken, nukkuessakin.)
Ja aivan kuin silmilleni lennähtäisi aurinko, kaikki
näyttää suloisemmalta,
suloisuus, valo peittää katseeni, koskettaa
uupunutta mieltäni ja kiduttava kiihkokin tuntuu
ylevältä, —
kiduttava kiihko, niin! Oi ihmiset!
Te ette tiedä kuka olen ollut!
Liekki . . . mieletön, kuin liekki
joka alasti loimuaa
kuorta vailla, villisti syö itseään
itkee ja riehuu itselleen, kunnes raukeaa.

Vai olinko ehkä kuin torvien toitotus,
joka talviaamussa räikyen kiitää eteenpäin
ja tienoo, poloinen, kesken uniaan
kavahtaa tajuihinsa, vasten tahtoaan,
ja tiellä tallustaja katsahtaa peloissaan,

sellainen olen ollut. Elämän täyttyessä
hiljaisuus kasvaa iltaa kohti ihmisessä, —
tänään olen jo tyynempi. Älä veikkonen pelkää keppiäni,
olen vanha herra, en muista nimeäni
ja jos kepin varassa liikunkin, en huido sillä.

Vain uneni pidän itselläni.
Kuinka ne antaisin? Oi en voi antaa. Uneni ovat minun.
Vanhasta kiihkosta uneksin. Se on kaikkeni:
ottakaa. Tämä vanha kiduttava kuume.
Tuli lentää silmille, avaruus seisoo auringossa —
jo näen nuorukaisen, ajatuksia täynnä, itseni . . .
Oi anna hänelle, revi rinnasta, sydämeni.

ARMENIA!

1.
Pilvet lentävät ja pysähtyvät kesken matkan.
(— Aamunkoiton näkee se, joka ei unta saa. —)
Hitaasti sarastaa. Ja kaksi jäntevää seppää
painavin vasaroin aloittaa päiväntyön.

On vielä pimeää, mutta meri tyyntyy.
Kalastaja on palannut öiseltä retkeltään,
pimeästä lahdesta kerjäläismunkit
kantavat kalaa pitkissä koreissaan.

On vielä pimeää, mutta meri tyyntyy.
Ja hehkuvien lähteiden punainen tuli kellertyy.
Ja maailman valjetessa astuu ohjiin
pimeiden massojen hirveä hallitus:

sotilas, kauan tähteä tarkkailtuaan,
eräällä katolla malminsynkkänä seisoo
suoraan auringonnousua vastapäätä,
ja auringon laskettua: hän pimeään jää.

2.
Sairaan, apean sieluni sukua, tämä murheessa nukkuva
satama,
jossa valon sarastaessa
hiljaa kalpeita aaveita kulkee: valppaita merimiehiä, keltaisia
tulia,
ja vartiossa musta sotilas korkealla, kuin musta enkeli hän
taivasta tuijottaa,
ja kaksi kirottua puroa vuorilta kuohuu, pauhaten
rinnakkain . . .
. . . Mutta voi, hievahtamatta seisoo pimeä kuvatus, musta
enkeli,
pauhuakaan ei säiky,
tulevien vaivojen enteenä hän synkkänä seisten
vartioi tienoota, sillä hän on muutosten vahti:

Armenia! Sieluni kehto, olen sairas ja synkkiä unia näen,
ja pimeys hitaasti, lämpimänä painona sydämeeni laskeutuu,
ja loukattu henki pakenee, tienoittesi pielukselle painaa
päänsä,
ja kun mustat pilvet peittävät nämä siniset, valoisat taivaat,
joilla ei ole valoa, vain keltaista tuikahtelua, — niin
unettoman
poloiset silmät painuvat umpeen,
ja hän nukkuu hämärään.

ETÄINEN VALO

Hämärän tullessa surumarssi alkaa rohkeasti,
hätkähdyttävän pimeät varjot paisuvat,
varjosta tippuu sulaneen lyijyn pisaroita,
ja loputtoman meren aavat syvältä punertavat.

Laiva lähtee, aikoo kauhistuttavan kauas asti,
ja sen vanassa aurinkokin, leiskuva kaleeri, toisiin
taivaanääriin . . .
Aurinko poissa. Ja levollisesti seisten sen kaikki kunnia
taivaanrannasta viestittää: ei ole toivoa uudesta . . .

Sillä takaisin ei palaa, mikä lähti. — Oi etäinen valo!
Mitä siis ikuinen muuttuminen? Jos kaikki katoaa?
Taivaan tornit ja hehkuvaa tulta suitsevat kuilut?
Ja poloinen henkenikin?
Ja mikä sitä herjaa, soimaa? Ja sokeat voimat,
täällä jättiläisinä vyöryvät kummajaiset?
Leiskuvat loppuun? Vain talviunta on minulle koko mainen
elämä,
josta välillä kavahdan pystyyn ja puiden lailla
valitan kohti taivasta ja sinua, etäinen valo,
ja kutsun Jumalan todistajaksi, että olen hengissä . . .
Oi valosta varjoksi muuttuvaa maailmaa!

Ylläsi elämäsi loppuun loimuaa.

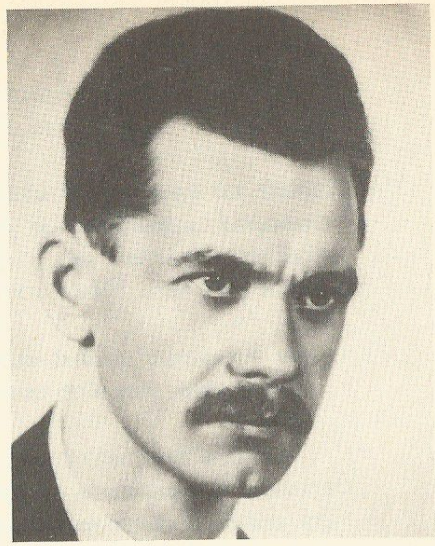

ATTILA JÓZSEF

Syntyi Budapestissä 1905. Isä oli tehdastyöläinen, äiti pyykkäri. Jouduttuaan eroamaan Szegedin yliopistosta elätti itseään etupäässä kirjoitus- ja lehtityöllään; yhdessä Pál Ignotus'in kanssa toimitti 1936—37 *Szép Szó (Kaunis Sana)* -nimistä aikakauskirjaa. Ensimmäinen runokokoelma ilmestyi 1922 Gyula Juhászin alkusanoin. Vuonna 1937 Attila József heittäytyi junan alle Balatonszárszón asemalla.

TALVI

Pitäisi sytyttää suurensuuri tuli,
että ihmiset lauhtuisivat.

Paiskata siihen kaikki mikä on vanhaa
rojua, rikki, ja mikä uutta, kunnossa,
lastenleikit — voi, onnea hippasilla! — ,
viskellä tuleen kaikki, mikä on kaunista.

Kuuma liekki laulaisi taivaaseen asti,
ihmiset toinen toiseensa tarttuisivat.

Pitäisi sytyttää suurensuuri tuli,
koko kaupunki, metsäkin on kohmeessa,
jäisten komeroiden rivatkin kiskoa irti
ja heittää tuleen. Antaa lämmön kohota.

Tuli pitäisi sytyttää, voi, semmoinen tuli,
että ihmiset lauhtuisivat!

VÄSYNYT IHMINEN

Vainioilta työmiesten totiset hahmot
vaieten kävelevät kotiin päin.
Ruoho nukkuu allani, makaamme hiljaa:
virta ja minä, vierekkäin.

Suuressa levossaan virta vyöryy,
huolteni kuorma kuin kastepisara:
ei miestä, ei lasta, madjaaria, veljeä,
vain väsynyt ihminen levolla.

Ilta jakaa lavealle rauhaa,
olen siivu sen lämpimästä leivästä.
Taivaskin lepää, Maros-joen pintaan
ja otsaani puhkeaa tähtiä.

OPETUKSIA 4.

Tulevaisuuden miehet

Nyt puhun tulevaisuuden miehistä.

He ovat voima ja lempeys,
he repäisevät hajalle tiedon rautanaamion,
että heidän sielunsa nähtäisiin heidän kasvoiltaan.
Leivän ja maidon he suudelmillaan siunaavat
ja samalla kädellä jolla silittävät lapsensa tukkaa
he vääntävät ilmoille malmikallioista
raudan ja kaikki metallit.
He rakentavat vuorista kaupunkeja,
heidän levolliset, mahtavat keuhkonsa imevät
itseensä myrskyn, rajuilman,
niin että valtameret tyyntyvät,
ja aina he odottavat odottamatonta vierasta,
hänellekin heillä on paikka pöydässään,
sydämensäkin he hänelle levittävät.

Olkaa heidän kaltaisiaan,
että pikkulapsenne voisivat liljasäärillään
vahingoittumatta kävellä
edessään kohoavan verimeren poikki.

TIMANTTI

Milloin tahansa on psalmien aika.

Seisomme timanttivuorella,
mutta taskussamme on hiekanmuruja.
Tyystin olemme unohtaneet olleemme enkeleitä,
valkeat siipemme olemme tunkeneet paksuihin tyynyihin.

Nyt rukoukset janoavat voimiamme,
ja kivet kuluisivat kuopille polviemme alla,
tähti on sydämessämme jäätynyt.

Niin. Niin.
Taistelulaivojen purjehtijat ovat hukkuneet:
lempeät lautturit soutavat jumalaa kohti.

Jopa ikääntyneet vanhuksetkin
istuvat rahille kaiken olevan eteen
ja saarnaavat kärsivällisyyttä kauas
katoavaisuuden kaloille.

Niin, niin.
Älkää uskoko, ystävät,
että muka pallojen sijasta olemme nyrkein pallotelleet!
Kaikkea on hyväiltävä,
hyeenoja, sammakoitakin.

Seisomme timanttivuorella,
ankara lumi, peitä rikoksemme,
kirvoita kielemme, taivaallinen valkeus!
Sinä rajaton kristalli!

MAAILMAN LUOMINEN

Näin se on ollut: ei ollut vielä maailmaa,
vain voimien lepäävä vesi,
vihaansa pidättävä suuri vesi,
ei ollut vielä kaloja, kaloja se kaipasi,
ei ollut vielä laulua, laulaa se halusi,
ei ollut vielä naista, ei jumalaakaan,
vai jumalako oli tuo kokonaan-mies,
kokonaan-lapsi, en tiedä
— nyt kukaties työmies, tai runoilija,
sama se, työmies, runoilija — ,
hän oli vielä yksin, hyvin itsekseen,
niin kuin minä nyt, yhtä itsekseen.
Ei tiennyt mitä tekisi, rakasti vain,
kumppania kaipasi ja rakasti vain.
Mahtoiko osata puhuakaan,
mahtoiko osata kuunnellakaan,
kumppaneita ajatteli, naista ajatteli,
iloisia, lämpimiä silmiäsi ajatteli,
jos hän ne näkisi, kuinka rakastaisikaan,
kuinka niitä rakastaisi kylvystä noustuaan.
Iloisia, lämpimiä silmiäsi ajatteli
ja veteen astui,
ja vetten paljous pauhahti, kun hän siihen astui,
vesi hänet nielaisi kuin yö salaman!
Ja sinne hän vajosi, pohjalle vetten,
pohjattomuuksiin pohjattoman veden.
Vesi
nousi pilviin hänen sydämensä taivaalla,
jäätyi jäävuoriksi hänen selkänsä takana,
kylmät tähdet syntyivät silloin,
lämpimät auringot syntyivät silloin,
kuin minä: yhtä yksin hän yhä oli vain,
kumppania kaipasi ja rakasti vain.

LAULU ITSELLENI

Rakkaaksi käyköön usva uskoton,
rakkaaksi tähtitaivaan hohto lauha,
jos katsot sinne, kevyempi on
unohtaa, löytää ehkä ikirauha.

Elämän-haavaa suudeltava on,
nähtävä tytön katseen puhdas rauha
ja laulettava, kesken ahdingon,
maa pyörii minkä pyörii, sinä laula.

Käsiä kunnioita vanhusten,
hyväile hiuksia nuorien
ja elä, tapa, petä avoimesti.

Virratkoon viini hautajaisissa,
ei itku koskaan! jos on kuoltava,
menkäämme kuolemaankin iloisesti.

EN MINÄ HUUDA

En minä huuda, maa järisee,
varo, varo, saatana on tullut hulluksi,
painu lähteiden puhtaaseen pohjaan,
litteäksi lasia vasten,
piiloon timanttien valon taakse,
kivien alle kuoriaisten joukkoon,
voi, piiloudu vastapaistettuun leipään,
sinä poloinen, poloinen.
Tihku multaan sadekuurojen pisaroina —
suotta liotat kasvojasi omassa itsessäsi,
voit pestä ne vain toisessa.
Ole korsikossa pikku ruohonkärki,
niin kasvat maailman akselia isommaksi.
Oi koneita, lintuja, latvoja, tähtiä!
Lapseton äitimme huutaa lastaan.
Ystäväni, kallis, armas ystävä,
sama se, ihana tai hirveä,
en minä huuda, maa järisee.

JUMALANI

Piilotan sinua puuhiltani,
pidän sinusta, Jumalani.
Jos olisit lehdenjakaja,
minäkin kiljuisin apuna.

Vaan jos olisit kyntömies,
siinäkin auttaisin kukaties.
Hoitaisin halulla hevosia,
pitäisin sievästi ohjaksia.

Tai ehkä aurankurkeen jäisin,
kintereilläsi äestäisin,
pitäisin paakkuja silmällä,
niihin iskisin äestä.

Jos olisit oraiden vartija,
häätäisin puolet rastaista.
Mitäpä milloinkin tekisit,
minun kanssani viihtyisit.

Nauraisit, olisin hyvilläni,
istuisin iltaa vierelläsi,
saisit lainata piippuani
ja kuunnella pitkiä juttujani.

PUHTAIN SYDÄMIN

Isää ei, ei äitiä,
kotimaata, jumalaa,
kehtoa ei, käärinliinaa,
rakastetun suudelmaa.

Kolmas päivä nälässä,
vailla ruuan ripettä.
Voisin myydä voimani,
kaksikymmentä vuottani.

Jos en kelpaa kellekään,
hiisi vieköön mennessään.
Ryöstän puhtain sydämin,
ihmisenkin tappaisin.

Saavat kiinni, köyttävät,
pyhään multaan peittävät,
peittää ruoho kuoleman
sydämeni ihanan.

VAIN MERI VYÖRYI . . .

Rintojesi kahden navan välissä sininen säde —
ja sillä seisoo nuorallatanssijan uni.

Pilvi lennähti pois, että pääsisit lentoon —
ja minä olen liikaakin sinua etsinyt:
omani lentää jo levollisten, syvien vetten hengityksen tahtiin
ja minun yksinäisestä, isosta kuusestani putoaa mehevä käpy.

Ja kukkulalla kasvavat jo ruohot, korkeammat kaikkia muita,
niiden sydämessä palaa kirkkaita vihreitä tulia,
että kaikki väsyneet hyönteiset osaisivat illalla kotiin
ja Herra
seisoo koura auki, polviin saakka aaltoilevassa levossa
niiden polun päässä.

Mutta minä en ole väsynyt, armaani —
vain meri vyöryi kynnykselleni.

KEHTOLAULU

Kaislanpäillä keinuttaa,
veden loiskinnalla,
sinisellä paisteella,
järven suudelmalla.

Vaikka hänen lempensä
kerran toinen saisi,
jospa vain se yhtä hiljaa
toista keinuttaisi.

KORALLIHELMIÄ

Sinulla korallit kaulalla,
sammakonpäät lammella.
Lampaanpapanat,
lampaanpapanat hangella.

Ruusu kuutamotaivaalla,
sinulla kultaa lanteella.
Hamppuköyttä,
minulla hamppua kaulalla.

Hameen ja säärien heilautus,
kellonkielien huojahdus,
virrankalvossa
kahden poppelin kumarrus.

Hameen ja säärien heilautus,
kellonkielien kumahdus,
virrankalvoon
mykkien latvojen humahdus.

MITALEJA 2.

Pölyhiukka kapuaa pitkin kastepisaraa,
housuissa reikä, koura sitä piilottaa,
pikku sikopaimen halaa suruissaan
kiveksi noiduttua porsastaan —

taivas haipuu punerrukseen, savunvihreä,
helisytä! kuuroon lampeen painuu helinä,
kimpaleeksi jäätyy kukka maidonvalkea,
lentävällä lehdellä leijuu maailma —

ÄITINI

Padan kahvoissa kaksi kättä,
pyhäpäivänä, illan suussa
herahti hymyä kasvoillensa,
hetkeksi istahti hämärissä —

pikkupadassa hän oli tuonut
herrasväeltä illallista,
panimme maata, mietin heitä,
täydenkö kulhon ne itse syövät —

Hän oli äitini, kuoli varhain,
pyykkärit näet kuolevat varhain,
ensin raahaavat jalat altaan,
silityksestä päänsäryn saavat —

Siellä alppeina likapyykki!
höyry — hermoille pilvileikki,
vintinportaat — ilmastonvaihdos
viihdytykseksi pyykkäreille —

Täällä seisahti silitysrauta.
Kapitaali oli hauraan ruumiin
katki jäytänyt, murennellut —
muistakaa häntä, proletaarit —

pyykin jäljiltä kumarassa
ja nuori vielä, sitä en tiennyt;
esiliina oli unissa puhdas,
posteljoonikin tervehti silloin.

SIKOPAIMEN

Tämän pojan pullukoilla
on saparot kestokiharoilla.
Kultarengas kärsässä
aidolla unkarintyylillä.

Pikkupossuni nöhkivä
on kaupungin kreivin neitejä.
Tässä huokaili aikansa,
vedestä katseli kuvaansa.

Metsäkarjuni pikkuinen,
hellillä sanoilla kesytin sen.
Torahampailla tonkaisee,
kivilinnoja kaatelee.

Tyhjänpanttina huilu suussa,
sepä on kasvanut taatelipuussa.
Puhallan, puut tanssivat,
tammenterhot tippuvat.

Pilviä kokoon pölähtää,
kun minun ruoskani läjähtää.
Kahvassa vasken kipunat.
Hih, miten hameet kastuvat!

TOIVOTTOMANA

Hitaasti, mietiskellen

Ihminen vihdoin aavikon,
ankean nevan saavuttaa,
silmäilee hiljaa, viisaalla
päällänsä nyökkää, toivo ei.

Niin keveästi minäkin,
petosta vailla, katsoisin.
Hopeinen kirveenvilahdus
leikkii lehdillä poppelin.

Olemattoman oksalla
sydämen ruumis hytisee,
ja ympärillä lempeinä
katsovat tähdet, katsovat.

KAUPUNGIN LAIDALLA

Kaupungin laidalla, missä elän,
hämärä sakenee
ja pienin, pehmein lepakonsiivin
nokea leijailee,
pinttyy niin kuin lepakonlanta,
paatuu ja paksunee.

Niin tämä aika pinttyy meihin.
Sateet painollaan
pesevät lommoista peltikattoa,
paksuja lumppujaan —
kovettumia sydäntemme
ei pese murhekaan.

Verellä meidät pitäisi pestä.
Outo on heimomme.
Oudolla tavalla äännämme sanat
ja hiukset kampaamme.
Aine, ei jumala eikä järki,
on meidän luojamme,

aine: hiili, rauta ja öljy;
muottiinsa loiskautti
julma yhteiskuntamme meidät
kuumaksi massaksi:
että meissäkin, vanhalta pohjalta,
ihminen kasvaisi.

Pappien, armeijan, porvarien
jälkeen meistä voi
kasvaa lakien noudattajia;
se mitä ihminen loi
etsii meissä nyt merkitystään,
bassoviuluna soi.

Tuhoutumatta on aurinkokuntamme
kiertänyt rataansa:
vaikka on riehunut sota ja nälkä,
taikuus ja kolera,
ei ole ennen raiskattu meitä
tällä tavalla.

Se joka kerran on voiton saava
ei ole köyrtynyt
niin kuin te meitä tähtien nähden
nöyryytätte nyt:
katsomme maahan. Sieltä nousevat
salat kätketyt.

Katsokaa, koneitten kallis karja
karkaa, häviää
käsistänne! Kylänne pettävät
niin kuin lammen jää,
rappaus rapisee kaupungeissa
ja taivas jyrähtää.

Herratko koneille käskyjä antavat?
paimenet koirille?
Lapsesta asti me koneen kanssa
yhdessä kasvoimme.
Kone on kesy. Vaan kutsumanimeltä
vain me sen tunnemme!

Herrat, me näemme, aivan kohta
polvenne hervahtaa,
suotta te huudatte polvillanne
omaanne, tavaraa.
Siihen se kiintyy, jonka se tuntee,
jolta se syödä saa . . .

Tässä me tulemme, aineen lapset,
epäluuloiset.
Ylentäkää sydämemme! Olemme sen,
joka nostaa sydämet.
Olkaa kanssamme, täynnä meitä,
yhdenvahvuiset.

Ylös sydämet, tehtaita kohti!
Nokinen sydän on
sillä, joka on nähnyt savuun
hukkuvan auringon
ja kuunnellut jyskettä uumenista
kaivosten pimennon.

Ylös, ylös! . . . Lohkottu maamme
huojuen rojauttaa
muurinsa, kunhan me huokaisemme,
se myrskynä ulvahtaa.
Puhaltakaamme! Sydämet, ylös,
savu jo tupruaa!

Alkaa jo seljetä järjestys,
kykymme valtaisa,
jolla ääriä äärettömän
järki voi hallita,
tuotantovoimia ulkoa
ja sisältä vaistoja . . .

Kaupungin laidalla viuhuu laulu.
Laulaja katselee,
pehmeää rasvaa leijuu, leijuu,
nokea leijailee,
maahan pinttyy lepakonlanta,
paatuu ja paksunee.

Laulajan huulilla rätisee sana,
hän (joka maailmaa
ja sen loitsuvoimia mittaa) katsoo
jo huomista, tiedostavaa,
sisällään luoden sitä, mitä kerran
te ulkona, harmoniaa.

TAJUNTAA

I
Aamu irrottaa taivaan maasta
puhtaalla, väljällä sanallaan
kaikki lapset ja kuoriaiset
kierähdyttäen maailmaan;
ilmassa usvahuntua vailla
leijuu kimmeltä keveää!
Yöllä oksille, siipien lailla
lennähti lehtien vihreää.

II
Yöllä unissa yhteen suli
sininen, punainen, kellerrys,
kaikkien huokosten välillä leijui
värähtämätön järjestys.
Mikä sen minussa sekaisin saikaan
nyt, kun maailma terästä on?
Minussa on kuutamo päiväsaikaan
ja yöllä — selkeys auringon.

IV
Kuin läjä pilkottuja puita
maailma lojuu päällekkäin,
asiat pusertavat toinen toistaan,
painavat, sotkevat toistaan, näin
kaikki on ennalta säädettyä.
Mikä on tulossa, versoa saa,
mitä ei ole, voi vihertyä;
vaan mikä on, se hajoaa.

VII
Katselin ylöspäin illan alta
taivaan hammaspyöriä —
menneisyys kutoi kangaspuillaan
lakia sattuman säikeistä,
katselin jälleen taivasta kohti
omien unieni huuruista
ja näin, miten lain kudelma hohti
sieltä täältä jo hintuina.

XII
Rautatien varressa asun. Junat
edestakaisin hurahtavat,
rohtimentummassa yössä läikkyvät
vaunujen valaistut ikkunat.
Näin se ikuisen yön läpi kiitää,
valaistu jono päivien,
ja minä voin vaunuissa mukana liitää,
minä tässä nuokun, ja vaikenen.

KYLÄ

Kuin vadilla paprikaperunaa
  hitaasti höyryämässä
niin ilta lauhasti punertaa
  savimökkien rykelmässä.

Kuin toivo — minnepä nousisi —
  savujuova siellä täällä
jää piipun suulle hetkeksi
  viittomaan tienoon päällä.

Hämärä kähmii akaasiaa.
  Puun tiukka pikku rinta
värähtää, hiukan huo'ahtaa —
  hajahtaa perhosilta.

Ja minut suruihin hiljaisiin
  pensaikot piilottavat,
koirien haukut samettiin
  mykkinä uppoavat . . .

. . . Vaimojen lamput syttyvät.
  Tempoen, räsähdellen
kuin sielut sorrosta kärsivät
  taivaalle hypähdellen.

Vain leimahdus, sammuivat jo . . .
  Ahoja sädehtiviä
hoivailee leuto kuutamo
  ja seljan kämmeniä.

Autuuden lähde kylvettää
  lohjennutta tiiltä.
Sammakko, smaragdi-Buddhan pää,
  nurmikasteessa kiiltää.

Villikaura on miekkansa
painanut maata kohti.
Sen kaikki voima ja kunnia
laholle ladolle johti . . .

. . . Siellä on kaikki hiljaista.
Kuin loppuisi helähtely.
Sitä ei korvin kuunnella.
Nyt soi vain mietiskely.

Ymmärrys taipuu tajuamaan:
muulla ei ole mieltä,
tässä kylässä puhutaan
vain äkeen ja lapion kieltä.

Sateelle, valolle, maalle ne
ovat talonpojan sana.
Kuten minun on tälle ajalle
sanani sanottava.

Sana — hymyily lapselle.
Taputus hevoselle.
Sana. Puhtaana soikoon se,
selvänä jokaiselle . . .

. . . Nukkuvaa kylää kuulostan.
Unia ahdistuksen;
erotan varjossa nukkuvan
ruohon liikahduksen.

Taivaat nukkuvat, laidunmaat,
ruoskat, saappaat, valjaat.
Latvusten välissä kuulakkaat
lehväin raot paljaat.

Jurona nukkuu työläinen
rinnassa karhea suru.
Kummulla, suruna sydänten,
istun. Enkä nuku.

OVEA AVAAN

Ovea avaan. Jäätynyt haju
muhennoksesta lemahtaa
ja keittiön hella pitkin hampain
irvistää. Yhtä ainoaa

ei ihmistä. Kuusitoista vuotta
on siitä, mitä en unohda.
Vinkuisin, jos voisin, tässä
keittiön vakstuukituolilla.

Ymmärrän, äitini veivät hautaan,
vaan häntä ei ole, se pelottaa,
sitä en ymmärrä. Aikuinen lienen.
(Tiskipalju helottaa.)

Ei tämä koske, en koskea saanut,
kuolleena nähdä äitiäni,
en edes itkeä. Enkä ymmärrä,
että se jatkuu iäti.

MYÖHÄSTYNYT ITKUVIRSI

Valekuumeessa riudun, äiti, ja milloinkaan
et hoida minua.
Kuin kevytkenkäinen tyttö, jolle huudellaan,
sinä kurkotit ulos, kun kutsui kuolema.
Syksy on lauha ja naiset lempeitä, siitä
kaikesta keräilen yhteen sinua;
mutta jo huomaan: oma aikani ei riitä,
tuli hiuduttaa minua.

Vihdoin, kun sota oli loppunut, matkustin
Szabadszállásiin,
Budapest oli hävitetty ja sekaisin,
kaupat tyhjinä, leipää kaivattiin.
Junankatolla palasin, poikittain mahallani
hirssi- ja perunasäkkejä pidellen,
kananpoikakin, sinulle hankittu, saaliinani,
mutta sinua löytänyt en.

Sinä minulta rintasi, itsesi riuhtaisit
matojen ruuaksi.
Sinä poikaasi lohduttelit ja toruskelit,
vaan valhetta, petosta olivat sanasi.
Soppaani jäähdytit: Syöhän, suureksi kasvat!
hämmensit, puhaltelit, pientäsi maanitit.
Nyt ovat tyhjässä suussasi niljaiset rasvat —
minut harhaan houkutit.

Sinut olisin syönyt! . . . Sinä kannoit ruokiasi
minulle — pyysinkö?
Köyristit selkäsi pyykillä — arkussasi
että kerran sen suoristaisit, siksikö?
Mikä ilo, jos kerran vielä pieksisit minut!
Minä iskisin vastaan, tahtoisin tapella:
sinä kelvoton! haamu, haluan elävänä sinut,
vaan sinä et halua!

Sinä kaikista huitukoista suurin huijari,
sinä petit ja huiputit!
Salaa hylkäsit rakastetuistasi yhden, uskosi,
joka eli, jonka vaivalla synnytit.
Sinä mustalainen! Mitä annoit liehitellen,
sen kaiken viime hetkellä varastit!
Lapsesi huutaa sinulle sadatellen —
voi, mama, vastaisit!

Aivoni alkavat seljetä hiljalleen,
legenda ohi on.
Lapsi, juuttunut äitinsä rakkauteen,
huomaa, miten hyödytöntä se on.
Joka ikinen äidin kantama pettymykseen töytää,
joko näin — tai niin että itse huiputtaa:
joko taistellen kaatuu — tai, jos rauhan löytää,
siihen kuolla saa.

JUDIT

Syys puistelee puita, viilenee jo, alkaa
lämmitys huoneiden.
Sinä kaminaa vintiltä yksin raahaat
niin kuin entisten

kylmien aikaan, rakas, kun en vielä ollut
syleillyt sinua,
kun ei riidelty vielä, kun en vielä tiennyt, kuinka
olen kaukana sinusta.

Nyt yö on mykempi, pitempi, ja pelottavampi
on maailma, suurempi.
Jos ompelet, et voi ommella yhteistä peittoa,
kun se jo hajosi.

Paljaissa oksissa kylmiä tähtiä palaa.
Nuku. Älä haaveile:
Yksin nukun minäkin. Kääriydy suppuun, älä
pahalla muistele.

KAKSI HEKSAMETRIÄ

Miksi olisin kunnianmies? Olen paareilla kohta!
Miksen olisi kunnianmies! Olen paareilla kohta.

LENNÄ, RUNONI . . .

Lennä runoni, singahda
jokaisen kohdalle, toivon sana:
elossa ollaan! — on toivoa,
vaan se on kopiksi otettava!

Rikkaiden pikku sieluille tuo
säikäyksestään tointumus.
Kaivoja etsii, ei verta juo
vapaus ja rakkaus.

Vasikanturvalla nuolaise
köyhät raatajat leppoisiksi,
ei ole pakko — murjaise —
kenenkään pystyä sankariksi.

KUN SYNNYIN

Kun synnyin, oli kädessäni veitsi —
se on runo, sanotaan.
Kynään tartuin, ei riittänyt veitsi:
oli syntynyt ihminen.

Kenessä nyyhkien kiertää raju uskollisuus,
se rakastaa, sanotaan.
Kutsu syliisi minut, oi yksinkertaisuus!
Minä kanssasi hakkailen.

En mitään muista enkä mitään unohda.
Voiko niinkin elää? sanotaan.
Jos jotain tänne unohtuisi minusta,
niin sinä — jollen minä — löydät sen.

Maa tukkii minut, meri minut murentaa:
minä kuolen, sanotaan.
Vaan kun täällä niin monenlaista kuulla saa,
minä mieluummin vaikenen.

FLORA

3. *Jo kaksi miljardia*

Jo kaksi miljardia ihmistä vaatimassa
itselleen uskollista eläintä minusta.
Syysmuutto on alkanut: näiden maailmassa
ei ole enää hellyyttä, puhdasta tunnetta.
En osaa enää pidellä hetken lasten
maailmaa, lääkärin tavoin, valoa vasten,
vaan antaudun armoille mielivaltiasten —
jollet sinä, rakkaus, auta minua.

Tarvitsen sinua, niin kuin maamies maata
ja hiljaista sadetta, auringonpaistetta.
Tarvitsen sinua, niin kuin kasvi ei saata
lehtivihreää vailla työntää versoja.
Tarvitsen sinua, niin kuin työläisten massa,
joka on uhmastaan jo herpoamassa:
toivo on tarpeen raskaassa raadannassa,
huomisen leipä, vapauden sanoma.

Tarvitsen sinua, Flora, niin kuin kyliin
sähköä, kouluja, kaivoja tarvitaan;
niin kuin lapset kaipaavat leikkiin ja syliin
ja työläiset vaativat ihmisen-arvoaan.
Niin kuin malli on tarpeen, ohjaava saate
sille, joka on sekaisin-sotkettu vaate,
yhteiskunnalle: selvänä loistava aate,
joka voi ohjata kohti valoaan.

ISÄNMAANI

1.
Yöllä kotiini kuljeskelin,
sametti hiiskui huojuen,
leyhyen käsiään taputteli
vaalea katras jasmiinien.

Uninen pöheikkö, sydämeni.
Raitilla maattiin . . . Tajusin sen
mistä kieleni, ajatukseni
saavat ravinnon: — yhteyden

massaan, joka tämän humalaisen
äitiluonnon, huijarinaisen
helmoissa elää; ankeiden

työpaikkojen sadattelun,
öisten murjujen haudoskelun,
kansakuntamme kurjuuden.

2.
Satoja kansansairauksia,
rintalapsina kuolleita,
orpoja, varhaisvanhuksia,
tylsyyttä, ainoita-lapsia;

itsetuhoa; nahjuksia
ja kaikki ne kärttävät ihmeitä —
ei riitä että viat ovat julkisia:
niistä on vapaiksi päästävä!

Asiat tunteva, työtään tekevä
kansa, sen viisaat johtajat:
eteenne huolia paiskautuu.

Te mielivaltanne noitumat
lakienlaatijat, entäpä
jos kaunis kansamme raiskautuu!

3.
Isäntä, jolle tyräänsä asti
rahvas raahasi säkkejään,
hakkautti metsät ja huolettomasti
hajotti ihmiset kylistään.

Ja miehet, jotka niin rohkeasti
ja suotta puolsivat mökkejään,
ajetaan karjana koppavasti
viisasta taattoa äänestämään,

santarminpännät sauhuavat,
äänestysmerkkejä raaputtavat,
läänille neuvosta valitaan,

asioistahan päättää nyt ''julki''
väki, joka tuhat vuotta köydessä kulki
ja luihuna totteli herrojaan.

4.
Herrat ne olivat uutteria,
kun piti kansalta varjella maa,
ja niin täältä erkani tilattomia
puolitoista miljoonaa,

sydän kurkussa hoippuvia
meren yli velloi Amerikkaan,
ihan kuin olisivat rikoksia
joutuneet viinaan hukuttamaan.

Joku jo kellonsa kilkkavan luuli,
vaan perhe harvoin isästä kuuli,
ei ole nähnyt taalojaan.

Tukkoon padottu historiamme!
Sorretut maastamuuttajamme!
Muutamme uuteen maailmaan.

5.
Renki saa palkkaa sen minkä niittää,
sen minkä raadanta kouraan tuo,
soppaan ja leipään se juuri riittää
ja soodaviiniin, sen kemuissa juo.

Valtiovalta ei kiinnostu siitä,
mikä tämän kasvavan rappion luo,
työläisten suojaksi asti ei riitä
tuki, jonka se tehtaille suo.

Kankuri sokerimanteleista
haaveilee, ei kartelleista.
Palkkapäivä on lauantaina,

palkasta sakot on vähennetty aina:
ja penni helisee: katsohan,
raadoit sievoisen urakan.

6.

Rikkaat pelkäävät köyhiä, mutta
köyhä pelkää rikkaita.
Seuraamme pelkojen tyranniutta,
toivo ei meitä johdata.

Torppari ei saa oikeutta
siltä joka syö hänen torppansa,
päivätyöläinen kelmenee, mutta
ei oman etunsa puolesta.

Tuhannen vuoden retkeltänsä,
pahainen reppu selässänsä
kansasta poika ponnistaa.

Kersantin paikkoja hamuta alkaa,
vaikka hänen pitäisi polkea jalkaa,
isänsä hauta mullistaa.

7.

Unkarilaiseksi häädettynä
henkeni huutaa kavahtaen —
Isänmaa, ota minut syliisi sinä,
suo olla poikasi uskollinen!

Vaappukoon köyteensä kytkettynä
markkinakarhu — minä en!
Minä olen runoilija — minulla on kynä,
auta, maani, jos ottavat sen!

Maamiehen annoit aaltojen varaan,
anna nyt ihmisyys ihmisen varaan —
unkarilaisille unkarilaisuus

eikä siirtomaasaksalaisuus.
Että viestini kantaisi —
anna onnea lauluuni!

SE MINUN RUNOJANI LUKEA SAA . . .

Se minun runojani lukea saa,
joka minut tuntee ja rakastaa
itse soutaen tyhjyydessä,
tulevan aavistus sydämessä.

Hiljaisuuden hän unessa
on kohdannut ihmisen hahmossa,
hänessä saattaa viihtyä
tiikeri kaurista lähellä.

NELINKONTIN

Konttasin. Ja pystyyn nostamatta
Jumala katsoi minuun seisaaltaan.
Voimaani, jolla itse kerran nousen,
tuo vapaus sai minut luottamaan.

Hän auttoi sillä, ettei voinut auttaa.
Liekiksi pystyi, vaan ei tuhkaksi.
Hän, yhtä paljon rakkaus kuin totuus,
on kanssani: jäin omaan varaani.

Suojelkoon pelko ruumiin heikkoutta!
Hymyillen minuus vartoo vertaistaan,
maailman huojuessa tyhjyydessään
uskollisuus on läsnä, paikallaan.

KATSO, JO LÖYSIN KOTIMAANI

Katso, jo löysin kotimaani,
maan, johon nimeni piirretään
virheettömästi päälle pääni,
jos minut hautaan peitetään.

Maa minut ottaa, kuin kolehtihaavi:
ei ole kelvannut (vahinko!)
sota-ajalta jäljelle jäänyt
kuuden fillerin kolikko

eikä rautasormuksen tunnus:
oikeus, maa, uusi maailma.
Meillä on laki vielä sota-ajalta,
sormukset mieluummin kullasta.

Yksin olen minä elänyt kauan,
kunnes paljon väkeä sain.
Oletpa yksin, sanoivat, vaikka
yhdessä olisin iloinnut vain.

Näin olen ollut ja elänyt turhaan,
yksin, sen voin todeta.
Yksin elänyt, toisten narri,
edessä turha kuolema.

Paikoillani olen alusta asti
seissyt pyörremyrskyssä,
narri — muut ovat minua vastaan
enemmän tehneet syntiä.

Kaunis on kevät, kesäkin kaunis —
kauneimman syksyn ja talven saa
se joka perhettä, kotiliettä
lopulta toisille toivottaa.

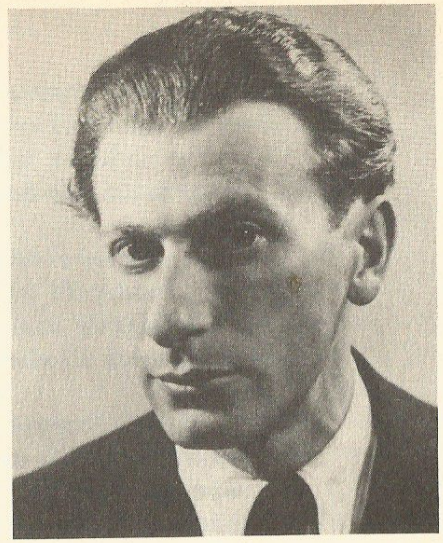

MIKLÓS RADNÓTI

Syntyi 1909 Budapestissä. Isä oli kauppamatkustaja; äiti kuoli synnytykseen. Jo varhain hän jäi täysin orvoksi; holhoojaksi määrätyn sedän toivomuksesta harjoitti ensin tekstiiliteollisuusopintoja Liberecissä (Tšekkoslovakiassa), mutta keskeytti ne ja suoritti Szegedin yliopistossa maisterindiplomin. Joutui sodan aikana työpalveluun ja ammuttiin 1944 Győrin luona Abdassa.

Omaelämäkerrallinen romaani *Ikrek hava (Kaksosten kuukausi)*. Etevä kääntäjä.

PAKANALLINEN TERVEHDYS

Katso! Puittemme huurtuneissa
latvoissa nuokkuu tuuli, ja tuolla
kellotorneissa keinahdellen
rukous hurskaana kumahtelee!

Säyseä mullikka vielä seuraa
kuola valuen kärryjämme,
vaan eipä leiju siivekkäänä
suumme vaiheilla kalvakka aamen!

Tulemme kylvystä! Tornilta tornille,
nuokkuvaan tuuleen ja syksyn puille
viskomme suukkoja, silmissämme
pakanan kirjava riemu, kevät!

Katso! Ruumiimme liha kukkii
puiden silmuina, auringolle
viskomme suukkoja, kurkusta pääsee
autuas kiljaisu, jumalaton!

MIEHEN PÄIVÄKIRJA

Päivieni huipulla istun, täältä
roikutan jalkojani, hiuksillani
lakkina lumipilvi, ja sanani
marssivat etäällä, töyhtöjen alla
hiekkaa pöllyttäen!

Ne kertovat aamun sarastavan
monttujen pohjista, ruohikossa
kiiluu sirkkoja, lammikoiden
tyhjäksi paahtunut kuoppa hypähtää
askelten töminästä!

Tuleekohan myrsky, kun
aallokko siliää, kaloja vilisten
ja hiljaisuus jalat harallaan
yli tien, melskettä
äänissään, valmistautuu tappeluun!

(1931)

JA ARMOTONTA

Äitini on kuollut, isäni myös, ja kaksoisveljeni,
ja vaimon pikku sisko, vanhempi sisko ja tämän mies.

Paljon on kuolleita ja kesken kaiken
unissamme, hyvän illallisen jälkeen,

kuulemme kumua heidän haudoistaan,
siellä kasvaa kynttä ja kihisevää karvaa.

Muuten on elämä kunnossa, me hymyilemme kevyesti:
vaimo liikkuu huoneessa hame hieman kahisten
ja kirkkain silmin järjestelee tavaroitamme.

Hän tietää jo, että rikkailla on vihaiset koirat
ja että se joka kuolee, tarkkaan kuopataan.

Niin pelkoja vailla ja sileää on elämämme
kuin paperi, tai maito tässä pöydällämme
ja armotonta myös,
kuin tuo pitkään tuijottava veitsi.

(1933)

SÄRKYNYT ELEGIA

Sándor Síkille

1.
Kirjoitin elämäni kepillä hiekkaan
illalla, siellä missä kaksi tietä yhtyy.
Kauhea kuva: se savusi kuin pilaantunut muna
köyhien harvinaisessa pöydässä ja
kuvasi minulle itseni, kuolemaani saakka:

huivi sidottuna leukaa tukemaan
leuasta orasti vihdoinkin partaa
ja sinne minä haihduin silkkiseen ilmaan.

Ja tientakaiselle rinteelle hentoon pensaaseen
lensi lintu; räpytellen se haki
tasapainoaan notkuvalla oksalla
ja vihelsi minulle ohuen itkuvirren.

2.
Nyt tämä ontuva sunnuntai on illassa
ja istun kotona. Rauhan ja taistelun kirjojeni päällä
hyllyillä ja laatikkojeni raoissa
leijuu painajaisena kotitarkastuksen pelko
ja empii, tuikahdellen:
joko välähtäisi, vai odottaisiko vielä?

Välähtäköön vain! olkoon hälytys päällä
täällä missä elän! elämäni muistojen joukossa
roikkuu kaksi miestä kahdessa karheassa hirressä
ja hiustukkoihin sotkeutunut köysi
hajoaa heidän painonsa alla.

Ja niin kuin vuoriston puiden oksista
putkahtaa aamunkoitossa uusi oksa,
niin minustakin villikyyhkyjen äänellä,
runoissani, puhkeaa itku heidän puolestaan.

3.
Ja jokaisen päivän elän väristen kuin vastasyntynyt,
yhtä levottomasti. Rakkaani syleilyynkin
sekoittuu huolen maku, ja suru minussa käy yhä
hurjemmaksi.

Mutta silti hän joskus, milloin luulee
etten huomaa, uskoo salaa erääseen jumalaan
ja rukoilee häntä puolestani.

(30.7.1933)

ILTA PUUTARHASSA

Taivaalla uusikuu niin ohkainen
kuin pikku haava, jonka pääskynen
säihkäisten veden pintaan piirtää
jo unohtaen sen.

Yösijoillensa painui puutarha,
uniset kimalaiset kukkasiin,
ja tulppaanikin uhkean varren päässä
nukahti nuokuksiin.

Astelen hissukseen ja ajattelen
vaimoni niskaa, nutturaa
kuin kultapistettä, joka runoni loppuun
niin autuaasti singahtaa.

Runoa tapailen: se voimistuu,
huulilta äännähtää kuin henkäys
suudelman jälkeen tai lehtien alta
uusi viherrys.

Runoni kanssa palaan taloon, josta
vaimo jo juoksee, niskassaan
nuttura — tuo jos purkautuisi
lippuna loistamaan!

(1934)

ELEGIA

Maa on sielläkin jo marto, missä
vapauden lippuja putoilee,
veri lehdissä loimuten lentää, ja siemen
maan pesiin säikkyen pakenee;

kuka jaksaisi itää! ja jos jaksaisikin,
idun mullasta tankki tonkaisee
tai hirsipuu tai kaatuneen ruumis —
ja se paljaana routaa odottelee.

Linnat savuavat ja heinänkorret,
kuoleman raju tuuli temmeltää,
ja sokkona, vauhkona keskellä päivää
lepakko puhkoo pimeää.

Valaise, kaukana hehkuva valtakunta!
minä pimeän kourissa palelen,
ja hytisten jäätyy kalpeiden puiden alle
solina eilisten purojen.

Suojele minua, autio, laiska syksy.
Sydäntäni jäytää uusi häpeä,
entisten syksyjen loistoa pureskellen
elän itsepäisesti talven tyvessä.

Entistä enemmän henki kestää,
kuolleiden keskellä vaiti kävelen
seuranani uudet kauhut ja toivot
ja vaeltava valo tähtien.

(1936)

KUOLEMAAN TUOMITTU, JATKA MATKAA!

Kuolemaan tuomittu, jatka matkaa!
kissoja luikkii pensaissa,
edelläsi tummissa riveissään
puut kaatuvat pimeään,
mäki on kauhusta valkea.

Käperry vain, sinä syksyn lehti!
käperry, kauhea maailma!
vilu taivaalta suhisee,
kuloruohoille leijailee
villihanhien varjoja.

Runoilija, elä puhtaasti nyt
kuin tuulisten alppien ihmiset,
elä nuhteetta, kuin hurskaissa
vanhoissa pyhäinkuvissa
pienet pallerot, Jeesukset.

Ja yhtä kovana kuin haavoittuneet
verissään juoksevat suuret sudet.

(1936)

RAUHAN HYMNI

Toivon vilahdus! Ihana jalokivi
vuosisatojen tummissa poimuissa:
niin minä helkytin, yhä hartaammin kutsuin
keveäkäyntinen rauha, sinua!

Kutsunko vieläkin? mistä? minne häivyit
talvestamme, jossa sinusta saarnataan
ja terästä taotaan sydämiä — sinua! — vastaan?
Viini nukkuu rypälemarjoissaan

niin kuin sinä nyt piileskelet meissä.
Paukahda ilmoille! onnesta lauletaan
ikivanhassa kuvassa, joka kulkee meissä;
— vieläkö itse pystymme laulamaan?

Oi tule tuulenpuuskana, maaliskuu!
aamu on vielä paksussa huurteessa,
talviaurinko, viluisten metsien äiti,
hengähdä latvoihin lämpösi humina,

seisahda päällemme, me kohmetumme
talven kouriin ja sodan paahdantaan,
henki on liian heikko vastarintaan,
se oppii nyrkkien lakeja seuraamaan.

Kesistä haaveilemme ja metsistämme,
miten ne tuuheina teillemme kaartuvat,
miten puutarhojen tuoksussa sakeassa
kypsät pähkinät oksissa roikkuvat!

kultaisten päivien suojassa leikkipallot
kierivät, pompahtelevat, lapsien
parvet kirkuvat; aavoilla heinikoilla
hevoset harjat lippuina hulmuten

laukkaavat laskevan auringon syliin asti!
ja räystäistä, pääskyjen pesistä huimaavasti
päitämme viistää kirskunta loputon!
Onko se totta? On! Sitten, kun rauha on.

Oi pidä puolesi, henki uupumaton!

(1938)

ERÄS OMISTUS TEOKSEEN ''JYRKKÄ TIE''

Olen runoilija enkä kenellekään kelpaa,
en silloinkaan, kun sanoitta mutisen:
∪ — ∪ — ∪ — mikäs siinä, laulavathan
sijastani kärkkäät perkeleet.

Ja uskokaa pois, uskokaa, syystäkin
epäluulot jahtaavat minua:
olen runoilija, vain roviolle kelpaan:
totuuden todistaja.

Sellainen, joka tietää että lumi on valkoista,
veri punaista, ja unikko punainen.
Verenkarvainen unikko, vihreä varreltaan.

Sellainen, joka lopulta tapetaan,
koska itse ei tappanut milloinkaan.

(1.6.1939)

YKSINKERTAINEN LAULU VAIMOSTA

Hän astuu sisään, ovi hypähtää,
jokainen kukkaruukku tärähtää
ja uninen läikkä hänen vaaleissa hiuksissansa
niin kuin varpunen, hereille säpsähtää.

Ja vanha sähköjohtokin innoissansa
likemmäs raahaa vetelää ruumistansa
ja kaikki pyörii, en ehdi kertomaan.

Koko päivän poissa — ja jälleen kotona.
Iso unikon terälehti kourassaan
hän kauas häätää kuoleman minusta.

KÄTTESI SYLISSÄ

Kättesi sylissä keinun
hiljaa.
Kätteni sylissä keinut
hiljaa.
Olen sylissäsi lapsi
ja vaikenen.
Olet sylissäni lapsi,
kuuntelen.
Syliisi minut suljet,
jos pelkään.
Syliini sinut suljen
enkä pelkää.
Sylissäsi ei kauhista
hiljainen suuruus
kuoleman.
Kättesi sylissä kuoleman halki
kuin unen halki
putoan.

(20.4.1941)

JOS KATSOT MINUUN PÄIN . . .

Sumua heti siltään häipyvää
ikkunaruutuun hengittelen;
hämärän kehä yhä leviää,
kun itseäni mietiskelen.
Mikä minua enää lohduttaa?
Rakkauttanikin turhaan selvittelen,
se säteilee kuin tuska
ja yöllä minut kauhun valtaan saa.

Povitaskussani vasemmalla
pidän puhdasta kynää, sydämen kohdalla.
Pahatuuleni savuaa suvipilvien alla —
jos joku nyt taivaalle katsoo, muistaako minua?
ja kuka minulle vastaa? olen itse oma maani.
Olen kotona, nojaan ikkunaani,
vaan silti kuin tatuoitu merimies
minä seison särkällä aaltojen armoilla.

Sininen taivas väreilee pääni päällä,
vaan märkien sateenvarjojen murhe tippuu
pitkin päivää jossakin syvällä.
Suotta aurinko paistaa pääni päällä,
minä masennun siitä kuin parransängestä.

Murheen kaivo on musta kuin jää,
vaan siinäkin peilissä taivas värähtää.
Elämäni on vajonnut syvään veteen,
vaan sini suojellen nostaa kättään sen eteen.
Murhe nostaa minua ylemmäs näin.

(Eikä kestä kauan. Jos katsot minuun päin,
yhä ylempää taivaalta kuulet ääneni.
Kerro viimeisen sanan jälkeen,
miten kylkiluihin kauhu jysähti.) *(15. 1. 1942)*

KEVÄT LENTÄÄ . . .

Jäät luisuvat joella, rantakin jo pälvistä tumma,
lumi sulaa, jänisten ja kauristen jäljissä
jo lätäköissä pikkuruinen päivänsäde loiskuttaa.
Kevät lentää hajalla hiukset, rentojen vuorten laella,
kuilujen pohjissa, myyrien käytävissä,
puunjuurissa kiitää, silmujen hellissä kainaloissa,
kihelmöivien lehtien ruodoilla levähtää ja taas lentoon.
Ja pitkin niittyjä, kukkulan laineilla, lampien läikkeessä
leiskuu
sinisinä liekkeinä taivas.

Kevät lentää hajalla hiukset, mutta vanhan vapauden
enkeli ei enää lennä mukana, se nukkuu syvällä, keltaiseen
liejuun jäätyneenä, tajutonna nukkuu taintuneissa juurissa
eikä näe valoa, ei näe edes ryteiköissä valoon kiertyvien
lehtien vihreää armeijaa, ei näe eikä herää!

Hän on vanki. Ja vankien murheen musta syöveri roiskuu
hänen uniinsa, ja rinnassa on maan ja jäisen yön paino.
Hän nukkuu, rintaa ei kohauta huokauskaan,
eikä alhaalla pauku jää.

Mykkä juuri, huuda, lehdet kiljahdelkaa kirkkailla
äänillä, koira hauku raivoten, kala, läiskytä!
hevonen viuhdo harjallasi! härkä mylvi, puron uoma
parahda!
herää nukkuja!

(11. 4. 1942)

HAPAROIVA OODI

Miten mietinkään, miten sinulle kertoisin
rakkaudestani, tähtiradan kätköistä;
edes yhdellä kuvalla, ytimen ainakin.
Mutta sinä häärit ja häilyt minussa kuin elämä
ja seisahdat taas, vakaana ja varmana
kuin kiveen kivettynyt simpukka.
Kuun juovittama yö minun ylläni humisee,
unet kahahtelevat, niitä se ajelee.
Enkä vieläkään osaa sinulle kertoa,
mitä minulle merkitsee työni lomassa,
kun hoivaava katseesi liukuu kädelleni.
Mihin vertaisin sen? Kuva kuvalta nousi ja meni.
Ja huomenna aloitan kaiken uudestaan,
sillä etenen silloin vain, kun kiinni saan
oikean sanan, ja se kiehtoo, loputon,
niin kauan kuin luuta ja karvaa minussa on.
Olet väsynyt, niin kuin minäkin, pitkästä päivästä, —
mitä sanoisin vielä? esineet vilkuilevat
toisiansa ja sinua ihailevat,
mesitippa, sokerin murunen pöydällä
ne puhtaana kultana loistavat liinallasi
ja itsestään helähtää tyhjä vesilasi.
Onnesta, sinähän tulet ne ottamaan.
Ehkäpä senkin kuvaamiseen aikaa saan.
Unen tumma laine jo sinua hipaisee,
lehahtaa pois, taas palaa ohimoille,
uninen katseesi minua saattelee,
hiuksesi purkautuvat kiharoille,
nukahdat. Ripsien varjot poskillasi.
Kätesi tyynylläni kuin oksa, niin minäkin sinussa
nukun, et ole *toinen* maailma.
Ja tänne asti kuulen, miten risteilee
salaisia, hauraita, viisaita viivoja
viileällä kourallasi. *(26. 5. 1943)*

KERRAN VAIN

Kerran vain jonain yönä seinä liikkuu,
sydämeen kajahtaa hiljaisuus, ja vaikerrus pakenee.
Kipu huumaa kylkiluut, niiden takana vaivaansa tottunut
tykytyskin lakkaa.
Ruumis kohoaa mykkänä, vain seinä huutaa.
Ja sydän tietää, käsi, suukin tietää, nyt tuli kuolema,
kuolema.

Kuin kuritushuoneessa, jos sähkö napsahtaa,
vangit sisällä ja vartijat ulkona, jokainen tajuaa,
nyt syöksähti virta yhteen ruumiiseen,
lamppu ei pala, sellin läpi vilahtaa varjo,
sillä hetkellä vartijat, vangit, täit aistivat kärventyneen
ihmislihan hajun.

(20. 4. 1942)

EN TIEDÄ . . .

En tiedä, mitä muille tämä seutu merkitsee,
minulle synnyinmaata, jota roihu syleilee,
lapsuuteni maisemaa, alhaalla keinuvaa,
sen kamarasta kasvoin, kuin verso puhkeaa,
ja tänne toivon ruumiini lepoonsa raukenevan.
Kotona olen. Puun ja pensaan, säärtä hamuilevan,
tunnen, tunnen jokaisen kukalta, nimeltään
ja tiedän tiellä kulkijat ja arvaan matkan pään
ja tunnen suvi-iltoina, kun rusko punertaa,
tuskan, joka talojen seinistä pursuaa.
Kuin karttaa tätä vieras tutkii lentokoneesta,
ei huomaa Mihály Vörösmartyn kotitaloa;
tuo kartta tietää tehtaasta, kylmästä kasarmista,
ei sirkoista ja häristä, tornista, tanhuvista;
kun kaukoputki tehdasta ja maita tarkkailee,
niin minä näen työläisen, hän työstä vapisee,
ja viinimäen, puutarhan ja metsän, kalmiston
ja kalmistossa mummon, joka murheissansa on;
on tuhonkohde rautatie ja tehdas ylhäältä,
vaan täällä seisoo ratavahti kopin edessä
punainen lippu kourassa, lapsia ympärillä,
ja koira liehtoo tehtaan pihan ruohopenkerillä;
ja puistotiellä vanhan lemmen muisto vaeltaa,
suudelman maku suussani on mettä, puolukkaa,
ja koulutieni reunassa kivelle hyppäsin
— en vastaa tänään koulussa! — , se kivi vieläkin
on paikoillaan, vaan ylhäältä ei näy se kivikään,
en millään heille pystyisi kaikkea näyttämään.

On syytä meissä kaikissa, ja itse tiedämme,
miten ja missä, milloin rikkoi oma kansamme,
vaan täällä tehdään työtä, ja runo on viaton,
ymmärrys vastasyntyneissä kasvamassa on
valaisten heissä, varjellen, kellaripiiloissaan,

taas kunnes rauhan sormi piirtää merkin yli maan
ja tukahdettuun puheeseemme lapset vastaavat.

Yön pilvi, nosta suojaksemme siivet valoisat.

(17. 1. 1944)

EI MUISTO EIKÄ LUMOUS

Tähän saakka viha on piileksinyt mieleni pohjalla
kuin mustanruskeat siemenet omenankodassa,
olen tiennyt enkelin saattavan minua miekka kourassaan,
kulkevan suojellen takanani, valmiina puolustamaan.
Mutta jonakin hurjana aamuna kuka siihen havahtaa,
että kaikki onkin luhistunut, kuka haamuna lähteä saa,
jättää vähäiset tavaransa, riisua vaatteetkin —
sen kevenee askel, sen sydämessä sikiää jotakin,
kypsyy miettivä nöyryys, hän paljon ei puhua voi,
hän toisista puhuu, jos kapinoi, ei omista tarpeistaan.
Häneen jo vapaus, tulevaisuus luo kaukaa valoaan.

En ole mitään omistanut enkä omista milloinkaan,
siis pysähdy rikasta elämääni hetkeksi tutkimaan;
viha on lopussa sydämestäni, kosto ei kiinnosta,
maailma elpyy jälleen — ja vaikka se minulta
kielletään, niin sanani kaikuvat uusilla toreilla;
olen yksin elävä kaiken sen, mitä vielä on tulossa,
en enää katsele taakseni, ei mikään suojele täällä,
ei muisto eikä lumous, — tuhon uhka on pääni päällä;
älä välitä, ystävä, käänny pois, sinä eteeni pysähtynyt.
Missä enkeli seisoi miekkoineen, —
ei ketään liene nyt.

(30. 4. 1944)

PIILOSSA

Näen ikkunastani vuoren,
  se ei näe minua;
olen piilossa, kynästä runo tihkuu
  vaan mitäpä kaikesta;
en tiedä ketä se hyödyttää,
  tuo vanha kunnon kuu:
nytkin se taivaalla kumottaa
  ja kukkii kirsikkapuu.

(9. 5. 1944)

SEITSEMÄS EKLOGI

Huomaatko, ilta jo on, tyly piikkinen vankilan aita
ja parakki leijuvat taas, iltaan uppoavat.
Hitaasti katse pudottaa pois nämä vankeuden puitteet,
aidan jännitteestä vain järki, vain järkemme tietää.
Huomaatko, rakkain, fantasiammekin vain uni päästää
valloilleen, vapahtaen se runnellun ruumiimme päästää
matkalleen, koko leiri lähtee kotia kohti.
Vangit rääsyissä lentävät, kuorsaten, näännyksissä
Serbian sokeilta huipuilta kotoisen maiseman kätköön.
Kotoisen maiseman kätkö! Oi vieläkö on kotimaata?
Pommeilta säästyikö? onko se ennallaan?
Kotiinsa pääseekö tuo joka vieressä ähkii, ja tuo joka
nukkuu?
Sano, onko jossain maa, jossa heksametriä kuunnellaan?

Korkomerkeittä, riviltä riville hamuten tässä
hämärän suojassa kirjoitan runoa, niin kuin elän
sokeana, mittaritoukkana edeten paperia pitkin;
*Lager*in vartijat ottivat kirjani, taskulampun,
kaiken, posti ei kulje, vain sumu tupaamme tunkee.
Huhuissa, luteissa lojumme vuorilla, Ranskasta, Puolasta,
Italian hälisijät, Serbian loikkarit, juutalaiset pohtijat,
paloiteltu kuumeinen ruumis, kuitenkin elossa ja *yksi,* —
pyytämässä ihmisen vapautta, uutista, naisen ääntä
ja vartomassa loppua, ihmettä, sakeaan synkkyyteen.

Laudalla makaan, vankina, elukoista yhtenä, kirput
ryntäävät joukolla, kärpästen armeija uuvahti kai.
Yksi päivä illassa, päivällä lyheni vankeus jälleen
ja yhdellä päivällä elämäkin. Leiri nukkuu.
Kuutamon loisteessa piikkilangat jännittyvät taas,
ikkunasta näen, miten aseistetun vartijan varjo
muurin suojassa astellen öisiä ääniä vahtii.

Leiri nukkuu, unia suhisee, kuuletko, rakkain,
joku herää kauhusta, ahtaalla sijallaan käännähtää, taas
nukahtaa, kasvot loistavat. Vain minä valveilla istun,
puoleksi palanut tupakka huulilla suudelmasi
sijassa, eikä tule uni, lohduttava uni, sillä en
osaa enää kuolla enkä osaa elää, sinua vailla.

(Lager Heidenau, vuoristossa Žagubican yläpuolella heinäkuussa 1944)

JUURI

Juuri kätkee voimiansa,
sade juottaa, ruokkii maa
unta lumivalkeaa.

Maasta tunkee, puhki maasta
kavalasti ryömien
käsi köyden paksuinen.

Juuren syliin toukka nukkuu,
juuren jalkaan pureutuu,
maailmamme toukkaantuu.

Maailmasta tietämättä
juuri jatkaa untansa
lehvistöstä, latvasta.

Latvaa juuri palvoo, ruokkii,
sille taivaallisia
maasta työntää makuja.

Juuri olen itsekin nyt,
täältä toukkain seasta
työnnän tätä runoa.

Olin kukka, olen juuri,
multa painaa musta, suuri,
kohtaloni täyttyi täällä,
saha itkee pääni päällä.

(Lager Heidenau, Žagubican vuorilla 8. 8. 1944)

PIKAMARSSI

Vain hullu vielä nousee jo luhistuttuansa,
noin kipu kulkee, vääntää nilkkojaan, polviansa,
sittenkin matka jatkuu kuin siivin kantavin,
mies viivähtää ei tohdi, jos piennar kutsuukin,
jos joku kysyy, miksei, hän voisi vastata,
kotona vartoo vaimo ja kaunis kuolema.
Poloinen, ei hän tiedä, kotona kauan jo
on temmeltänyt myrsky, paahtanut turmio,
kumollaan kodin seinät ja poikki luumupuu,
kotoisen tienoon yössä vain pelko tiuhentuu.
Oi jospa voisin luottaa: on vielä paluutie,
on totta kaikki kallis mitä nyt sydän vie;
jos saisin! niin kuin kerran vanhalla kuistilla,
kun luumuhillo jäähtyy, mettistä kuunnella,
syyskesän auringossa puutarha nuokkuisi,
hedelmät keinuisivat latvoissa alasti,
vaalea Fanni siellä hohtaisi portillaan,
hiljainen aamupäivä piirtäisi varjojaan, —
jos sentään, jospa sentään! kuu täysi taivaalla!
Toveri, älä jätä, jo nousen! odota!

(15. 9. 1944)

POSTIKORTTEJA

1.
Bulgariasta kumeaa, hurjaa tykinjyrinää,
se jysähtää vuorenharjaan, horjuu, vyörähtää;
ihmistä tulvii, karjaa, kärryjä, ajatusta,
tie vauhkona hirnuu vastaan, taivas korskuu musta.
Sinä minussa lakkaamatta, tässä rajussa hämmingissä
iäti loistat, hievahtamatta tietoni syvyyksissä
ja vaiti, niin kuin enkeli, joka tuhoa katsoo niin,
tai toukka, joka kaivautuu lahon rungon uumeniin.

Vuoristossa 30. 8. 1944

2.
Yhdeksän kilometrin päässä täältä
talot ja viljat tulessa,
ahojen varsilla piippua imien
maalaiset mykkinä kauhusta.
Täällä vielä läikähti vesi, kun lampeen
astui paimentyttönen
ja läikkyvät lampaat pilveä juovat
veteen kumartuen.

(Cservenka 6. 10. 1944)

3.
Verinen kuola tippuu härkien leuoista,
kaikkien ihmistenkin virtsa on punaista,
lemuavina läjinä komppania seisoo.
Päällämme viuhuu saastunut kuolema.

(Mohács 24. 10. 1944)

4.
Suistuin hänen viereensä, ruumis käännähti
jo kireänä, niin kuin kieli, joka katkeaa.
Niskaan ammuttu. — Noin kuolet sinäkin, —
kuiskasin itselleni, — vaan lepää rauhassa.
Kärsivällisyys kukkii nyt kuolemaa. —
Der springt noch auf, — joku ylhäältä huomautti.
Kurainen veri kuivui korvaani.

(Szentkirályszabadja 31. 10. 1944)

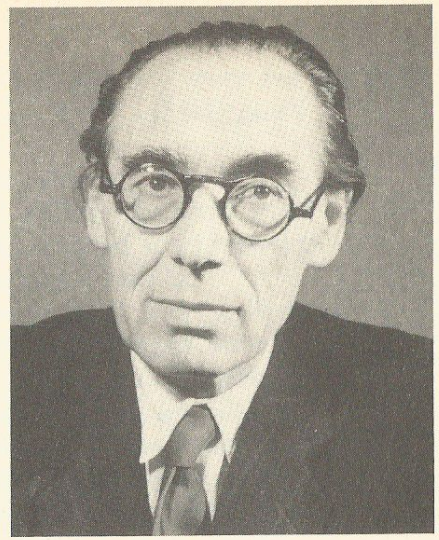

LÖRINC SZABÓ

Syntyi 1900 Miskolcissa veturinkuljettajan poikana. Opiskeli yliopistossa ensin konetekniikkaa, sitten filosofisessa tiedekunnassa, mutta keskeytti opintonsa ja toimi sanomalehtiuralla. Perusti 1927 *Pandora*-nimisen, lyhytikäisen aikakauskirjan. Kuoli 1957.

Oli myös monipuolinen, korkeatasoinen kääntäjä.

CALIBAN

Caliban: ". . . burn but his books."
(Shakespeare)

Polta kirjat, Caliban!
Hävitä ne! Kaikki! Karvainen kätesi
kouraiskoon tuhkaksi timanttiaivojen
käsittämättömät keijuleikit!
Emme tarvitse niitä! Mitä pöyhkeilee
jumalainen tieto? Bisnestä sekin on!
Alhainen elämä itseään häpeillen
uskoo siihen, naamari kasvoillaan.
Totuus, vanhus — olet kyllin jo mahtaillut,
tuho sinulle, kolminkerroin vilpillinen
haave, joka kaikkia kaikkialla
olet nöyryytellyt! Ja tuho teillekin,
rakkaus, oikeus ja muut, keitä lienettekin,
pöyhkeät arvot! Ja kauneus, somistaja,
ja henki, paraskin seitti, ja sanat, te
sanat, ulkokullatut jumalat:
tuho kaikille, kaikille teille, tunteesta
ja uskosta älköön säilykö häivääkään
eikä toivosta, ikinä vilaustakaan!
Polta kirjat, Caliban!
Pyyhkäise kasvoistamme enkelien
kasvoja matkivat piirteet, ja
olkoon herra se, joka herra on,
ainoa herramme: voima!
Polta kirjat, Caliban,
ja vasaroi ne raudaksi, suunnattomiksi
teräsrakenteiksi! Caliban,
sinä erilainen tietäjä, sinuunkin
loi ihmeensä insinöörisi, ikuinen
elämän konemestari, karmean kaikkeuden
tosimman kaavan tahtiin kalkutellen

sinun synkeä aivokoppasi ahkeroi —
Caliban, Caliban, sinä kauhea
ja kiehtova valta, sinä yksin autat nyt:
muovaa uudesti meidät, kaameiksi, mustiksi
jättiläisiksi, heijastinsilmäisiksi
hiiltä-syöviksi koneiksi, jotta silloin, kun
sinä poltat ruttoiset kirjat, me torniruumiit,
kilisevänilkkaiset, varjomme viskaisimme
tuhossaan hoippuvalle taivaalle, pirunvillinä
kuorona tanssisimme roviosi edessä
enää tuntematta sääliä siitäkään, ettemme
ikinä palaa takaisin ihmisiksi.

HEINÄVANKKURIT

Heinävankkurit vyöryivät yöllä
kaupungin halki, kaduillemme, heleässä
kuunvalossa, — ja tunkkaiset talorivit
tuijottivat! Ja puiston silvotut puut
miten kurkottelivat mukaan, huokailivat!
Kaupungin halki, heinävankkurit.
Tulivat, jatkoivat matkaansa: lepattelivat
ihanassa lemussa, joka mukana leijui,
valossa uivat, uivat ja tarinoivat —
minulle tarinoivat! Minulle mukanaan toivat
kyläkuutamon, kömpelöt heinäsirkat,
pörröisen paimenkoiran, niityt, ja niittäjien
remakat laulut, pelloilta vaimojen
paahtuneen ihon, äkeet ja ämpärit,
mustalaisviulun, torven honotuksen,
kaikki muistoni ne mukanaan toivat
tänne, perässäni, nokikylkisten sonnien
silmissä toivat väkevän auringon
ja lannan, taivasten tulvaveden,
sadekuuron virkistämät kukkulat,
armottoman raadannan, voiman, ankaran
sisun — kaiken perässäni toivat!
Takaisin toivat kaiken, vierivät hiljaa
sähkövaloisen kaupungin hautojen halki
öisellä bulevardilla, ja sydämeni löi,
kun kuuntelin miten ympärilläni kasvoi
puita, nurmea, metsää, ja kaukana vuorten laella
jättiruumistaan venytellen
miten huokaili ikiunessa vuorten
tammiotsainen, takkuinen jumala.

MATERIALISMIA

Kadulla pysähdyn joskus ja hätkähtäen
joka puolella ennen näkemätöntä näen:
uusien jumalten henki luo nahkaansa,
aineessa kulkee kummajaisia.
Asfaltti allani muuntuu yhtenään,
enää en rohkene astua mihinkään,
aineessa kaikkialla piilevää,
etten erehdyksessä tallaisi elämää
aineessa, joka ponnistelee puolestani.

Aine on äitini, hyvä auttajani:
talvessa hampaat kalisten palelin,
jo tuli hiiltä, vuorilta puutakin
joka ääneti tuleen tuiskahti puolestani,
ja tuli kiviä, pilviin korkenivat,
ja notkot, onkalot kukkiin puhkesivat
silmieni iloksi; ja rautaa tuli,
rautaa päivästä päivään, se ahjossa suli
ja muuttui vasaraksi, työkaluksi, sepäksi
joka itseään hakkaa, sen hartiat taloani
eivät herkeä koossa pitelemästä;
tuo paahtuu, jäähtyy, tämä köyristyy,
litistyy levyksi, kaarelle käyristyy,
niin hiessään raataa, kuluu ja ränsistyy
aine — ikuisen kurjuuden päivätyöläisiä
nämä kaikki, eläimiäkin nöyrempiä;
kumi venähtää pyöräksi autolleni,
malmilintu lehahtaa ratsukseni,
bensiini leimahtaa, minut lentoon nostaakseen,
ja kaikki, kaikki muut, yhä uudelleen
kenkäni, vaatteeni, kynäni, pöytäni,
lamppuni, astiani, kirjani, öljyni
ja kaikki, mikä elämistäni helpottaa,
lääkitsee, matkantekoa jouduttaa,

ravitsee, hurmaa, sytyttää mieltäni,
kielten ja koskettimien musiikki
yhä uudelleen eteeni ilmestyy,
imee itsensä kuiviin, minun takiani tyhjentyy
hyväntahtoinen materia, hajoaa jätteiksi
ulkopuolellani ja omassa lihassani,
tuhannesti vaihtaa hahmojaan
eikä sure turmeltumistaan, tuhoaan,
ylimaallista, itsensä voittavaa uhriaan.

Ystävät, voisinko muuhun uskoakaan
kuin aineeseen? Aine on ainoa
todellisuus, onko muuta näin aitoa
hyvyyttä kuin sen, joka miljoonasti
alentaa itsensä, loputtomasti
uskottoman poikansa, hengen, hyväksi?
joka itsensä surmaa, että elämä eläisi?
Voisinko etsiä, löytää kauniimpaa,
katuvammin, kiitollisemmin rakastaa
muuta kuin ainetta, tätä puhdasta
ja kärsivällistä, jota papit häpäisevät
ja kunniattomat ihmiset tärvelevät
kysymättä koskaan, miksi se uurastaa
huohottaen, liha, malmi, puu, lasi, maa,
kasvien ruumis, tuhatlajinen veri,
joka aina jossakin, jotenkin elää ja eli,
salattu ydin rankojen kätköissä,
pyhä voima ruumiittomissa liikkeissä —
miksi se meidän vuoksemme lakkaamatta
tekee työtä, kärsii suuttumatta,
miksi se uurastaa, sanokaa, minkä takia

ruumis ponnistelee hengen puolesta?

LASILLINEN VETTÄ

Kun auringonvalo lankeaa,
minä katselen melkein hurmiossa
hopeakipinäistä vankilaa, jossa
on vettä, kylmää hopeaa.

Vasta nyt olen nähnyt sinut, vesi;
ja sieluni, onneton synneistään,
likaisena ja häpeissään
aavistaa sinun puhtautesi.

Olet jäätä! tulta! ihmeellinen!
Noin keijunkeveää alastomuutta
onko minussa ollut ja saanko uutta
sinun laillasi, yksinkertainen?

Tule minuun, oikea rukous:
hyvät vedet, minua valelkaa!
Sinä, jota en osaa rakastaa,
minut vapahda, taivaan puhtaus!

LASSI KASVAA JÄTTILÄISEKSI

Tappelin pienen poikani kanssa —
jättiläinen ja kääpiö:
— Lassi! äläpäs hakkaa pöytää!
Mihinkäs matka, vintiö?
Äkkiä kaasuhellalta alas!
Ei oteta! Sakset takaisin!
Kamalaa, nyt se parvekkeelta
viskasi pihalle morttelin!

Ei edes korvaansa kallistanut,
turhaan haukuin ja uhkailin,
kirjahyllyillä tuntikaudet
kiipeili edestakaisin,
kaktuksen nuppuja leikkeli poikki,
mahan aukaisi nukelta,
kiipesi pöydälle ja huusi:
— Nyt olen isompi sinua!

Niin hän minua riepotti, raastoi
ja kiehtoi, pikkuinen, kuitenkin,
lopulta, jotten tarttuisi tukkaan,
istahdin mukaan leikkeihin.
Jättiläisestä kääpiöksi
muutuin neljännestunniksi.
(Entä jos joutuisin jatkuvasti
lattian tasolle, lapseksi?)

Kun siinä alhaalla kyyhöttelin,
maailma venähti korkeuksiin:
torneja kohoili ympärillä,
pelkkiä jalkoja, sääriä, niin
korkeita, kaukaisia, että
minulle jäi vain lattia,
vankiparkana kompastelin
huoneessa koppini pohjalla.

Säikähdin itsekin, noinko isoja
aikuiset, alhaalta katsellen:
kaiken tietävät, pystyvät kaikkeen,
ja minä näin surkea, pikkuinen.
Noinko ne säälivät, nöyryyttävät . . .
minussa kaipaus valloilleen
nousi kuin miehessä, joka pääsee
ensimmäiselle lennolleen.

Ja sitten, hitaasti, kihosi kiukku:
ei se onnistu kuitenkaan;
puhkuin, niin kuin huomaamatta
pikkuinen pommi nurkassaan;
halusin kostaa, näyttää noille
isoille, mihin pystyisin.
Neljännestunti — ja joka ikistä
sortajaani jo vihasin.

Vihasin, voi miten vihasinkin! . . .
Ja silloin, hupsis, hetkessä
Lassi vetäisi pöydältä liinan
ja kas, oli käpälämäessä,
Hyppäsin perään: — Sinä vintiö! — sitten:
— Älähän välitä! — tyynesti
kohotin ressukan korkealle,
isoksi, jättiläiseksi.

KONSERTIN JÄLKEEN

Viulut vaikenivat, ja konsertin jälkeen
  olen nyt kotiin matkalla
niin kuin päähäni olisi pesän tehnyt
  koko lehdollinen lintuja.

Sisälläni vielä viulujen värähtely,
  vapina kaikissa hermoissa.
Istun bussissa, mutta lauluaan purkaa
  koko lehdollinen lintuja.

Bussi rämisee, enkä kuule mitään,
  mikä yksinäisyyden humina;
kuin pilvi leijuisi ja minua hulmuttaisi
  lehdollinen lintuja.

Kuin pilvet kuljettaisivat, niin minä liidän
  pehmeästi keinuen bussissa,
kunnes astumme ulos, Budan vuoritielle,
  minä ja lehdollinen lintuja.

Ja kun katsahdan kuulaassa, yksinäisessä yössä
  kohti keväistä taivasta,
leiskuu ympärilläni tähtien lehto
  ja taivaankannellinen lintuja.

ERILLISRAUHA

Jos olisin sen, mitä tänään tiedän,
tiennyt ajoissa,
jos olisin tiennyt, että elämä
on näin likaista,

en minä kaduilla viheltelisi
näin raisusti kuin nyt,
varmaan olisin aikoja sitten
hirttäytynyt.

Niin kuin tarujen tuhlaajapojat
omissa unelmissaan
minäkin luulin voivani luoda
valoa maailmaan,

luulin, että jos oikein tahdomme,
muuttuu maailma,
muuttuu vaikka väkisin, ellei
kauniilla sanoilla.

Kaikki on kurjempaa kuin luulin
nuoruudessani,
ja sittenkin inhoni, luojankiitos,
on yhä vaisumpi,

yhä vain paremmin kestän näitä
saastan vuosia,
aika on varmaan turrutellut
puhtaaksi minua.

Huntu hunnulta paljaammaksi
elämä riisuutuu,
kolmenkymmenenkolmen iässä
maailma paljastuu

katseelleni kuin suuresta seulasta:
saasta on pahempaa
kuin ikinä olisin nuorempana
hirvinnyt aavistaa,

näen, miten maailma heikoimpiaan
pettää ja ilkamoi
ja heikoimmat ovat heikkoja siksi,
että sille ei mitään voi,

ja näen, että järki on hyödyn huora
ja kuinka huijarikin
loihtii itsensä sankariksi
elkein häikäisevin

ja kuinka ihanteet ykskaks haihtuvat,
jos niitä yleensä on,
ja kuinka vain kuolema pystyy tänne
tuomaan sovinnon, —

ja koskapa tässä on muutakin kuin vain
häijyyttä pimeää
ja koskapa kaikki, niin kuin näyttää,
sodasta sikiää,

katselen päättävän levollisesti
elämän menoa
niin kuin lepraisten leiriä taikka
taistelutannerta.

Mutta jos kerralla olisin nähnyt
sen mitä tiedän nyt,
aivan varmasti olisin silloin
hirttäytynyt.

Kohtalo kuitenkin näyttää kanssani
jotakin aikoneen:
kaikki on minulle näytetty, mutta
tyynesti, hiljalleen:

tyhjän kanssa erillisrauhan
olen siis solminut;
siksi voin tehdä tehtäväni
minulle annetut,

siksi arvostan pienen-pieniä
hyviä hetkiä,
siksipä keskellä sota-aikaa
sepitän säkeitä,

lepraisten seassa viheltelen,
nauran, jos naurattaa,
ja entistä enemmän olen alkanut
lapsia rakastaa.

LEVOLLINEN IHME

(Sarjasta Sirkansoittoa 1.)

Ei ole sirkkojen sirinään
minulla osaa vähintäkään —
silti on iloni kuvitella,
kun avaan ikkunan iltasella:
te minulle soitatte, edelleen
luotatte maailman kauneuteen —
ja niin kuin niitty hulmuttaa
sisälle tuoksua lohduttavaa,
heinänhajua, jonka sisällä
parvina kipinöi tähtien lämpöä,
kuutamon hohtoa — tekin niin
kätkette henkenne siriseviin
tervehdyksiin ja rakennatte,
haurailla soinnuilla houkutatte
tänne vuoteeni hämärään
päivän kiihkosta tyyntyvään
sen, mikä joskus on ollut ilomme,
yhteinen ilomme: levollisen
ihmeen, suviyön autuuden.

SILMÄN ILOJA

(Sarjasta Sirkansoittoa 67.)

Olen pitänyt kauniista, sileistä kivistä
ja jäniksen karvasta, ruohon silkistä,
pajun liukkaasta lihasta, valkeasta
ja savesta, pirkkojen punertavasta
selästä, mustista täplistä
ja mitenkä Ipolyn vedessä
kalaparvet tummina kisailevat
ja auringonsäteet peilailevat
ja keltamon verestä, voikukan herasta,
leijonapäisistä auringonkukista
ja ikikukkien kahinasta,
tyttöjen katseesta lauhkeasta
ja kullanvihreiden liskojen
mahan sykkeestä, harsopilvien
vaahdosta, perhosen siivistä
ja lukkien suppiloseiteistä,
vaan niistä hetkistä etenkin,
kun en tiedä mitä tekisin.

HULLU KUVASTIN

(Sarjasta Kahdeskymmeneskuudes vuosi 7.)

Yhtenään uutta tapahtuu, ja sinä
kaikesta tästä poissa. Ajan partaani
ja muistan sinut: kyynelissäni
pysähdyn: tavoitteistani, omimmista
teoistani vain puolet olit sinä,
et enempää! Nyt jatkan puurtamista
yksin, ja kaksi saattajaa on tiellä,
muistosi runsaus ja haikea
kaipaus . . . Vaan mitä lohtua
on kyynelistä, kallis kumppani?
Nykyisyys, todellisuus, kaikki siellä!
Vain peiliin jäit, peiliisi: sieluuni —
oi hullu kuvastin, en mitään enää kuvasta
ja silti pidän muka hengissä sinua!

MARRASKUU

(Sarjasta Kahdeskymmeneskuudes vuosi 75.)

Syksyn viimeisiä kukkia
keräilen. Marraskuu itkee itseään.
Loassa kahlaan, niitty laossa levällään,
jokin itkee minussakin, kuin seurana.
Ja näin on tästedes aina, aina oleva.
Olen vanhus, jolta on kadonnut määränpää.
Vaikka maailma eteeni kuinka pyörähtää,
en pääse mukaan, elän haudalla, sinussa.
Pieniä tähtiä, sinisiä ja kultasilmiä,
ujoja, nimettömiä, himmeitä
kerääntyy kimppuuni. Tämän hiljaisempia
et voisi toivoa itsekään. Sinä kaunis vainaja,
saattelit minua, kun näitä keräilin,
ja nyt orpona katson: kenelle ne antaisin?

EI MILLOINKAAN

(Sarjasta Kahdeskymmeneskuudes vuosi 106.)

Ja jälleen se nurmettunut hiekkatie
aukealle . . . ylös . . . yli niittyjen,
ja jälleen se kahdenkymmenen
vuoden kukkarunsaus ja toivo: kenties
hän juoksee vastaan: sydäntäni vie
sama kyyhkyjen kujerrus ja kuiskaisu
oksissa, tuoksujen vihjailu
(vaikka koko kevät nyt apeampi lie:
vain leikkiä kaikki) . . . Nyt kukkula,
nyt viimeinen kaarre . . . jo saavutaan,
jo jasmiinirivi aidan takana,
sitten talon katto, ikkuna,
sitten eräs käsi . . . hän itse: vaan
sitten Ei, Ei Nytkään, Ei Milloinkaan.

MOZARTIA KUUNNELLESSA

''Vain valoisat hetket merkitsen'',
huomautti seinässä rautainen
aurinkokellon osoitin.
Latinan sanoja tavailin
ja kadehdin vanhusta hilpeää,
joka arvasi tuollaista veistättää
jähmeään kiveen . . . Ajatus
oli kenties hetken oivallus,
uhmakas välähdys? arvelin.
Se uhma on välkkynyt minussakin,
mutta valoa painavampi kyllä
on ollut varjo . . . Pilvien yllä
sädehtivän ikuisen valomeren,
auringon kultaisen tulvaveden
jos olisin vangiksi saanutkin!
nuo perhosensiipisuudelmin
hengähtelevät tuokiot,
nuoruuden keveimmät hurmiot,
joita nyt myöhään jäljittäessäni
syytökset tulvivat sydämestäni:
villinä oikkuna liitävät,
salamanhurjina kiitävät
tiikerikorennot, sihahtelevat,
lemmentanssina lehahtelevat
kuviot, päivän hehkussa
ja hämärän hiljaisuudessa! . . .
Soiden, lampien vihvilöiden
seassa, taivaalla kipinöiden
vieläkin lennän . . . ruumiilta vain
vanhana . . . (— Vai niin! — murahtain
tönäisee totuus sisuksiani) . . .
Niin niin, ilman ruumistani
minun pitäisi liehua, uiskennella,
hahtuvahöytyjä tavoitella

niin kuin lapsena: vedenneitoja,
hyttysparvia huntusumusta . . .
Ikuisen taivaan purjehtijana,
fantasioitteni ajamana
vieläkin monesti koen: kuva
aivojen usvasta hahmottuva
herättää minut kuin kapellimestarin
puikko huilun, viulun ja trumpetin!
Niin, niin, kaikki on takaisin saatava,
tuoksujen karkelo auringon kilossa,
tuulenkeveän kauriin hypähdys,
ylhäältä sinestä höyryjen henkäys,
uusina kuumina virtoina ne
vieläkin vilisköot lävitse
lämmittäen, ei Grönlannin jään
karhuina, mursuina ensinkään,
joilla on minutkin peloteltu,
helvetinkaipuussa hauduteltu; —
haamuja, ulkoa uhkaavia
säikkyen kuuntelen Mozartia
ja muistelen viime kevättäni
(jo viidettäkymmenettäviidettäni!)
ja huokaan: paranna minutkin,
lumo Kaikkeuden musiikin,
sinä tuskan heleä poljento,
sinä Taikahuilu, hurmio
uskon ja toivon: levon tuoja,
seinällä auringon varjojuova,
välähdys kuulakan hiilloksen,
merenvihannan latvuksen
katveessa tyyni viisaus,
hilpeiden vanhusten oivallus
ja aurinkokellon: ''Non numero
horas nisi serenas!'' — jo
minäkin tauluun sydämen
''vain valoisat hetket merkitsen''!

Sisällys

SAATTEEKSI (Lajos Szopori Nagy) 5
SUOMENTAJAN SANA (Anna-Maija Raittila) 17

ENDRE ADY (1877—1919) 21

Linnan valkea rouva / A vár fehér asszonya 23
Puoliksi suudeltu suudelma / Félig csókolt csók 24
Villillä luodolla seisomme / Vad szirttetön állunk 25
Sieluja riimussa / Lelkek a pányván 26
Seinen rannalla / A Szajna partján 27
Lensi riikinkukko / Fölszállott a páva 28
Madjaarien messiaat / A magyar Messiások 29
Kangastus, taattoni, sumukaupungissa / Délibáb-ösöm Ködvárosban 30
Isäntämme: Raha / Mi urunk: a Pénz 31
Päällikkö Biharin maassa / Bihár vezér földjén 32
Menen kotiin kylääni / Hazamegyek a falumba 33
Iloisten herrojen viini / Víg úrfiak bora 34
Huomista vastaan / A Holnap elébe 35
Herran saapuminen / Az Úr érkezése 36
Öinen Jumala / Az éjszakai Isten 37
Unkarilaisen jakobiinin laulu / Magyar jakobinus dala 38
György Dózsan pojanpoika / Dózsa György unokája 40
Jota minä suutelen / Akit én csókolok 41
Pakko-Herkules / A muszáj-Herkules 42
Lähetän liitonarkin / Küldöm a frigy-ládát 43
Öinen ajelu / Kocsi-út az éjszakában 44
Tahdon nähdä sinut / Csak látni akarlak 45
Kansojen sirkuksessa / A fajok cirkuszában 46
Etäältä vankkurit / A távoli szekerek 48
Maaliskuu, Tulta / A Tüz márciusa 50
Laulu korjuun edellä / Ének aratás előtt 52

Viittaus köyhille kapinallisille / Intés szegény legényeknek 53
Eksynyt ratsastaja / Az eltévedt lovas 54
Nuorissa sydämissä elän / Ifju szivekben élek 56
Katso, rakkaani, aarteitani / Nézz, drágám kincseimre 57
Tervehdys voittajalle / Üdvözlet a győzőnek 58

MIHÁLY BABITS (1883—1941) 59

Silmät ummessa . . . / Húnyt szemmel . . . 61
Lyyrikon epilogi / A lirikus epilógja 62
Kaksi sisarta / Két nővér 63
Fortissimo / Fortissimo 64
Psalmi lapsenäänelle / Zsoltár gyermekhangra 66
Vain laulua I—IV / Csak a dalra 68
On aikaa Sapfon päivien helinästä / Régen elzengtek Sapfo napjai 70
Isäntä taloaan aitaamassa / A gazda bekeríti házát 71
Kolme enkeliä / Három angyal 73
Mustalainen kuolemansellissä / Cigány a siralomházban 74
Kuin kuumat luut roviolla . . . / Mint forró csontok a máglyán 75
Kade karuselli / Az irigy körhinta 76
Syksyn ja kevään välissä / Ösz és tavasz között 77
Joonan kirja 2. / Jónas könyve 79
Joonan rukous / Jónas imája 82

GYULA JUHÁSZ (1883—1937) 83

En enää tiedä / Milyen volt 85
Hiljainen Tisza / Tiszai csönd 86
Vanha vaimo / Anyóka 87
Beato Angelico / Beato Angelico 88
Siunattu murhe . . . / Áldott e bánat 89

Hiljaista valitusta / Csöndes panaszok 90
Itselleni, syyskesän iltana / Magamhoz, nyárvégi estén 91
Iisakin valitus / Izsák sírása 92
Testamentti / Testamentum 93
Unkarin kesä 1918 / Magyar nyár 1918 95
Kylätien Kristus / A tápai Krisztus 96
Kylähäät / Tápai lagzi 97
Tie tasangolla / Alföldi utca 98
Työmiehiä sillalla / Munkások a hídon 99
Anna, ikuinen / Anna örök 100
Toukokuun juhla / Május ünnepe 101

DEZSÖ KOSZTOLÁNYI (1885—1936) 103

Hiljainen, puhdas runo / Csöndes, tiszta vers 105
Nuhruinen aamuhämärä / Csatakos virradat 106
Tahdotko leikkiä / Akarsz-e játszani? 107
Haikean onnen laulu / Boldog, szomorú dal 108
Vanhuus / Vénség 110
Minä olen monia rakastanut . . . / Én nagyon sokakat szerettem . . . 111
Illalla istuin kumarassa vähän . . . / Múlt este kissé lehajoltam . . . 113
Vaikka moni haave on kiehtonut mieltä . . . / Annyi ábrándtól . . . 115
Poikaani ensi kerran kouluun toin . . . / Kísérem a fiam . . . 117
Pidä varasi / Vigyázz 118
Isäni on lehtori / Tanár az én apám 120
Lippu / Zászló 121
Syysaamiainen / Őszi reggeli 122
Talomme / A mi házunk 123
Politiikka / Politika 124
Vaimolleni . . . / Feleségemnek . . . 125
Helmikuun oodi / Februári óda 126

Syyskuun hartaus / Szeptemberi áhitat 128

ÁRPÁD TÓTH (1886—1928) 133

Syksyinen kysymys / Őszi kérdés 135
Sanojen veistäjä . . . / Szavak szobrásza, én . . . 136
Syyskynnös / Őszi szántás 137
Onni / Boldogság 139
Illan sädeseppele / Esti sugárkoszorú 140
Esi-isien rytmi / Az ősök ritmusa 141
Kevääseen mennessä — tai kuolemaan / Új tavaszig vagy halálig 143
Villiminttu / Bazsalikom 145
Jumalan särkynyt sello, vaikenen / Isten törött csellója, hallgatok 147
Naamioitu / Álarcosan 148
Kultajärvi taivaalla / Arany tó az égen 149
Jumalan puutarhaveitsi / Isten oltó-kése 150

LAJOS KASSÁK (1887—1967) 151

Mestarit / Mesteremberek 153
Aika jossa elän . . . / Az idő amelyben élek . . . 154
14 kuukautta olin töissä . . . / 14 hónapig dolgoztam 155
Kaukainen tervehdys / Távoli üdvözlet 156
Hyvä arkipäivä / A jó hétköznap 158
Kiusaus / Kísértés 159
Béla Bartók / A mérleg serpenyője 160
Valloilleen päästetty lippu / Kibontott zászló 161
Budapestin hevoset keväällä 1945 / Pesti lovak 1945 tavaszán 162
Piirin sisällä / A körön belül 163
Viimeiset tunnit / Végső órák 164
Minun maani / Az én földem 165

Omissa leivissä / A magam kenyerén 166
Hylättyjä esineitä 1. / Elhagyott tárgyak 167
Olen kanssasi / Veled vagyok 168

MILÁN FÜST (1888—1967) 169

Ilmestys / Jelenés 171
Vanhuus / Öregség 173
Omakuva / Önarckép 175
Kirje Oidipuksen kuolemasta / Levél Oidipusz halálárol 177
Eräälle tähdelle! / Egy csillaghoz! 179
Uni nuoruudesta / Álom az ifjuságról 180
Armenia! 1. 2. / Arménia! 181
Etäinen valo / Messzi fény 183

ATTILA JÓZSEF (1905—1937) 185

Talvi / Tél 187
Väsynyt ihminen / Megfáradt ember 188
Tulevaisuuden miehet / sarjasta Opetuksia 4. / Tanítások (Jövendő férfiak) 189
Timantti / Gyémánt 190
Maailman luominen / A világ megteremtése 191
Laulu itselleni / Ének magamhoz 192
En minä huuda / Nem én kiáltok 193
Jumalani / Istenem 194
Puhtain sydämin / Tiszta szívvel 195
Vain meri vyöryi . . . / Csak a tenger jött el . . . 196
Kehtolaulu / Ringató 197
Korallihelmiä / Klárisok 198
Mitaleja 2. / Medáliák 199
Äitini / Anyám 200
Sikopaimen / A kanász 201

Toivottomana / Reménytelenül 202
Kaupungin laidalla / A város peremén 203
Tajuntaa I, II, IV, VII, XII / Eszmélet 207
Kylä / Falu 209
Ovea avaan / Ajtót nyítok 212
Myöhästynyt itkuvirsi / Kései sírató 213
Judit / Judit 215
Kaksi heksametriä / Két hexaméter 216
Lennä, runoni . . . / Szállj, költemény . . . 217
Kun synnyin / Azt mondják 218
Flora 3. / Flóra 219
Isänmaani 1. — 7. / Hazám 220
Se minun runojani lukea saa . . . / Csak az olvassa versemet 224
Nelinkontin / Négykézláb másztam . . . 225
Katso, jo löysin kotimaani / Íme hát megleltem hazámat 226

MIKLÓS RADNÓTI (1909—1944) 227

Pakanallinen tervehdys / Pogány köszöntő 229
Miehen päiväkirja / Férfinapló 230
Ja armotonta / És kegyetlen 231
Särkynyt elegia 1. — 3. / Tört elégia 232
Ilta puutarhassa / Este a kertben 234
Elegia / Elégia 235
Kuolemaan tuomittu, jatka matkaa! / Járkálj csak, halálra ítélt! 236
Rauhan hymni / Himnusz a békéről 237
Eräs omistus teokseen ''Jyrkkä tie'' / A ''Meredek út'' egyik példányára 239
Yksinkertainen laulu vaimosta / Együgyü dal a feleségről 240
Kättesi sylissä / Két karodban 241
Jos katsot minuun päin . . . / Ha rámfigyelsz . . . 242

Kevät lentää . . . / Száll a tavasz . . . 243
Haparoiva oodi / Tétova óda 244
Kerran vain / Egyszer csak 245
En tiedä . . . / Nem tudhatom . . . 246
Ei muisto eikä lumous / Sem emlék, sem varázslat 248
Piilossa / A bujdosó 249
Seitsemäs eklogi / Hetedik ecloga 250
Juuri / Gyökér 252
Pikamarssi / Erőltetett menet 253
Postikortteja 1. — 4. / Razglednicák 254

LÖRINC SZABÓ (1900—1957) 257

Caliban / Kalibán 259
Heinävankkurit / Szénasszekér 261
Materialismia / Materializmus 262
Lasillinen vettä / Egy pohár viz 264
Lassi kasvaa jättiläiseksi / Lóci óriás lesz 265
Konsertin jälkeen / Hangverseny után 267
Erillisrauha / Különbéke 268
Levollinen ihme, sarjasta Sirkansoittoa 1. / A nyugott csoda, Tücsökzene 1. 271
Silmäniloja, sarjasta Sirkansoittoa 67. / A szem örömei, Tücsökzene 67. 272
Hullu kuvastin, sarjasta Kahdeskymmeneskuudes vuosi 7. / Bolond tükör, A huszonhatodik év 7. 273
Marraskuu, sarjasta Kahdeskymmeneskuudes vuosi 75. / November, A huszonhatodik év 75. 274
Ei milloinkaan, sarjasta Kahdeskymmeneskuudes vuosi 106. / Soha, A huszonhatodik év 106. 275
Mozartia kuunnellessa / Mozart hallgatása közben 276